

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Sotsiaalteaduskond

Õiguse Instituut

Helina Itter

**PAKETTREISILEPINGU ÜLESÜTLEMINE
VÄÄRAMATU JÕU KORRAL**

Magistritöö

Juhendaja: Ph D. Enno Oidermaa

Tallinn 2015

Deklareerin, et käesolev magistritöö,
mis on minu iseseisva töö tulemus,
on esitatud Tallinna Tehnikaülikooli
magistrikraadi taotlemiseks ja selle alusel
ei ole varem taotletud akadeemilist kraadi.

Helina Itter

„.....“ 2015

Töö vastab kehtivatele nõuetele

Juhendaja

„.....“ 2015

Kaitsmisele lubatud „.....“ 2015

Õiguse instituudi magistritööde kaitsmiskomisjoni esimees

.....

Sisukord

Sissejuhatus	4
1. Pakettreisilepingu ülesütlemine vääramatu jõu korral enne reisi algust.....	9
1.1 Pakettreisilepingu ülesütlemise eeldused.....	9
1.1.1 Vääramatu jõu asjaolud ja riskide hindamine	17
1.2 Pakettreis ja reisikorraldaja vastutus lepingu ülesütlemisel vääramatu jõu korral	25
1.2.1 Pakettreisilepingu tingimused kui tüüptingimused.....	32
1.2.2 Reisikorraldaja vastutuse välistamine	37
1.3 Õiguslikud tagajärjed pakettreisi ülesütlemisel vääramatu jõu korral.....	40
1.3.1 Reisikorraldaja hüvitise nõue enne pakettreisi algust osutatud teenuste eest.....	40
2. Pakettreisilepingu ülesütlemine vääramatu jõu korral reisi ajal	43
2.1 Reisikorraldaja kohustused vääramatu jõu korral.....	45
2.1.1 Reisijale samaväärse tagasireisi tagamine	53
2.1.2 Reisikorraldaja poolt kohustuste rikkumine	56
Cancellation of package due to force majeure.....	73
Summary.....	73
Kasutatud allikad	82
Kasutatud kirjandus	82
Kasutatud normatiivmaterjalid	84
Kasutatud kohtupraktika.....	85
Internetimaterjal.....	85
Kasutatud kohtuvälise menetleja praktika (Tarbijakaebuste komisjoni otsused) 2013 – 2014.a:	86
Lisa 1	88

Sissejuhatus

Turism on tänapäeva Euroopa majanduses keskse tähtsusega. Euroopa turismisektor, milles tegutseb ligikaudu 1,8 miljonit ettevõtjat, enamikus väike- ja keskmised ettevõtjad, ja mis moodustab 5,2 protsenti kogu tööhõivest, on üks Euroopa Liidu majanduskasvu mootoreid. Kokku annab Euroopa reisi- ja turismimajandus koos seotud sektoritega ligikaudu 10 protsenti Euroopa Liidu sisemajanduse koguproduktist.¹

Õigusaktidega on reguleeritud reisiettevõtjate kohustused reisijate ehk tarbijate ees alates pakettreisi pakkumise saatmisest või kättesaadavaks tegemisest ja lõpetades reisilepingust ülesütlemise õigusega vääramatü jöu või reisikorraldajapoolse lepingu olulise rikkumisega. Lisaks peaksid tarbija kaitseks kehtestatud reeglid tagama tarbijale nii 21-päevase pakettreisi hinnagarantii, reisisatu hüvitamise kindluse reisiettevõtja maksejõuetuse puhul kui ka lepingust taganemise õiguse reisilepingu tingimuste olulise muutumise tagajärjena. Ühtlasi kasutavad reisiettevõtjad pakettreisilepingutes tüüptingimusi, millisel juhul puudub tarbijal võimalus lepingu tingimuste osas kaasa rääkida ja neid muuta ning tarbijale jääb üle vaid võimalus, kas reisikorraldaja poolsete tingimustega nõustuda ja leping sõlmida või loobuda reisist.

Vaatamata sellele, et tarbijakaitseõigusest on räägitud viimastel aastatel suhteliselt palju, on reisiettevõtjate ja reisijate teadmised reisijate õigustest pigem kaootilised ja suhteliselt vähesed. Nimetatud asjaolu kinnitab ka autori poolt koostatud küsitlus (Lisa 1), mille tulemusel selgus, et reisijatest veidi üle poolte teavad võimalusest, et pakettreisilepingut on võimalik vääramatü jöu tõttu üles öelda. Üldjoontes näitavad tulemused, et reisijate teadlikkus on selles osas pigem kesine.

Pakettreisidega seonduvat reguleerib võlaõigusseaduse peatükk 44, kuhu on üle võetud Euroopa Nõukogu direktiiv nr 90/314/EMÜ, mis kehtib aastast 1990. Viimastel aastatel on palju räägitud sellest, et direktiiv vajab uuendamist ja kaasajastamist, sest kehtiv regulatsioon ei võimalda lahendada kõiki praktikas esinevaid juhtumeid ja olukordi. Euroopa Liidus on algatatud uue direktiivi eelnõu ning see peaks kaasa tooma rida täiendusi ja muutusi pakettreisidega seonduvasse õigusesse.

¹ Komisjoni teatis „Euroopa kui maailma soosituim turismisihtkoht – uus Euroopa turismi tegevuskava“ KOM (2010) 352, 30.06.2010

Käesolev töö on keskendunud reisija ja reisikorraldaja õigusele pakettreisileping üles öelda vääramatu jõu korral, analüüsides empiiriliselt reisija ja reisikorraldaja õigusi eelkõige läbi tarbijakaitse praktika. Siinkohal tuleb tähelepanu juhtida asjaolule, et pakettreisidirektiiv sätestab tarbija õigused, aga võlaõigusseadus reisija õigused. Tarbija on tarbijakaitseaduse mõttes füüsiline isik, kellele pakutakse või kes omandab või kasutab kaupa või teenust eesmärgil, mis ei seonu tema majandus- või kutsetegevusega.² Võlaõigusseadus sätestab, et tarbija on füüsiline isik, kes teeb tehingu, mis ei seonu iseseisva majandus- või kutsetegevuse läbiviimisega.³ Kuivõrd mitte iga reisija ei ole tarbija, siis tuleb arvestada, et reisija mõiste on laiem, hõlmates ka isikuid, kes lepingulises suhtes ei ole tarbijad. Kuivõrd tarbija kui kauplejaga nõrgemas positsioonis oleva isiku õigused peavad olema rohkem kaitstud kui reisija õigused, siis võib tekkida olukord, kus kehtivas õiguses jäävad tarbija õigused tagamata.

Võlaõigusseaduse pakettreisiregulatsiooni kohaselt rakendatakse lepingust taganemise õiguskaitsevahendit enne pakettreisi algust ja lepingu ülesütlemist pakettreisi ajal. Võlaõigusseaduse § 879 sätestab pakettreisilepingu ülesütlemise õiguse vääramatu jõu korral, kuid jätab ebaselgeks olukorra, kus pakettreisileping öeldakse üles enne pakettreisi algust. Vastavalt regulatsioonile kaotab reisikorraldaja siis õiguse reisisule, kuid tal on õigus hüvitisele juba osutatud reisiteenuste eest. Kui pakettreis ei ole alanud, siis on reisikorraldaja reisijale osutanud peamiselt broneerimisteenust ehk reisikorraldaja hüvitis võlaõigusseaduse § 879 mõttes on reisikorraldaja ettevõtte sisesed kulutused. Selle sätte kohaselt ei saa reisikorraldaja nõuda reisijalt hüvitist majutuse eest, kui reisijale ei ole majutusteenust veel realselt osutatud, hoolimata sellest, et reisikorraldaja on ise majutusteenuse eest majutusteenuse osutajale ette maksnud. Võlaõigusseaduse § 874 sätestab reisija õiguse taganeda lepingust igal ajal enne pakettreisi algust ilma põhjust avaldamata, millisel juhul kaotab reisikorraldaja õiguse reisisule, kuid reisikorraldajal tekib õigus mõistlikule hüvitisele tehtud kulutuste eest. Selle sätte kohaselt võib reisikorraldaja hüvitise suuruse määrata juba lepingus. Seega, kui reisija taganeb pakettreisilepingust § 874 alusel, peab reisija reisikorraldajale hüvitama reisikorraldaja poolt tehtud kulutused, mis võivad ulatuda isegi 100% pakettreisitasust sõltuvalt sellest, kui suuri kulutusi on reisikorraldaja teinud. Mida vähem aega jääb pakettreisi alguseni, seda suurem on hüvitis, mida reisija peab reisikorraldajale tasuma, sest reeglina on reisikorraldaja kulutused vahetult enne pakettreisi algust kõige suuremad. Seevastu § 879 alusel tuleb reisijal

² Tarbijakaitseadus. - RT I 2004, 13,86.

³ Võlaõigusseadus. - RT I 2001, 81,487.

reisikorraldajale hüvitist maksta üksnes talle osutatud teenuste eest. Seega tuleneb siit kahe paragrahvi põhimõtteline ja sisuline erinevus, millisel juhul on reisijale soodsam pakettreisileping enne pakettreisi algust üles öelda § 879 vääramatü jöu asjaoludel. Samas ei ole võlaõigusseaduse pakettreisi eriregulatsioonis sätestatud, mis on pakettreisi puhul selline erakorraline olukord, mis kvalifitseerub vääramatü jöu asjaoluks. Praktikast kujuneb vääramatü jöu asjaolude hindamine poolte vaheliseks vaidluseks.

Tänapäeva majandus-poliitilist olukorda arvestades, kus iga päev võib kuulda ärevaid uudiseid erinevates maailmaosades toimuvast küll looduskatastroofide või sõjalise agressiooni tõttu, on vääramatü jöu tõttu pakettreisilepingu ülesütlemine väga aktuaalne teema. Samuti on töö aktuaalne terrorismiohu tõttu maailmas. Samas ei pruugi mitte iga sellise keerulise olukorra puhul olla tegemist sellise erakorralise asjaoluga, mis annab alust tugineda lepingu ülesütlemisel vääramatü jöu olukorrale. Vääramatü jöu esinemisel võivad reisilepingu üles öelda nii reisija kui reisikorraldaja. Kui reisileping öeldakse üles reisi ajal, peab reisikorraldaja osutama reisijale igakülgset abi ja tagama reisijale samaväärse tagasireisi reisi lähtekohta või reisijaga kokkulepitud asukohta. Regulatsiooni kohaselt tuleb tagasireisiga seotud kulud pooltel kanda võrdselt. Praktikast on esinenud juhtumeid, kus reisikorraldaja ei taga reisijale samaväärset tagasireisi, kuid ei küsi reisijalt ka tagasireisiga seotud kulutuste hüvitamist. Seega tekib küsimus, millised on siinkohal reisija nõudeõigused. Kuivõrd vääramatü jöu puhul kehtib põhimõte, et lepingutingimuste rikkumine on vabandatav ja kahju hüvitamise nõuet vastaspool esitada ei saa, siis võivad reisija õigused jääda siin tagamata.

Taoliste ja veel paljude muude küsimustega puutus Tarbijakaitseamet kokku 2014. aasta kevadel, kui välisministeerium avaldas oma kodulehel ohuhoiatuse Egiptuses oleva olukorra kohta ning paljud reisijad ja mõned reisikorraldajad ütlesid pakettreisilepingu vääramatü jöu asjaoludel üles.

Töö eesmärk on analüüsida deduktiivsel ja kvalitatiivsel meetodil, millised on pakettreisi lõpetamisel vääramatü jöu korral reisija ja reisikorraldaja õigused hüvitisele, mida ja mille eest tuleb teisele osapoolle hüvitada, kui ilmneb selline erakorraline asjaolu, mille korral tekib lepingupoolel õigus pakettreisilepingu vääramatü jöu asjaoludel üles öelda. Ühtlasi on töö eesmärk analüüsida, mis on pakettreiside puhul erakorraline olukord, millisel juhul võib lepingupool tugineda vääramatü jöu olukorrale ja seetõttu pakettreisilepingu üles öelda. Kehtiva õiguse taustal tuuakse välja praktikast esinevad olukorrad nii Tarbijakaitseameti, tarbijakaebuste komisjoni kui Eesti ja Euroopa kohtupraktika näitel. Praktika järgi uuritakse ja

süsteemiseeritakse olukorrad, millistes reisija õigused on kehtiva eriregulatsiooni kohaselt puudulikult reguleeritud ja kus reisija kui tarbija õigused võivad jääda tagamata. Kuivõrd Euroopa Komisjonis on välja töötatud uus pakettreisidirektiiv, siis on eesmärgiks välja selgitada, kas uus pakettreisidirektiiv reguleerib kehtivas õiguses esinevaid kitsaskohti ja toob lahenduse praktikas tekkinud olukordadele. Tööst on kasu eelkõige Tarbijakaitseametil kaebuste menetlemisel ja sarnaste juhtumite puhul ühtsete lahendite välja töötamisel. Töö annab autorile põhjalikuma ülevaate pakettreisilepingutega seonduvast, millest on kasu vastaval ametikohal töötades.

Töö autor püstitab hüpoteesi, et pakettreisi eriregulatsioon võlaõigusseaduses ei taga reisijate õiguskaitset kõigis olukordades, mis on seotud pakettreisilepingu ülesütlemisega vääramatul jõu korral, kuid uus pakettreisidirektiiv lahendab tekkinud kitsaskohad. Pakettreisilepingu ülesütlemisel vääramatul jõu tõttu enne reisi algust peab tarbija kandma põhjendamatuid kulusi osutatud reisi teenuste eest. Pakettreisilepingu ülesütlemisel reisi ajal ei ole tagatud reisija õigused kasutada reisikorraldajapoolse kohustuse rikkumisel samaväärse tagasireisi tagamise puhul kõiki õiguskaitsevahendeid.

Magistritöö on jaotatud kaheks peatükiks. Esimeses peatükis analüüsib autor pakettreisilepingu ülesütlemist vääramatul jõu korral enne reisi algust. Autor toob lühidalt välja reisija, reisikorraldaja ning pakettreisi mõiste sisu. Autor kirjeldab peatükis vääramatul jõu olukorra tekkimise võimalusi ning analüüsib vääramatul jõudu pakettreisi ülesütlemise alusena. Autor selgitab pakettreisilepingu tingimusi kui tüüptingimusi ning toob välja õiguslikud tagajärjed pakettreisi ülesütlemisel vääramatul jõu korral.

Teises peatükis on välja toodud olukorrad pakettreisilepingu ülesütlemisel vääramatul jõu korral reisi ajal. Autor toob välja reisikorraldaja kohustused vääramatul jõu korral ning analüüsib kohustuste rikkumisel reisija nõudeõigusi.

Töö lisas esitab Autor küsitluse tulemused. Autor koostas reisijatele ning reisibüroodele küsitluse ning analüüsis selle tulemusi.

Antud töö analüüsi esmaste allikatena kasutas autor pakettreise reguleerivaid õigusakte ning täiendas neid kirjanduslike ja veebiallikatega ning Eesti ja Euroopa kohtupraktikaga. Peamiste

allikatenä on kasutatud võlaõigusseadust, tarbijakaitseseadust, turismiseadust, pakettreiside direktiive.

Oma töös kasutas autor analüütilist, deduktiivset ja kvalitatiivset uurimismeetodit ning võrdlevat meetodit.

1. Pakettreisilepingu ülesütlemine vääramatu jõu korral enne reisi algust

1.1 Pakettreisilepingu ülesütlemise eeldused

Pakettreisilepinguga kohustub VÕS § 866 lg 1 kohaselt üks isik (reisikorraldaja) teise lepingupoole ees osutama ühele või mitmele isikule (reisija) reisiteenuste kogumi (pakettreis), teine lepingupool aga maksma tasu (reisitasu). VÕS pakettreisi regulatsioon määratleb reisija minimaalse kaitsestandardi, sätestades reisija kahjuks seadusest kõrvalekalduva kokkuleppe tühisuse (VÕS § 882).

VÕS § 876 sätestab üldnormi reisija poolt lepingu ülesütlemiseks. Lepingu olulise rikkumise korral reisikorraldaja poolt reisi kestel võib reisija lepingu üles öelda, kui rikkumist ei kõrvaldata mõistliku aja jooksul pärast sellest teatamist või kui reisijalt ei saa rikkumise tõttu reisi jätkamist mõistlikult oodata. Lõige kaks sätestab, et reisilepingu ülesütlemise korral vastavalt käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatule kaotab reisikorraldaja õiguse reisitasule. Ta võib siiski nõuda mõistlikku hüvitist osutatud või reisi lõpetamiseks veel osutatavate reisiteenuste eest, välja arvatud juhul, kui reisijal puudub lepingu ülesütlemise tõttu huvi osutatud või veel osutatavate teenuste vastu. Reisikorraldaja peab lepingu ülesütlemisel vastavalt käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatule võtma tarvitusele lepingu lõppemisest tulenevad vajalikud abinõud, eelkõige tagama reisijale kokkulepituga samaväärse tagasireisi või reisi muusse kokkulepitud kohta. Lepingu vastavalt käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatule ülesütlemisest tulenevad lisakulud kannab reisikorraldaja.

Reisijana käsitleb kehtiv õigus isikut või isikute gruppi, kellele osutatakse reisiteenuseid kogumis (VÕS § 866 lg 1). Reisija on füüsiline isik, kes kasutab kokkulepitud tingimustel teenust. Oluline on nimetada, et turismivaldkonnas ei ole keskmist tarbijat. On tarbijad oma erinevate soovide ja vajadustega ning soovidega avastada uusi sihtkohti.⁴ Reisija on füüsiline isik ka juhul, kui tellimuse eest tasub juriidiline isik. Reisi tellija ja reisija ei pea olema sama isik. Reisikorraldaja sõlmib lepingu reisijaga ning vastutab reisija ees. VÕS 869 lg 2 kohaselt tuleb reisikinnitus anda reisijale kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis. Autor toob välja, et Tarbijakaebuste komisjonis oli vaidlus, kus reisi ostis reisibüroos kolmas isik ning reisijaid

⁴ Evans, P. Recent Developments in Law and Practice in the Travel Industry. International Travel Law Journal 2006, Issue 4 xiv-xxv.

ennast kohal ei olnud. Reisikorraldaja väidab, et ostja kätte anti reisikinnitus, aga reisijad ütlevad, et nad pole reisikinnitust saanud ega teadnud seega reisingimust, et pagasi eest tuleb lisamaks, kuivõrd tavaliselt on pagasi hind pakettreisihinna sees. Reisikorraldaja tõi välja, et ilmselt on ostja ehk kolmas isik jätnud reisijale reisikinnituse edastamata (ära kaotanud), kuid seadus sätestab reisikorraldaja kohustuse esitada reisijale reisikinnitus. Seega on reisikorraldajal töendamiskoormus, kas ta esitas reisijale reisikinnituse. Reisikorraldaja esitas aga reisikinnituse hoopis maksjale ehk kolmandale isikule, mistõttu seaduses sätestatud tingimus ei ole täidetud. Sarnane olukord on lennureiside puhul, kus hoolimata sellest, et lennureisi eest maksjaks on äriühing või asutus, siis lennureisi hilinemise korral või kui lennureis tühistatakse või reisija jäetakse lennust maha, siis on tal määruse nr 261/2004⁵ sätestatu kohaselt õigus hüvitisele. Selle hüvitise peab lennuvedaja maksma reisijale, mitte lennupileti eest maksjale. Tegemist on mõistetava olukorraga, sest reisil olles põhjendatud ebamugavusi ja kannatusi tuleb taluda reisijal, mitte kolmandal isikul. Seega tuleb hüvitis maksta reisijale. Kehtiva regulatsiooni kohaselt sõlmitakse pakettreisileping reisija ja reisikorraldaja vahel.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 13.juunist 1990 90/314/EMÜ reisipakettide, puhkusepakettide ja ekskursioonipakettide kohta⁶ (Pakettreisidirektiiv) on tõend sellest, et sel ajal suurenes transpordiõiguse mõju ühiskonnale. Tegemist on direktiiviga, mis hõlmab vähemalt kahe-elementiga planeeritud reiseenuse pakkumist. Eelkõige on direktiivi eesmärk kaitsta tarbijat.⁷ Kokkuvõtlikult on saanud reisikorraldajad kasu reisijate suurenenud huvist pakettreiside vastu.⁸

Pakettreisidirektiivi kohaselt on tarbija isik, kes ostab pakettreisi või lepib kokku selle ostmise ("peamine lepingupool"), või isik, kelle nimel peamine lepingupool lepib kokku pakettreisi ostmise ("muud soodustatud isikud"), või isik, kellele peamine lepingupool või mõni muu soodustatud isik pakettreisi üle annab ("ülevõtja").

⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus nr 261/2004, 11.02.2004. ELT L 46, 17.02.2004.

⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 13.juunist 1990 90/314/EMÜ reisipakettide, puhkusepakettide ja ekskursioonipakettide kohta. EÜT L 158,23.06.1990.

⁷ Faure, M.G., Weber, F. Security Mechanisms for Insolvencies in the Package Travel Sector: an Economic Analysis. Journal of Consumer Policy, 36.4, December 2013, lk 431.

⁸ Ryan, C. Trends Past and Present in the Package Holiday Industry. The Service Industries Journal, Volume 9, Issue 1, 1989.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi ettepaneku pakettreiside ja toetatud reisikorraldusteenuste kohta, millega muudetakse määrust (EÜ) nr 2006/2004 ja direktiivi 2011/83/EL ning tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 90/314/EMÜ⁹ kohaselt on reisija iga isik, kes soovib sõlmida käesoleva direktiivi reguleerimisalasse kuuluva lepingu või kellel on õigus reisida sellise lepingu alusel, sealhulgas ärireisijad juhul, kui nad ei reisi ärireiside korraldamisele spetsialiseerunud ettevõtjaga sõlmitud raamlepingu alusel. Direktiivi reguleerimisala ei tohiks olla liiga kitsas ega konkreetne, et vältida seda, et direktiiv oleks juba vastuvõtmise ajal vananenud. Ilmtingimata tuleb vältida seda, et töötatakse välja uusi ärimudeleid, mille eesmärk on direktiivi reguleerimisalast kõrvale hiilida. Üldiselt tuleks tagada, et uus direktiiv ei kattuks kehtiva reisijate õigusi käsitleva määrusega. Otsustava tähtsusega on asjaolu, et õigusi saab koondada vaid juhul, kui need ei käsitle sama nõuet. Seevastu peaks alati olema võimalik nõuda ulatuslikuma kahju hüvitamist. Reisija peaks alati pöörduma reisikorraldaja poole, sest osaliste vahelised õiguslikud suhted on tema jaoks ebaolulised.

Seega on reisija käsitlust direktiivi eelnõus võrreldes pakettreisidirektiiviga laiendatud. Autor leiab, et reisija seisukohalt on tegemist hea muudatusega, kuna reisija saab suurema kaitse ning reisijat kui isikut on võimalik tõlgendada laiemalt, nimelt on lisatud mõistesse ka ärireisijad, mida pakettreisidirektiivi mõistes pole välja toodud. Reisija kõrgemat kaitsevajadust on käsitletud ka Euroopa Kohus.¹⁰ Nimelt leidis Euroopa Kohus, et reisijad, kes ostavad pakettreise, on kõrgendatud kaitsevajadusega,¹¹ kuna tarbija tasub reisi eest ette.

Reisikorraldajaks on isik, kes osutab ühele või mitmele isikule reisiteenuseid kogumis. Reisikorraldaja on direktiivi 90/314 järgi isik, kes tegutseb majandus- või kutsetegevuse käigus, kes mitte juhuti korraldab pakettreise ja müüb neid või pakub neid müügiks kas otse või vahendaja kaudu. Reisikorraldaja mõistet täpsustab turismiseadus.¹² TurS § 5 lg 2 kohaselt on reisikorraldaja reisiettevõtja, kes koostab pakettreise ja pakub neid müügiks või müüb ise või teise reisiettevõtja kaudu. TurS § 5 lg 1 kohaselt on reisiettevõtja TurS tähenduses ettevõtja, kes pakub müügiks või müüb enda või teise reisiettevõtja koostatud pakettreise ja üksikuid

⁹ Euroopa Majandus-ja Sotsiaalkomitee arvamuse teemal: „Ettepanek Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv pakettreiside ja toetatud reisikorraldusteenuste kohta, millega muudetakse määrust (EÜ) nr 2006/2004 ja direktiivi 2011/83/EL ning tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 90/314/EMÜ”. KOM(2013) 512, 2013/0246.

¹⁰ EKo 16.02.2012, C-134/11, Jürgen Blödel-Pawlik vs HanseMercur Reiseversicherung AG.

¹¹ Kull, I., Torga, M. Case 134/11 Jürgen Blödel-Pawlik v HanseMercur Reiserversicherung AG. European Review of Contract Law, 2012, 4, 481–486.

¹² Turismiseadus RT I 2000, 95, 607.

reisiteenuseid. TurS § 5 lg 3 kohaselt on reisibüoo reisiettevõtja, kes pakub müügiks või müüb reisikorraldaja koostatud paketteise. Seega liigituvad reisiettevõtjad reisikorraldajateks ja reisibüroodeks ning koostatud paketteise võivad reisijatele pakkuda reisiettevõtjana registreeritud juriidilised isikud. Vastavalt TurS § 8 on reisiettevõtjatel kohustus end registreerida majandustegevuse registris ja paketteiside müügil kehtivad neile teatud nõuded. Samuti on reisivahendajatel kohustus registreerida majandustegevuse registris ettevõtjad, kelle reise nad vahendavad. Nt reisivahendaja, kes on registreerinud, et vahendab reisikorraldaja GoAdventure OÜ paketteise, ei või vahendada Novatours OÜ paketteise, kui puudub sellekohane registreering. Muidugi eeldab vastav registreering ka seda, et vahendaja ja reisikorraldaja vahel reaalselt agendileping eksisteeriks.

Reisiettevõtja, kes koostab paketteise ja pakub neid müügiks, peab omama vastavat tagatist sõltuvalt paketteiside tüübist, mis igal ajahetkel peab tagama tarbijatelt laekunud paketteisitasude suuruse. Lennuga seotud paketteiside korraldamise puhul on miinimum tagatise määr 32 000 EUR ja laeva-, bussi- ja rongipaketteiside puhul 13 000 EUR. Reisivahendaja peab samuti omama tagatist, mille miinimumnõue on vähemalt 13 000 EUR. Kui reisiettevõtja on taganud paketteiside eest tagatise miinimummääras, mis on 13 000 EUR, siis see tähendab, et tarbijatelt laekuvate paketteisitasude summa ei või ületada 13 000 EUR. Kui tarbijatelt laekuvate paketteisitasude summa on suurem, on reisivahendaja või reisikorraldaja tagatis ebapiisav. Reisivahendaja ise paketteise ei koosta, vaid saab reisikorraldajalt õiguse paketteiside vahendamiseks. Reisivahendaja kannab paketteisitasu reisikorraldajale edasi ning sellel hetkel läheb reisijate poolt makstud paketteisitasude tagamise tagatise kohustus üle reisikorraldajale.

Paketteiside müügiks pakkumisel peab reisikorraldaja ja vahendaja avaldama reisikorraldaja andmed: reisiettevõtja tegevusala või tegevusalad vastavalt TurS § 6; andmed reisiettevõtja või reisiettevõtjate kohta, kellele on reisiettevõtja andnud enda koostatud paketteiside müügiks pakkumise ja müügi õiguse; andmed paketteisi koostanud reisiettevõtja kohta, kui pakutakse müügiks ja müüakse teise reisiettevõtja koostatud reisipakette; reisiettevõtja kasutatav kaubamärk olemasolu korral; tegevuskoha aadress või tegevuskohtade aadressid ja muud kontaktandmed, e-kaubanduse korral veebilehe aadress. Juhul kui reisivahendaja pakub reisikorraldaja paketteisi müügiks, kuid ei avalda reisijale enne lepingu sõlmimist ega lepingu ajal tegelikku reisikorraldaja nime ja andmeid, siis võtab ta endale ise reisikorraldaja vastutuse

(VÕS 866 lg 4). VÕS kommentaaride¹³ kohaselt ei ole reisikorraldaja ja reisibüroo eristamine määrav lepingutüübi kindlaksmääramise seisukohalt. Lepinguõiguslikult võib reisibüroo üksikul juhul tegutseda ka reisikorraldajana või reisikorraldaja olla pelgalt teise isiku koostatud reisi vahendajaks. Seega tuleb lähtuda konkreetse tehingu sisust, mitte sellest, mis liigi alla reisiettevõtja satuks turismiseaduse liigituse kohaselt. Oluline on siiski välja tuua, et TurS alusel majandustegevuse registris registreeritud reisivahendaja ei või tegutseda reisikorraldajana piisava tagatise puudumisel.

Pakettreisidirektiivi kohaselt on korraldaja isik, kes mitte juhuti korraldab pakettreise ja müüb neid või pakub neid müügiks kas otse või vahendaja kaudu ning vahendaja on isik, kes müüb või pakub müügiks korraldaja koostatud pakettreise.

Direktiivi eelnõu kohaselt on korraldaja ettevõtja, kes kombineerib ja müüb või pakub müügiks pakettreise kas otseselt või kaudselt teise ettevõtja kaudu või koos temaga.

Seega on direktiivi eelnõu kohaselt reisikorraldaja mõiste määratletud üldisemalt kui VÕS-is. Autor leiab, et reisikorraldaja mõiste käsitus on siseriiklikul tasandil määratletud selgemalt kui uue direktiivi eelnõuga. Seni on pakettreisilepingu iseloomulik tunnus olnud, et reisikorraldaja võlgneb reisijale reisiteenuste kogumi. Eelnõu kohaselt, kui pakettreise mõistes toodud kriteeriumidele vastab rohkem kui üks ettevõtja, käsitatakse kõiki kõnealuseid ettevõtjaid korraldajatena, kui ühte neist pole määratud korraldajaks ja reisijat sellest teavitatud. Selline lahendus võib tekitada mitmeid küsimusi ning tulevikus tarbetuid vaidlusi. Seetõttu tuleb kaaluda, kas eelnõus väljapakutud mitme pakettreisikorraldajaga lahendus on mõistlik ja osapooltele piisavalt selge või peaks pakettreisikorraldaja ikkagi uue direktiivi kohaselt olema üks isik. Autori hinnangul peaks mõistekasutus direktiivis olema selgem ja reguleerimisala üheselt mõistetavalt piiritletud.

Pakettreis on VÕS § 866 lg 2 kohaselt reisikorraldaja poolt terviksummana väljendatud reisisasu eest pakutud, eelnevalt kindlaks määratud ja vähemalt 24 tunni kestel osutatav vähemalt kahe järgneva reisiteenuse kogum:

- 1) veoteenus;
- 2) majutusteenus;

¹³ Varul, P. jt. Võlaõigusseadus III. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn Juura 2009, § 866 lg 4, lk 448.

3) muu teenus, mis ei ole veo- või majutusteenuse kõrvalteenus ja mis moodustab reisiteenuste kogumist olulise osa.

VÕS § 866 lg 3 kohaselt on pakettreisiks ka reisiteenuste kogum, mida osutatakse vähem kui 24 tunni jooksul, kuid mis sisaldab majutust.

Euroopa Kohus asus lahendis C-400/00¹⁴ seisukohale, et pakettreisiga on tegu ka siis, kui reisipakett koostatakse reisija initsiatiivil ja temaga konsulteerides, mistõttu võib juhtuda, et reisibüroo osutub reisikorraldajaks direktiivi mõttes.

Vaieldav on, kas pakettreisilepingu puhul on tegemist pigem töövõtulepingu tüüpi või käsundi tüüpi lepinguga. Õige on, et pakettreisileping läheneb kõige rohkem oma tüübilt töövõtulepingule, kuivõrd sellega nähakse ette kindel tulemus, mille saavutamise eest reisikorraldaja vastutab. Ka Saksamaal käsitletakse pakettreisilepingut töövõtulepinguna.¹⁵ Seega saab VÕS 44. ptk-s reguleerimata küsimustes lähtuda töövõtulepingu kohta käivatest sätetest.¹⁶

Vaidlusi võib tekkida küsimuses, kas tegemist on pakettreisiga või reisijale on müüdud üksikuid reisiteenuseid. Reisiettevõtjate huvi vaidluses on seotud asjaoluga, et üksikute reisiteenuste puhul puudub reisiettevõtjatel tagatise seadmise nõue. Samuti ei kohaldu üksikute reisiteenuste müügi puhul VÕS 44. ptk, mille 877 lg 1 kohaselt vastutab pakettreisiteenuste puhul reisikorraldaja ka siis, kui otseseks reisiteenuse osutajaks ei ole tema ise vaid on keegi teine. Säte on lisatud Eesti seadusandja poolt reisikorraldaja kohustuste täitmiseks. Nimelt Pakettreisidirektiivi art 5 lg 1 kohaselt peavad Euroopa Liidu liikmesriigid tagama, et reisikorraldaja vastutaks reisija ees lepingust tulenevate kohustuste nõuetekohase täitmise eest vaatamata sellele, kas neid kohustusi tuleb täita korraldajal endal või muudel teenuse osutajatel, ilma et see piiraks korraldaja õigust esitada nõudmisi neile muudele teenuste osutajatele. Säte ei kehtesta üldise tsiviilõigusliku regulatsiooniga võrreldes midagi uut, üksnes kordab Eesti tsiviilõiguse üldiste põhimõtete kehtivust ka pakettreisilepingu puhul. Üksikute reisiteenuste puhul peab reisija pretensiooni esitamiseks pöörduma otse hotelli või transpordi teenuse osutaja ehk vedaja poole aga pakettreisi puhul saab reisija esitada pretensiooni reisikorraldajale. Seega on oluline reisiteenuste müügil välja selgitada, kas tegemist on pakettreisiteenusega või üksikute reisiteenuste müügiga. Reisija huvides on autori arvates reisijal pigem kasulikum sõlmida

¹⁴ EKO, 30.04.2002, C-400/00, Club Tour, Viagens e Turismo.

¹⁵ MüKo Tonner, Vorbemerkungen vor 651a bis 651m, Rechtsnatur des Reisevertrags Rn 18.

¹⁶ Varul, P. jt. Võlaõigusseadus III. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn Juura 2009, lk 442.

reisiettevõtjaga pakettreisileping, tagades nii turvalisema õiguskaitse. Näiteks üksikute reisiteenuste puhul tuleb reisijal tegeleda piiriülese vaidlusega, mis on oluliselt aeganõudvam ja ka kehtiva õiguse kohaldamise ja rakendamisega võib tekkida teise riigi äriühingu puhul ettenägematuid probleeme.

Pakettreisidirektiivi kohaselt on pakettreis vähemalt kahe järgmise teenuse valmiskombinatsioon, mida müüakse või pakutakse müügiks summaarhinnaga, kui teenus hõlmab pikemat ajavahemikku kui 24 tundi või sisaldab öist majutust:

- a) vedu;
- b) majutus;
- c) muud turismiteenused, mis pole seotud veo ega majutusega ja mis moodustavad pakettreisi olulise osa.

Tallinna Halduskohtu otsuses nr 3-12-1977¹⁷ vaidlesid pooled küsimuses, kas kaebuse esitaja poolt ostetud reis on pakettreis TurS § 7 ja § 15 tähenduses, mis annaks kaebajale õiguse saada hüvitist reisiettevõtja tagatise arvelt. Kohus arvestas TurS, VÕS ja Pakettreisidirektiivi asjakohaseid sätteid ning leidis, et tegemist ei olnud pakettreisiga. Kohus analüüsis nimetatud õigusakte ning leidis, et pakettreisi eest võib esitada arveid osade kaupa ning neid ka osade kaupa tasuda, kuid ka sellisel juhul esitatakse arve ja tasutakse see osana summaarhinnast, mitte konkreetsete reisiteenuste kaupa eraldi. Asja materjalidest nähtus, et ei toimunud reisiteenuste pakkumist valmiskombinatsioonina summaarhinna eest, nagu pakettreisi definitsioon nii Pakettreisidirektiivi, TurS kui ka VÕS järgi ette näeb. Kaebuse esitajale esitati reisiteenuse pakkuja poolt 3 eraldi arvet eraldiseisvate reisiteenuste eest: 1 arve hotelli eest, 1 arve edasi-tagasi lennupiletite eest ning 1 arve transfeeri eest marsruudil lennujaam-hotell-lennujaam. Kui pakettreis koosneb reeglina tšarterlennust, hotellimajutusest ning transfeeridest, mida pakutakse tarbijale ühtse paketina ühe hinna eest ja mille eraldi hindu tarbija ei tea, siis antud juhul olid konkreetselt eristatavad nii reisiteenused kui ka nende eest makstavad hinnad. See tähendab, et reisisu ei olnud reisikorraldaja poolt väljendatud reisiteenuste valmiskombinatsiooni eest summaarhinnana ning seega ei olnud tegemist pakettreisiga. Vastustaja selgitas, et kaebaja poolt ostetud reisiteenuse paigutamise pakettreisi mõiste alla välistab TurS § 7 lg 4 p 2, mille kohaselt ei loeta pakettreisiks reisiteenuste kogumit, mis on moodustatud reisija valitud üksikutest reisiteenustest, mida reisiettevõtja pakub müügiks ja müüb eraldi, sealhulgas ka juhul, kui selle

¹⁷ TlnHK 3-12-1977.

moodustamisel on kasutatud elektroonilisi müügisüsteeme või muid reisiettevõtja pakutud võimalusi. Seega tarbija pidi reisiteenuseid ostes aru saama, et ta ei osta mitte pakettreisi, vaid eraldiseisvatest reisiteenustest koosnevat kogumit, mis ei anna õigust kaitsele Pakettreisidirektiivi ega TurS § 15 lg 1 p 3 alusel, vaid mille osutamata jätmise korral rakenduvad kompensatsioonisüsteemid, nt nõude esitamine pankrotimenetluses.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi ettepaneku¹⁸ kohaselt on pakettreis vähemalt kahe eri reisiteenuse kombinatsioon samaks reisiks või puhkuseks juhul, kui

- (a) kõnealused teenused paneb kokku üks ettevõtja, sealhulgas reisija soovil või valikul enne lepingu sõlmimist kõikide teenuste kohta; või
- (b) või kui olenemata eraldi lepingute sõlmimisest individuaalsete reisiteenuse pakkujatega
 - i) ostetakse selliseid teenuseid ühest müügikohast sama broneerimise käigus;
 - ii) pakutakse või müüakse selliseid teenuseid ühtse või koguhinnaga;
 - iii) reklaamitakse või müüakse selliseid teenuseid „pakettreisi” või sarnase mõiste all;
 - iv) kombineeritakse sellised teenused pärast lepingu sõlmimist, mille alusel annab ettevõtja reisijale õiguse valida teenused reisiteenuste eri liikide seast;
 - v) ostetakse sellised teenused eraldi ettevõtjatelt seotud internetipõhiste broneerimistoimingute kaudu juhul, kui reisija nimi või broneeringu lõpuleviimiseks vajalikud muud andmed edastatakse ettevõtjate vahel hiljemalt esimese teenuse broneeringu kinnitamise ajal.

Muudatuses on pakettreisi sisu selgemalt välja toodud, mis jätab vähem ruumi tõlgendamisele ning määrab selgemad piirid, mis on pakettreis. Seega on pakettreisi mõistet laiendatud, autor toetab mõistete ajakohastamist ja vastavusse viimist reisiseturul toimunud muudatustega.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi ettepaneku kohaselt ei kasutata praegu pakettreiside turu piiriülest potentsiaali liidus täielikult ära. Arvestades pakettreisilepingute erijooni, tuleks kehtestada poolte õigused ja kohustused enne pakettreisi ja pärast selle algust, eriti juhul, kui pakettreis ei toimu nõuetekohaselt või kui muutuvad konkreetset asjaolud. Uue direktiivi eelnõu kohaselt peaks ka eriolukordades olema korraldajal õigus lõpetada leping enne pakettreisi algust hüvitist maksmata, nt kui minimaalset osalejate arvu ei saada täis või kui selline võimalus on lepingus ette nähtud.

¹⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi ettepaneku seletuskiri 2013. Arvutivõrgus kättesaadav: [\[http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2013/ET/1-2013-512-ET-F1-1.Pdf\]](http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2013/ET/1-2013-512-ET-F1-1.Pdf) (21.01.2015).

11.10.2011 tegi Euroopa Komisjon ettepaneku luua vabatahtlik ühine Euroopa müügiõigus (EÜM), mille abil lihtsustatakse piiriülest kauplemist, kehtestades ühtsed normid piiriüleste müügilepingute jaoks kõikides Euroopa Liidu liikmesriikides.¹⁹ Oma loomult on EÜM mõeldud kohalduma eelkõige piiriüleste tarbijalemüügi lepingutele. Näiteks seda saaks kohaldada ka olukorras, kus pakettreis ostetakse läbi vahendaja (nt cherry.ee keskkond jms), kuid tegelikult on reisikorraldaja Euroopas asuv reisiettevõtte.

Praegu kehtiva direktiivi puhul toob Euroopa Komisjon peamise probleemina välja kehtiva direktiivi mittevastavuse reisirul viimase 20 aastaga toimunud muudatustega. Kehtiv direktiiv tagab tarbijate kaitse eelkõige traditsiooniliste pakettreiside ostmisel. Kuivõrd tänapäeval kavandavad reisijad puhkusereise vastavalt oma soovidele üha enam internetis ja järjest enam pakutakse toetatud reisikorraldusteenuseid, siis kehtiv direktiiv kas ei hõlma oma neid võimalusi või teeb seda komisjoni hinnangul ebaselgelt, mistõttu ei tea tarbijad täielikult oma õigusi ega ettevõtjad kohustusi. Samuti on eri liikmesriikide reisijaid kaitsvates eeskirjade esinevad erinevused takistuseks ühe liikmesriigi reisijate jaoks pakettreiside ja toetatud reisikorraldusteenuste ostmisel teisest liikmesriigist. Kõrgetasemelise tarbijakaitse tagamiseks kogu Euroopa Liidus on veelgi rohkem vaja ühtlustada vastavaid liikmesriikide õigusakte.²⁰

1.1.1 Vääramatute jõu asjaolud ja riskide hindamine

Vääramatute jõud (*force majeure*) on õigustermin, millel puudub ühtne definitsioon. Vääramatute jõu esmane eeldus on asjaolu esinemine, mis takistab kohustuse kohast täitmist. Vääramatute jõuks saab lugeda vaid sellist asjaolu, mida võlgnik ei saanud mõjutada. Seega peab asjaolu tekkepõhjus olema objektiivne, st võlgnik ei ole seda oma tegevuse või tegevusetusega ise põhjustanud. Võlgniku enda põhjustatud asjaolusid ei saa vääramatute jõu asjaoluks lugeda.²¹

¹⁹ Sein, K. Tarbijate õiguste kaitse Euroopa müügiõiguse eelnõus: Kas kõrgem tase Eesti tarbija jaoks? *Juridica* 1/2013, lk 67.

²⁰ Seletuskiri. Eesti seisukohad Euroopa Komisjoni teatise, mis käsitleb pakettreiside regulatsiooni digiajastusse viimist, ning Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiivi pakettreiside ja toetatud reisikorraldusteenuste kohta, eelnõu suhtes. Arvutivõrgus kättesaadav: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:Ix7MfmVP7RIJ:www.riigikogu.ee/%3Fop%3Demsplain%26page%3Dpub_file%26file_id%3D1ac31a16-9e64-48b2-8559-a1cf63253fb8%26+&cd=1&hl=en&ct=clnk&gl=ee (12.03.2015).

²¹ Varul, P. jt. Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn Juura 2006, lk 326.

Vääramatu jõu näol on tegemist erandiga üldtunnustatud lepinguõiguse põhimõttest *pacta sunt servanda*. Vabandavuse ehk vääramatu jõu instituut tugineb põhimõttele, et üldreeglina on võlgnik valmis võtma vastutuse üksnes selliste riskide eest, mis on tema kontrolli all. Selline järelalus tuleneb lepingu kui pooltevahelise kokkuleppe sisust: lepingu aluseks ja sisuks on poolte kattuv tahe, konsensus. Kui aga lepingu täitmist mõjutab mingi asjaolu, mida ei olnud lepingu sõlmimisel võimalik ette näha ning mida ei saa täitmiseks kohustatud pool kuidagi mõjutada, siis ei saa tegelikult eeldada, et võlgniku tahe oleks olnud lepingu sõlmimisel see risk endale võtta, sest tal ei olnud algusest peale üldse võimalikki sellise riskiga arvestada.²²

VÕS § 103 lõike 1 kohaselt vastutab võlgnik oma kohustuste rikkumise eest, välja arvatud juhul, kui rikkumine on vabandav. VÕS § 103 lõike 2 kohaselt on kohustuse rikkumine vabandav siis, kui võlgnik rikkus kohustust vääramatu jõu tõttu. Seega peab võlgnik VÕS järgi näitama, et lepingu rikkumise tema poolt on põhjustanud vääramatu jõud.

Riigikohus on lahendis 3-2-1-111-03²³ välja toonud, et vääramatuks jõuks võib olla eelkõige loodusjõud, kuid tõi välja ka vääramatu jõu kriteeriumid:

1. Sündmus peab olema erakordne;
2. Sündmus peab olema antud asjaolude juures objektiivselt vääramatu;
3. Sündmus peab olema väljaspool võlgniku mõjupiirkonda.

Riigikohtu lahend tugineb Tsiviilkoodeksil, kuid autor leiab, et Riigikohtu seisukohta on kasutatud analoogia praegu kehtiva VÕS sätte tõlgendamiseks, kuid vääramatu jõu tunnuseid on täpsustatud. Nimelt VÕS kohaselt peab vääramatu jõu asjaolu vastama järgmistele tunnustele:

1. Asjaolu asub väljaspool võlgniku mõjusfääri;
2. Mõistlikkuse põhimõttest lähtudes ei saanud võlgnikult oodata, et ta lepingu sõlmimise või lepinguvälise kohustuse tekkimise ajal selle asjaoluga arvestaks;
3. Mõistlikkuse põhimõttest lähtudes ei saa võlgnikult oodata, et ta seda asjaolu väldiks või takistava asjaolu või selle tagajärje ületaks.

Vääramatu jõu asjaolud on siiski üpris piiratud. Klassikalised näited on loodusjõud (keeristorm, maavärin jms); sotsiaalsed ja poliitilised sündmused (terrorismiakt, sõda, rahutused, üldstreik). – Oluline on välja tuua, et vääramatu jõu alla ei kuulu võlgniku maksejõuetus jms võlgniku isikuga seotud asjaolud.

²² Sein, K. Mis on vääramatu jõud? *Juridica* 8/2004, lk 511.

²³ RK 3-2-1-111-03.

Otsustamaks, kas võlgnik sai mingit asjaolu mõjutada või mitte, on määravaks objektiivne kriteerium. Tuleb objektiivselt hinnata, kas asjaolu mõjutamist oli võlgnikult võimalik eeldada või mitte. Seega kui mingit kohustuse täitmist takistanud asjaolu ei saanud konkreetne võlgnik mingil põhjusel mõjutada või ära hoida, kuid mõjutamist või ärahoidmist võis temalt objektiivselt oodata, ei ole tegemist kohustuse rikkumise vabandatavusega.²⁴

Autor peab oluliseks välja tuua ka asjaolu, et vääramatu jõuna käsitatav asjaolu peab olema tekkinud ilma kummagi poole süüta. Kui vääramatu jõud ilmnes ajal, mil võlgnik oli juba viivituses, ei saa ta vabandatavusele tugineda, sest sellisel juhul oleks võlgnik saanud seda asjaolu kohustuse õigaegse täitmisega vältida.

Vääramatu jõuga võib tegemist olla isegi siis, kui vastav asjaolu eksisteeris juba lepingu sõlmimisel.²⁵ Sellisel juhul on aga vajalik, et võlgnik ei olnud sellest lepingu sõlmimisel teadlik ega olekski pidanud teadlik olema, vastasel juhul ei saa võlgniku mittetäitmist vabandatavaks pidada.²⁶ Vastasel seisukohal on PECL kommentaarid, mille kohaselt ei mahu selline olukord vääramatu jõu alla, vaid annab aluse lepingu tühistamiseks eksimuse tõttu art 4:103 kohaselt.²⁷

Rahalise kohustuse puhul saab võlausaldaja täitmist nõuda alati (VÕS § 108 lg 1), s.t ka sõja, looduskatastroofide jne korral jääb täitmise nõue iseenesest alles. Raha maksmise kohustuse rikkumise korral on vabandatavus teatud juhtudel küll põhimõtteliselt võimalik, nt sõja puhkemise²⁸, valitsuse poolt välismaaülekannete või valuutamaksete keelustamise korral²⁹, kuid selle tagajärjeks on üksnes viivisenõue välistatud juhtudel, kus vähemalt üks pooltest ei tegutse majandus- või kutsetegevuse raames (VÕS § 105).

²⁴ Kull, I. Lepingud. Näidised ja kommentaarid. Käsiraamatute kirjastus 2002, ptk 1.15.3.

²⁵ Schlectriem, P. Internationales UN-Kaufrecht. 2. Aufl. Mohr-Siebeck 2003, lk 185.

²⁶ Sein, K. Mis on vääramatu jõud? Juridica 8/2004, lk 515.

²⁷ Lando, O, Beale, H. Principles of European Contract Law. Parts I and II. Kluwer Law International 2000, lk 379.

²⁸ Schlechtriem, P., Stoll, H. Kommentar zum Einheitlichen UN-Kaufrecht. 3. Aufl. Beck 2000, art 79 äärenr 9.

²⁹ *ibid*, viide 27, lk 380; Unidroit'printsipiide ametlikud kommentaarid art 7.1.7 kohta. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.unilex.info/dynasite.cfm?dssid=2377&dsmid=13637&x=1> (20.01.2015).

Oluline on asjaolu, et kui vääramatu jõu mõju on ajutine, on kohustuse rikkumine vabandatav üksnes aja vältel, mil vääramatu jõud kohustuse täitmist takistas (VÕS § 103 lg 3). Silmas tuleb aga pidada, et vääramatu jõu mõju võib kesta kauem kui vääramatu jõud ise.³⁰

Autor analüüsib järgnevalt kahte tarbijakaebuste komisjoni jõudnud pöördumist tarbijate poolt seoses pakettreisilepingute üles ütlemisega vääramatu jõu tõttu enne reisi algust.

Esimene juhtum³¹ sai alguse 26.07.2013, mil klient ostis OÜ-lt Reisikorraldaja pakettreisi ja tasus 3130 eurot. Klient haigestus enne reisi toimumist ning ei saanud reisile minna. Klient teavitas ettevõtet (reisikorraldajat) oma haigusest 19.11.2013, reisi algus oli 30.11.2013. Kindlustusandja hüvitas kliendile reisi ärajäämisega seoses kahju summas 2000 eurot. Seejärel taotles isik reisikorraldajalt veel tasu tagastamist 1004 euro ulatuses. Reisikorraldaja vaidles nõudele vastu, öeldes, et tal on õigus täielikult keelduda reisisasu tagastamisest, kuna on teinud antud reisiga seoses kulutusi, mida ei saanud tagasi. Reisikorraldaja pakkus kliendile kompromissina 150 euro hüvitamist.³²

Kaebuse esitaja viitas, et tema haigestumine oli vääramatu jõud VÕS § 103 lg 2 mõistes. VÕS § 874 lg 2 sätestab, et kui reisija taganeb lepingust, kaotab reisikorraldaja õiguse reisisasule. Tarbijakaebuste komisjon leidis, et sellisel juhul võib reisikorraldaja nõuda mõistlikku hüvitamist. Komisjoni otsuses on, et OÜ Reisikorraldaja 29.01 kirjutas väitis ta kliendile, et reisi ärajäämisel reisifirmale jääva mõistliku hüvitise summa on 2533 eurot. Komisjon leidis, et reisikorraldaja esitatud tõendid tasutud summade kohta ei ole seostatavad antud reisi kuludega ega ka kaebuse esitajaga. Komisjon leidis, et kaebuse esitaja teatas reisi ärajäämisest ca 12 päeva enne reisi kuupäeva, mis aja jooksul oleks reisikorraldaja saanud pakkuda reisi muule isikule nn viimase hetke pakkumisena. Samuti lisas komisjon, et reisikorraldaja peab professionaalse teenusepakkujana arvestama, et klientidel esineb reisirõrkeid ja olema valmis ka sel juhul pakkuma parimat lahendust. Komisjoni arvates ei olnud tõendatud, et reisile läks algselt planeeritud väiksem grupp ja reisikorraldaja kaebuse esitajaga seoses kulutusi tegelikult tegi ning neid teisel viisil ei kasutanud. Reisikorraldaja on kinnitanud, et peab mõistlikuks hüvitise summaks 2533 eurot. Seega tunnistas ta, et tagastamisele kuuluv pakettreisi

³⁰ ibid, viide 26, lk 518.

³¹ Tarbijakaebuste komisjoni otsus nr 7-1-002863-157-14, 30.06.2014.

³² Pakettreiside korraldaja keeldub komisjoni otsust täitmast. Tarbija24.ee. Arvuvivõrgus kättesaadav: <http://tarbija24.postimees.ee/2858749/pakettreiside-korraldaja-keeldub-komisjoni-otsust-taitmast> (23.01.2015)

tasu on 3130-2533=597 eurot. Tarbijakaebuste komisjonile jäi selgusetuks, miks reisikorraldaja seda summat ei tagastanud.

Tarbijakaebuste komisjon tõi välja, et kaebuse esitaja kindlustusandja poolt teostatud hüvitis ei ole tehtud reisikorraldaja eest, see ei vähenda reisikorraldaja kohustust ulatuses, kus kaebuse esitajal ei teki alusetut rikastumist. Kaebuse esitajal on nõue saadud kindlustushüvitist ja VÕS § 874 lg 2 sätestatud reisikorraldaja mõistlikku hüvitist ületavas tasutud reisisasu summas. Esitatud tõendite põhjal ei ole reisikorraldaja mõistlikku hüvitist võimalik tuvastada. 12 päevase etteütlemise järel ei saa eeldada, et see on 100% reisisasust eriti arvestades, et mõistlik hüvitis on 597 eurot väiksem tasutud reisisasust. Tarbijakaebuste komisjon leidis, et kliendi kaebus tuleb rahuldada ning Reisikorraldaja peab tarbijale tagastama reisisasu 1004 eurot.

Antud lahendis tarbijakaebuste komisjon ei analüüsinud pikemalt tarbija väidet, et tema haigusega oli tegemist vääramatu jõuga VÕS § 103 lg 2 mõistes. Lahendis ei ole välja toodud, mis haigusega tegu oli. Autor leiab, et tarbijakaebuste komisjon pidas tarbija väidet haiguse kohta piisavalt tõendatuks ning sellest võib järeldada, et pakettreisilepingu ülesütlemise puhul reisija poolt võib vääramatuks jõuks olla ka haigus, analüüsides iga juhtumit eraldi.

Tarbijakaitseameti poole pöördus tarbija, kes ostis viimase hetke pakkumisega 2 reisipiletit ning reis pidi toimuma ostmishetkest 2 päeva pärast. Üks tarbijatest sai infarkti. Tarbija huvi on saada kindlus, kas ta saab tugineda vääramatu jõu asjaoludele VÕS § 103 lg 2 mõistes ning sellest tulenevalt leping üles öelda. Tegemist on reisibürooga, kelle reisitingimustes on välja toodud, et reisikorraldaja ei vastuta kahjude eest, mis on tekkinud vääramatu jõu tagajärjel, sulgudesse on lisatud loodusõnnetused, poliitilised vahejuhtumid, streigid vms. Samuti on reisitingimustes nimetatud, et „kui reisisteenuste osutamine muutub võimatuks või oluliselt raskendatuks või ohtlikuks vääramatu jõu tõttu võivad nii Reisikorraldaja, kui ka Reisija reisilepingu üles öelda. Reisilepingu ülesütlemisest teatab Reisikorraldaja Reisijale esimesel võimalusel.” Samuti on nimetatud, et „kui reisilepingu ülesütlemise hetkel ei ole reisisteenuseid veel osutatud, kohustub Reisikorraldaja Reisijale tagastama reisipaketi eest tasutud summad, millest on maha arvatud bürookulud 60 EUR reisija ning Reisikorraldaja poolt juba tehtud otsesed kulud (viisa, võimalikud trahvid hotellibroneeringu tühistamise eest vms).” Kuid reisitingimustes ei loeta haigust vääramatuks jõuks vaid mõjuvaks takistuseks. Nimelt on reisijal õigus nõuda reisilepingu ennetähtaegset lõpetamist ning reisikorraldajale reisipaketi eest tasutud hinna tagastamist mõjuva takistuse ilmnemisel. Mõjuvaks takistuseks loetakse: Reisija või temale lähedase inimese

haigestumine või õnnetusjuhtumisse sattumine, lähedase inimese surm. Lähedasteks loetakse abikaasat, elukaaslast, vanemaid, lapsi, abikaasa või elukaaslase vanemaid, õdesid-vendi, lapselapsi, vanavanemaid, samuti kaaslast, kellega on kavatsetud reisile minna. Seega on tarbijal õigus öelda leping üles haigestumise korral ning nõuda tagasi reispaketi eest tasutud summa, millest arvestatakse maha 60 EUR bürookulud. Antud juhul saab siiski määravaks reisingimuste punkt, mille kohaselt kui reis tühistatakse mõjuva takistuse ilmnemisel vähem kui 72 tundi enne algust, siis kehtivad tühistamisel tavapärased annulleerimistingimused ning rakenduvad vastavad trahvid (teatades reisilepingu ennetähtaegse lõpetamise soovist ette vähem kui 48 tundi enne reisi algust kuulub tasumisele 100 % reispaketi maksumusest). Seega saab reisija antud reisingimuste alusel õiguse taganeda lepingust VÕS § 874 alusel, misjuhul kaotab reisikorraldaja õiguse reisisasule, mitte tuginedes vääramatule jõule.

Siinkohal tuleb analüüsida, kas väljatoodud reisingimused on tarbija suhtes mõistlikud. Vääramatu jõu puhul on tegemist olukorraga, mis on ootamatu ning mida kumbki lepingupool ei näinud ette. Ilmselt olukord, kus isik saab infarkti, ei ole ettenähtav (jättes siinkohal pikemalt analüüsimata võimalikud varasemad tundemärgid). Autor leiab, et reisikorraldaja reisingimuste säte, mille kohaselt 72 tundi enne reisi algust ei ole võimalik reisisasu tagasi saada, ei ole tarbija suhtes mõistlik. Nagu on välja toodud ka Tarbijakaebuste komisjoni 30.06.2014 otsuses 7-1-00-2863-157-14, siis reisikorraldaja peab professionaalse teenusepakkujana arvestama, et klientidel esineb reisitõrkeid ja reisikorraldaja peab olema valmis ka selle korral pakkuma parimat lahendust. Seega tuleks reisikorraldajatel võtta arvesse ka ootamatud olukorrad reisitõrgeteks ning võimalusel kas täiendada reisingimusi eriolukordadega või välja kujundada praktika olukordade lahendamiseks. Reisijale on alati soovitatav enda kindlustamiseks teha reisitõrkekindlustus, mis hüvitab kahju olukordades, kus reisikorraldaja kahju ei hüvita.

Harju Maakohtu otsuses nr 2-07-39897³³ asjaolud on sarnased eeltooduga. Nimelt tekkis hagejail enne planeeritud reisi toimumist vääramatu jõu olukord. Sellest teavitati ka viivitamatult reisibürood ning teavitamine leidis aset 7 päeva enne reisi algust. Reisi äkilise ärajäämise põhjuseks oli ühe hageja infarkt. Antud lahendis ei analüüsinud kohus pikalt reisija poolt reisi ärajätmise põhjust, vaid lähtus asjaolust, et reisijal oli võimalik tüüptingimustega ise tutvuda. Seega jäi hagi rahuldamata.

³³ HMK 2-07-39897.

Uue direktiivi eelnõu kohaselt on mõistetes välja toodud „välimatud ja erakorralised asjaolud” ning „mittevastavus”. Esimese mõiste selgitusena on olukord, mida ettevõtja ei saa kontrollida ja mille tagajärge ei oleks saanud vältida isegi siis, kui oleks arvesse võetud kõiki mõistlikke meetmeid. Teise mõiste selgitus on, et pakettreisid sisalduvate reisiteenuste osutamata jätmise ja mittenõuetekohane osutamine.

Mõiste „välimatud ja erakorralised asjaolud” on sarnane VÕS § 103 kasutatava väärmatu jõu mõistega, mistõttu tekib küsimus, kas mõisted on samatähenduslikud ning kas need on sarnaselt sisustatavad. Siiski on mõistete sisus erinevus, nimelt mõiste „välimatud ja erakorralised asjaolud” ei hõlma võlgniku-poolseid meetmeid puudutavad kriteeriumi. Väärmatu jõu puhul ei saa mõistlikkuse põhimõttest võlgnikult oodata, et ta asjaolu väldiks või takistava asjaolu või selle tagajärge ületaks. Tuleb arvesse võtta, et ühetaolise õiguse kohaldamiseks tuleb Euroopa Liidu määrustes kasutatavate mõistete puhul lähtuda nende autonoomse tõlgendamise põhimõttest.³⁴ Seega ei saa Euroopa Liidu õigusaktides sätestatud mõisteid sisustada riigisisese õiguse analoogsete mõistete abil, vaid neile tuleb anda iseseisev tähendus.

Kehtiva õiguse kohaselt on nii reisijal kui reisikorraldajal õigus pakettreisileping üles öelda kui reisiteenuse osutamine muutub võimatuks või oluliselt raskendatuks või ohtlikuks väärmatu jõu tõttu. Kõne all oleva sätte § 879 lg 1 lause esimese poole „kui reisiteenuse osutamine muutub võimatuks“ grammatilise tõlgendamise järgi võib lähtuda ka reisija asjaoludest, mis on raske haigus (infarkt), et reisiteenuse osutamine sellisel juhul on võimatu. Pakettreisidirektiivi sõnastuse kohaselt on lepingu ülesütlemisel väärmatu jõu asjaoludele õigus tugineda vaid eeldusel, mis ei sõltu väärmatu jõule tuginevast poolest. Autori arvates tuleb tunnistada, et keeruline on hinnata, kas raske haiguse puhul tuleb arvestada isiku enda mõjusfääriga või mitte, kuid eeltoodu alusel on siiski selge, et kehtiv regulatsioon jätab olukorra ebaselgeks ja üheselt määratlemata ning lepingupooltele vaidlemiseks.

Küll aga on siin nõrgemaks pooleks reisija, sest vastavalt § 879 alusel lepingu ülesütlemisel enne pakettreisi algust, tuleb reisijal tasuda reisikorraldajale vaid osutatud teenuste eest (broneerimisteenused), kuid § 874 alusel lepingu ülesütlemisel, tuleb reisijal tasuda reisikorraldajale hüvitist reisikorraldaja poolt tehtud kulutuste eest, mille võib reisikorraldaja ette

³⁴ Hess, B. Europäisches Zivilprozessrecht. Verlag C.F. Müller 2010, lk 149.

näha pakettreisilepingu tüüptingimustes. Praktikas on hüvitis seda suurem, mida lähemal on pakettreisi algus, ulatudes pakettreisilepingutes 100%-ni pakettreisitasust.

Pakettreisidirektiivi eelnõu toob aga siinkohal selge lahenduse, nimelt sätestab uus eelnõu, et reisijal on õigus lõpetada leping enne pakettreisi algust hüvitist maksmata, kui sihtkohas või selle vahetus läheduses esinevad vältimatud ja erakorralised asjaolud, mis mõjutavad olulisel määral pakettreisi.³⁵

Toodud sõnastusest võib välja tuua, et pakettreisidirektiivi eelnõu viitab vääramatule jõu asjaoludele, kui reisi sihtkohas asuvale tingimusele ning ei anna reisijale võimalust käsitleda reisijast tulenevaid olukordi vääramatule jõuna (nagu reisija raske haigus). Samas teisalt sätestab kehtiv direktiiv, et vääramatule jõu asjaoludel on reisijal õigus reisikorraldajalt tagasi saada kogu pakettreisitasu, mis on hetkel kehtiva regulatsiooniga vastuolus. Reisijal ei ole vääramatule jõu asjaoludel üles öeldud pakettreisilepingu puhul õigust nõuda kahju hüvitamist, kuid tal on õigus nõuda kogu pakettreisitasu tagastamist. Autori arvates, selline tingimus paneb reisikorraldajatele suurema hoole- ja vastutuskohustuse, mistõttu peavad reisikorraldajad eelnevalt tõsiselt kaaluma võimalikke riske reisisihtkohti valides ja kasutusele võtma ka abinõusid riskide maandamiseks, näiteks kindlustuslepingute sõlmimist jne. Autori arvates on tegemist lepingulist tasakaalu loova põhimõttega, kui arvestada olukorda, et reisija saab pakettreisilepingu üles öelda raske haiguse puhul tasudes reisikorraldajale hüvitist vastavalt lepingutingimustele (millise hüvitise suurus kehtib juba reisikorraldaja poolt tehtud kulutustest), siis on reisijad samavõrd sunnitud riskide maandamiseks kaaluma võimalust sõlmida reisiriskekindlustuslepingut.

Eeltoodust tulenevalt väidab autor, et riskide hindamine on suuresti reisikorraldaja pädevuses, kuna vaatamata olukordadele, et reisija peab ootamatut haigust ning sellest tulenevat võimatust reisil osaleda, on reisikorraldajal võimalus sellega mitte nõustuda ning jätta reis hüvitamata. Ainuke võimalus reisijale on pöörduda kohtusse, kes seejärel otsustab, milline olukord on vääramatule jõu olukord ning kas kummalgi poolel on õigus hüvitiseks.

³⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi ettepaneku seletuskiri 2013. Arvutivõrgus kättesaadav: [<http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2013/ET/1-2013-512-ET-F1-1.Pdf>] (21.01.2015).

1.2 Pakettreis ja reisikorraldaja vastutus lepingu ülesütlemisel vääramatu jõu korral

Eesti Vabariigi põhiseaduse § 25 kohaselt on igaühel õigus talle ükskõik kelle poolt õigusvastaselt tekitatud moraalse ja materiaalse kahju hüvitamist.

Kui kumbki pool lepingut rikub, on võimalik pakettreisileping üles öelda. Näiteks võib praktika kohaselt olla reisikorraldaja poolt aluseks vähene osalejate määr, vääramatu jõud vms, reisija poolt näiteks haigus vms. VÕS § 872 lg 1 paneb reisikorraldajale kohustuse teavitada viivitamata reisijat reisi ärajätmisest ning selle põhjustest. Kui reisiteenuse osutamine muutub võimatuks või oluliselt raskendatuks või ohtlikuks vääramatu jõu tõttu, võib kumbki lepingupool lepingu VÕS §-le 879 tuginedes üles öelda. Kui pakettreisileping ei ole täidetud korrektselt, on korraldaja kohustatud teavitama tarbijat, et pakkuda talle hüvitist ning vajadusel alternatiivset teenust.³⁶

Pakettreiside müüki alustatakse tihti aasta või vähemalt pool aastat enne pakettreisi toimumist. See võib tingida asjaolud, et mitmed pakettreisiga eelnevalt kokkulepitud asjad võivad muutuda. Näiteks võib muutuda pakettreisi algusaeg, hotell jms asjaolud. Näiteks lennu väljumine muutub oluliselt ja sellisel juhul on reisijal õigus lepingust taganeda ja nõuda kogu raha tagasi või võimalusel nõuda asendusreisi (VÕS § 872). Sama paragrahv sätestab ka reisikorraldaja teavitamise kohustuse. Enne pakettreisi toimumist võib ilmneda näiteks, et pakettreisile ei ole piisavalt reisijaid. Samuti võib ilmneda, et pakettreisitasu, mis on eelnevalt kokkulepitud ja osaliselt makstud ei kata teatud kulutusi, ka siin on kehtiv regulatsioon sätestanud, millised on reisija õigused ja millised õigused ja kohustused on reisikorraldajal.

Pakettreisidirektiiv ei määra ära rahaliste hüvitiste määrasid, kui reisija saab kahju tulenevalt sellest, et pakettreis ei vastanud tingimustele, mille eest ta maksis ja kahjude eest, mida reisija saab, nt vigastused või reisija varale tekkinud kahju.³⁷

Kehtiv direktiiv, artikkel 6 näeb ette, et kui reisikorraldaja tühistab pakettreisilepingu enne pakettreisi algust tarbijast mitte olenemata asjaoludel (mitte tarbija süül), peab reisikorraldaja

³⁶ Bech Serrat, J. M. When the Package Holiday is Not Realized. *European Journal of Law Reform* 2010(12) 3-4.

³⁷ Echtermeyer, S. The tragic side of a package: The tortious liability of German tour operators in the German courts. *International Travel Law Journal* 2007.

tarbijale tagastama võimalikult kiiresti kõik tarbija poolt talle makstud summad.³⁸ VÕS § 879 lg 2 kohaselt lepingu ülesütlemise korral vääramatu jõu asjaoludel kaotab reisikorraldaja õiguse reisisatasule, kuid võib nõuda mõistlikku hüvitist osutatud või reisi lõpetamiseks veel osutatavate reisiteenuste eest.

Kehtiv võlaõigusseadus ei reguleeri täpselt olukorda, kus reisikorraldaja enne reisi toimumist pakettreisilepingu üles ütleb, s.t reisikorraldajal on õigus küsida juba osutatud reisiteenuste eest hüvitist. Kuid kui realselt reisi ei toimu, siis millised on juba osutatud reisiteenused? TurS § 3 kohaselt on reisiteenus reisiettevõtja poolt:

- 1) sõitjateveoteenuse osutamine, välja arvatud taksoteenus;
- 2) sõitjateveoteenuse vahendamine;
- 3) viisateenuse osutamine ja vahendamine;
- 4) reisimisega seotud kindlustusteenuse vahendamine;
- 5) majutusteenuse vahendamine;
- 6) toitlustusteenuse vahendamine;
- 7) majutus- ja toitlustusteenuse vahendamine;
- 8) majutus- ja taastusraviteenuse vahendamine;
- 9) konverentsiteenuse vahendamine;
- 10) giiditeenuse, giid-tõlgiteenuse ja reisisaatjateenuse vahendamine;
- 11) meelelahutusteenuse vahendamine;
- 12) transpordivahendi renditeenuse osutamine või vahendamine.

Seega saab välja tuua, et kui enne pakettreisi toimumist on reisikorraldaja osutanud broneerimisteenuseid ning lepingu enne reisi toimumist üles öelnud, siis tuginedes VÕS §-le 879 lõikele 2, saab reisikorraldaja reisijalt küsida hüvitist üksnes broneerimisteenuste eest. Küll aga kehtiva pakettreisidirektiivi sõnastuse kohaselt peab reisikorraldaja tasuma tarbijale kõik talle makstud tasud, kui pakettreisileping on reisikorraldaja poolt tühistatud. Kehtiva direktiivi kohaselt puudub reisikorraldajal kohustus maksta tarbijale hüvitist (siseriikliku õiguse alusel), kui lepingu tühistamise aluseks on vääramatu jõud, st ebatavalised ja ettenägematud asjaolud, mis ei sõltu vääramatule jõule tuginevast poolest ja mille tagajärgi ei oleks olnud võimalik ära hoida hoolimata kõikidest asjakohastest abinõudest. Autor on seisukohal, et direktiiv tagab reisijatele suurema õiguse, kui see on sätestatud võlaõigusseaduses. Seega autori arvates on

³⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 13.juunist 1990 90/31/EMÜ reisipakettide, puhkusepakettide ja ekskursioonipakettide kohta. EÜT L 158, 23.06.1990.

võlaõigusseaduse mõttes reisija antud olukorras vähem kaitstud kui näeb ette kehtiv direktiiv tarbija osas.

Uue direktiivi eelnõu kohaselt on reisijal õigus enne pakettreisi algust leping lõpetada, makstes korraldajale asjakohast hüvitist. Lepingus võib kehtestada mõistlikud standartsed lõpetamistasud, mille alusel on tühistamise aeg ja reisiteenuse alternatiivsest kasutamisest tulenev tavapärane kulude kokkuvõtte ja tulu. Standartsete lõpetamiskulude puudumisel vastab hüvitise suurus pakettreisi hinnale, millest on maha arvestatud kulud, mille korraldaja kokku hoiab. Autor nõustub komitee arvamusega³⁹, et direktiivis tuleks kehtestada üldpõhimõtted või eeskirjad selle kohta, kuidas arvutada välja tarbijalt nõutav hüvitis. Tasu ei tohiks olla ebaproportsionaalne või liiga suur.

Artikkel 10 p 2 kohaselt on reisijal õigus lõpetada leping enne pakettreisi algust hüvitist maksmata, kui sihtkohas või selle vahetus läheduses esinevad vältimatud ja erakorralised asjaolud, mis mõjutavad olulisel määral pakettreisi. Autori arvates on tegemist hea sättega, mis võimaldab tarbijal tühistada leping ettenägematutel ja tema kontrollile mitte alluvatel põhjustel, nt looduskatastroof või sõda sihtkohas. Siiski jätab artikli sõnastus ebaselgeks reisijale hüvitise maksmise kohustuse olemasolu olukorras, kus kummagi poolel on õigus leping lõpetada vältimatute ja erakorraliste asjaolude korral. Seega oleks vajalik sätte täpsustamine selles osas.

Korraldaja võib lõpetada lepingu reisijale hüvitist maksmata, kui:

- (a) Pakettreisile registreeritud inimeste arv on väiksem kui lepingus esitatud minimaalne arv ja kui korraldaja teavitab reisijat lepingu lõpetamisest lepingus kindlaks määratud aja jooksul ning mitte hiljem kui 20 päeva enne pakettreisi algust; või
- (b) Korraldaja ei saa lepingut täita vältimatute ja erakorraliste asjaolude tõttu ning ta teavitab reisijat lepingu lõpetamisest enne pakettreisi algust põhjendamatult viivitusega.

Autori arvates toetab säte eelkõige reisikorraldajat, võimaldades pakettreisileping lõpetada ilma täiendavate kulutusteta reisija ees, kuna reisijal puudub siinkohal kahju hüvitamise nõudeõigus. Siiski võib tekkida olukord, et tarbija jaoks on direktiivi eelnõu nimetatud osas pigem negatiivne, kuna teoreetiliselt puudub võimalus hüvitisele, kuid siiski tuleb arvestada, et reisikorraldaja ei

³⁹ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee aramus teemal: „Ettepanek Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv pakettreiside ja toetatud reisikorraldusteenuste kohta, millega muudetakse määrust (EÜ) nr 2006/2004 ja direktiivi 2011/83/EL ning tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 90/314/EMÜ”. KOM(2013) 512, 2013/0246.

pea reisijale hüvitist maksuma vaid juhul, kui reisikorraldaja on suutnud kõiki tehtud kulusid tõestada. Autor lisab, et kui reisijal on õigus enne pakettreise algust leping lõpetada, makstes korraldajale asjakohast hüvitist, siis reisijal ei ole võimalusi lõpetada leping vääramatu jõu tõttu ilma hüvitiseta. Sellise olukorra välistamine reisija osas on ebaõiglane ning võib kaasa tuua ebavõrdsed olukorrad ja kohustused osapoolte vahel.⁴⁰ Seega võiks direktiivi eelnõus sisalduda ka reisijate õigus pakettreisileping üles öelda vääramatu jõu tõttu ilma kohustuseta tasuda reisikorraldajale mõistlikku hüvitist.

Võrdluseks saab siinkohal tuua lennureisijate õiguse saada hüvitist. Lennust mahajätmise, lennu tühistamise ja pikaajalise hilinemise eest ettenähtud rahalise hüvitise suurus ulatub lennu pikkusest sõltuvalt 250-600 euroni. Lennureisijate õigusi reguleerib Euroopa Liidu lennureisijate õiguste määrus⁴¹, mis annab reisijatele mitmeid õigusi saada lennuettevõtjalt hüvitisi ja abi. Lennust mahajätmise ja lennu tühistamise korral saadava rahalise hüvitise suurus reguleerib Euroopa Liidu lennureisijate õiguste määruse artikkel 7, mis seob selle ärajäänud lennu pikkusega järgmiselt: kuni 1500 km pikkuste lendude puhul makstakse hüvitiseks 250 eurot, üle 150 km pikkuste ühendusesiseste lendude ning kõikide muude 1500-3500 km pikkuste lendude puhul 400 eurot ja kõikide muude lendude puhul 600 eurot. Vahemaa määramisel võetakse aluseks lõppsihtkoht, kuhu reisija jõuab lennureisist mahajätmise või lennu tühistamise tõttu pärast kavandatud aega. Küsimus, millal on tegemist on lennureisist mahajätmise ja millal lennu tühistamisega, aga ka see, kas samasugust hüvitist peab maksuma ka lennu hilinemise korral, on praktikas tekitanud küsitavusi.⁴²

Rahvusvaheliste õhuvadude õigusliku korra aluseks on nn Varssavi süsteem, kus on arvestatud Varssavi konventsiooni koos selle hilisemate muudatuste ja parandustega. Varssavi konventsioon on jõus alates 1933. aastast ning tema esimene saavutus oli riikide õigusaktide ühtlustamisel lennureisijate õiguskaitse valdkonnas. Ajalooliselt tagasi vaadates on see konventsioon üldsust hästi teeninud. Oluline on märkida, et vedaja vastutuse esialgne piirmäär 125 000 Prantsuse franki ning ka konventsiooni täiendustega viimati kehtestatud 100 000 SDR-i ei ole igal juhtumil makstavad fikseeritud summad, vaid kujutavad endast vastutuse ülempiiri. Nõudleja peab tõendama tegeliku kahju suurust, mis paljudel juhtudel võib piirmäärast väiksem olla, ja

⁴⁰ Revision of the package travel directive. BEUC position. The consumer voice in Europe. X/2013/082 - 29/11/2013.

⁴¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus nr 261/2004, 11.02.2004 - ELT L 46, 17.02.2004, lk 1-8.

⁴² Sein, K., Värvi, A. Lennureisija õigus saada hüvitist. Euroopa Liidu lennureisijate õiguste määrus. Juridica 2/2013, lk 108.

hüvitamisele kuulub ainult tegelik kahju. Varssavi süsteemiga ühinemine tõi riikidele kaasa nii sotsiaalselt kui ka majanduslikult positiivseid tagajärgi, sest aitas ühelt poolt luua õigusliku süsteemi, tagamaks reisijate ja kauba saatjate huvide parem kaitse, ning teiselt poolt võimaldas lennuettevõtjatel oma tegevust efektiivsemalt ja koordineeritumalt planeerida, samuti arvestada võimaliku tsiviilvastutuse tingimuste ja piirmääradega.⁴³

Montreali konventsiooni⁴⁴ järgi vastutab vedaja reisija surma või kehavigastuse tõttu tekkinud kahju eest ainult juhul, kui surma või vigastuse põhjustanud õnnetus toimus õhusõiduki pardal, sinna sisenemisel või sealt väljumisel. Juhul kui kahju ei ületa 100 000 SDR-i reisija kohta, ei saa vedaja kahju hüvitamisest keelduda ega oma vastutust mingil moel piirata. Vedaja võib reisijaga sõlmitavas veolepingus ette näha ka konventsioonis sätestatud piirmääradest kõrgemad vastutuse piirmäärad või jätta vastutuse piirmäärad isegi kehtestamata. Samas on Montreali konventsioonis rõhutatud, et igasugused kokkulepped vedaja vastutusest vabastamise või konventsioonis sätestatud piirmäärast väiksema piirmäära rakendamise kohta on tühised. Sellise kokkuleppe tühisus ei muuda lepingut tervikuna tühiseks ja lepingu suhtes kohaldatakse konventsiooni. Täiesti uudse elemendina Varssavi süsteemiga võrreldes sätestab Montreali konventsioon reisija surma või vigastusega lõppenud lennuõnnetuse korral vedaja kohustuse teha hüvitist nõudma õigustatud isikule viivitamata ettemakse, et rahuldada tema majanduslikke esmavajadusi. Selline kohustus ei tähenda vastutuse otsest omaksvõttu ning kuulub vajadusel tasaarveldamisele hilisema nõudemenetluse käigus. Oluline on siinjuures ka märkida, et moraalset kahju selle konventsiooni alusel ei hüvitata.⁴⁵

Praeguseks ajaks kehtivuse kaotanud, kuid jõustumise ajal reisijate õiguste kaitsel murranguliseks peetud Euroopa Ühenduste Nõukogu määrus nr 295/91 andis lennureisijatele järgmised olulised õigused:

- Asjakohase piletiosa tagasimaksmine või reis teise lennuga esimesel võimalusel;
- Rahaline hüvitis sõltuvalt lennu pikkusest ja viivitusest sihtkohta jõudmisel;
- Minimaalne hoolitsus tasuta telefonikõnede, toidukordade ja karastavate jookide ning hotellikohtade näol.

⁴³ Mäll, A. Lennureisijate õiguste kaitse Euroopa Liidus. Viibivad lennud. *Juridica* 10/2006, lk 703.

⁴⁴ Rahvusvahelise õhuveo nõuete ühtlustamise konventsioon. - RT II 2003, 7, 24.

⁴⁵ *ibid*, viide 43, lk 704.

Lennukile mittelubamise ja viivituse hüvitamist eristati selgesti – plaanijärgse lennu vahelejätmise eest vastutasid lennuettevõtjad üldjuhul alati, aga mitte viivituste eest. Jättes vääramatut jõu kõrvale võis öelda, et viivitused võisid olla põhjustatud samahästi lennujaamade, lennujuhtide ning teiste teenustepakkujate, aga ka lennuettevõtjate endi poolt. Sobivaks lahenduseks peeti seda, et lennuettevõtja hüvitab reisijatele neile tekitatud kahju ning nõuab oma kulud välja teistelt teenuse osutajatelt juhul, kui ta ise ebamugavuse põhjustamises otseselt süüdi ei ole. Tekkinud olukorras oleks sellisel lahendusel olnud kaks takistust. Esiteks võis osutada raskeks viivituse põhjuse kindlakstegemine, eriti kui see on tekkinud varasemate viivituste tõttu. Teiseks – ja arvestades esimest takistust – ei ole lennuliinide, lennujaamade, lennujuhtide ja teiste teenuse pakkujate vahel sõlmitud selliseid lepinguid, mille alusel oleks võimalik lennuettevõtjal lepingule tuginedes kulu välja nõuda.⁴⁶

Pakettreiside ärajäämise põhjuseks võivad peale ilmastikuolude mõjutada ka muud loodusest tulenevad asjaolud. 2010. aasta aprillis suleti Islandi vulkaani Eyjafjallajökull purske tagajärjel üle Euroopa levinud vulkaanilise tuhapilve tõttu mitme liikmesriigi õhuruum. Selle tulemusena jäi ära ligemale 100 000 lendu ning ligikaudu 10 miljonit reisijat ei saanud plaanitud ajal lennata kavatsatud sihtkohta.⁴⁷ Euroopa Kohus pidi kohtuasjas *Denise McDonagh vs Ryanair Ltd*⁴⁸ vastama Iirima kohtu esitatud eelotsuse küsimusele, kas tuhapilv kujutab endast äärmiselt erakorralist asjaolu, mis vabastab lennuettevõtja mitte ainult hüvitamiskohustusest, vaid ka kohustusest pakkuda reisijatele lennu hilinemise või tühistamise korral hoolitsust. Kohus leidis, et Euroopa õhuruumi osaline sulgemine vulkaanipurske tagajärjel on erakorraline asjaolu, mis ei vabasta lennuettevõtjaid kohustusest pakkuda määruses ette nähtud hoolitsust, s.t lennuettevõtja peab tagama tasuta hoolitsused, mis puudutab ooteaega, toitu ja kus vajalik, siis hotellimajutust ning transporti lennujaama ja majutuskoha vahel. Lennuettevõtja on kohustatud täitma need nõuded ka juhul, kui tegemist on erakorralise asjaoluga, mida ei oleks lennuettevõtja saanud ette näha ega takistada. Võib järeldada, et vulkaanilise tuha pilv kujutab endast sellist erakorralist asjaolu, mille puhul on küll kohustus pakkuda reisijale hoolitsust, kuid mitte rahalist hüvitist, kui lennuettevõtja on suuteline tõendama, et lend jäi ära erakorraliste asjaolude tõttu.

Kohus tõi esiteks välja, et Euroopa õigus ei tunnusta eraldi mõistet „eriti erakorraline“ mõiste „erakorralised asjaolud“ kõrval, mis võiks lennuettevõtjat vabastada määruse kohaselt

⁴⁶ *ibid*, lk 706.

⁴⁷ Ash Cloud Costs Could Hit \$3.3 Billion. Businessweek, 24.04.2010. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.businessweek.com/globalbiz/content/apr2010/gb20100427_110426.htm (21.02.2015).

⁴⁸ Eko 31.01.2013, C-12/11, Denise McDonagh vs Ryanair Ltd.

kohustustest, sealhulgas tervishoiuteenuse osutamisest. Seega on lennuettevõtjad kohustatud tagama hoolitsuse reisijatele, kes leiavad end lennu tühistamise tõttu ebamugavast olukorrast.

Järgnevalt märkis Euroopa Kohus, et määrus ei näe ette ühtki ajalist ega rahalist piirangut hoolitseda reisijate eest, kelle lend jäi ära erakorraliste asjaolude tõttu. Seega peavad lennuettevõtjad hoolitsema reisijate eest kogu selle aja vältel, mil reisija peab ootama erakorraliste asjaolude tõttu reisi muutust. Kohus nimetas, et tuleb tagada lennureisijate juurdepääs esmatarbekaupadele ja -teenustele kogu selle aja jooksul.

Lõpuks tõi Euroopa Kohus välja, et kuigi kohustus hoolitseda reisijate eest toob lennuettevõtjatele kaasa rahalisi tagajärgi, siis neid ei saa pidada ebaproportsionaalseks eesmärgiga tagada kõrgel tasemel reisijate kaitse. Antud juhul eesmärk võib õigustada negatiivsed majanduslikud tagajärjed ettevõtjale. Lisaks peaks lennuettevõtja, kui kogenud reisiteenuse pakkuja, olema ettenägelik potentsiaalsete kulude tekkimisega hoolitsuse kohustuse pakkumisel.

Euroopa Kohus märkis lisaks, et kui lennuettevõtja ei täida oma kohustust hoolitseda lennureisijate eest, siis võib reisija nõuda hüvitist kulude eest, mis olid vajalikud, otstarbekad ja mõistlikud, et korvata puudujäägid lennuettevõtja tegevuses. Nimetatud asjaolu on siseriikliku kohtu hinnata.

Autor leiab, et Euroopa Kohtu lahend on analoogne pakettreiside puhul. Nimelt pakettreisidirektiivi artikkel 14 kohustab andma abi, täpsemalt liikmesriigid tagavad, et korraldaja annab raskustesse sattunud reisijale kiiret abi, eriti:

- (a) Tagades asjakohase teabe tervishoiuteenuste, kohalike ametiasutuste ja konsulaarabi kohta;
- (b) Aidates reisijat kaugsidepidamisel ja alternatiivsete reisivõimaluste korraldamisel.

Korraldaja võib võtta sellise abi eest mõistlikku tasu, kui olukord on põhjustatud reisija hooletuse tõttu või tahtlikult.

1.2.1 Pakettreisilepingu tingimused kui tüüptingimused

Tüüptingimuste kasutamise eeliseks on võimalus teenindada suurt hulka kliente kiiresti ja väheste administratiivkuludega.⁴⁹ Ettevalmistatud tüüptingimuste puudumisel tuleks kõik lepingutingimused tarbijaga ükshaaval läbi arutada, mis tähendab suurt ajakulu. Samuti tõstaksid tingimuste üle peetaval läbirääkimised tõenäoliselt pakutavate teenuste hindu.⁵⁰ Tüüptingimustel lepingu sõlmimisel on peamine probleem nende tingimuste muutumine lepingutingimusteks.⁵¹

Tingimuste ettevalmistajal on võimalik teisele poolele (tarbijale) peale suruda selliseid tingimusi, mis peegeldavad eelkõige tingimuste kasutaja huve. Reeglina ei analüüsi tarbija lepinguga tutvumisel selle üksikuid aspekte, näiteks poolte õiguste ja kohustuste vahekorda.⁵² Autori arvates toob see kaasa olukorra, kus vahel sõlmitakse lepinguid tingimustel, mida täpselt ei mõisteta ning hiljem probleemi tekkides võidakse lepingu sõlmimist kahetseda. Näiteks avaldas 2011 Guardian artikli⁵³, mis tõi välja, et ainult 7% Suurbritannia elanikke loevad läbi tüüptingimused, millega nad nõustuvad toodete ja teenuste ostmisel ning 12% nimetas, et nad pigem loeksid telefoniraamatut.⁵⁴ Valearvamus on see, et iga lepingu tüüptingimused on samad või et neil puudub tegelik õiguslik tagajärg. Seega leiab autor, et tarbijad peaksid aktiivsemalt lugema/tutvuma tüüptingimustega, mis on seotud nii reisiteenuste kui ka muu teenustega, kuna tarbija ei tohiks loota ja tugineda ainult õiguskaitseorganitele.

Parker v South Eastern Railway⁵⁵ lahendis oli olukord, kus hr Parker jättis oma koti Charing Cross raudteejaama garderoobi. Ta maksis hoiule antud koti eest kaks penni ning sai pileti, mille esiküljel oli kirjas „loe teist külge“. Teisel poolel oli kirjas, et raudtee ei vastuta esemete eest, mille väärtus on £ 10 või rohkem. Parker ei lugenud teist poolt, kuna arvas, et tegemist on ainult makset kinnitava tšekiga, samas ta tunnistas, et teadis, et pilet sisaldas kirjalikku teksti. Parkeri kott kadus. Apellatsioonikohus leidis, et selleks, et tingimused oleksid siduvad, peab tarbija olema teadlik, et teisel küljel on tekst ja ta peab aru saama, et tegemist on siduvate

⁴⁹ Macleod, J.K.. Consumer Sales Law. Butterworths London 1989, lk 309.

⁵⁰ Käosaar-Sasi, L. Tüüptingimuste regulatsioon: analüüs finantsteenuse osutaja vaatenurgast. Juridica 3/2001, lk 185.

⁵¹ Kull, I. Lepingute sõlmimise õiguslik reguleerimine. Tartu 1996, lk 112.

⁵² Kingisepp, M. Tarbijakaitseõigus Euroopa Liidus ja Eestis. Läte 2011, lk 185.

⁵³ Smithers, R. Terms and conditions: not reading the small print can mean big problems. Guardian, 11 May 2011.

⁵⁴ Livingston, A. Annual Essay Contest: First Year Contract Law. Queen Mary Law Journal 2013.

⁵⁵ Court of Appeal, [1877] 2 CPD 416, Parker v South Eastern Railway.

tüüptingimustega, milles saaks kindel olla, kui pilet oleks antud sellisel moel, et tekst oleks olnud nähtav. Kuigi pileti vastuvõtt tähendab, et sa nõustud tingimuste olemasoluga ning tarbija on tingimustega seotud.

Euroopa Kohus on kaasuses C-484/08⁵⁶ tehtud otsuses märkinud, et direktiiv lähtub ideest, et tarbija on suhetes müüja või teenuseosutajaga läbirääkimiste pidamisel nõrgemal positsioonil ning seetõttu peab tarbija nõustuma müüja või teenuseosutaja eelnevalt kehtestatud tingimustega, ilma et tal oleks võimalik mõjutada nende sisu.

VÕS § 37 lg 1 kohaselt loetakse lepingu osaks ainult need tüüptingimused, millele:

- 1) tingimuste pakkuja enne lepingu sõlmimist ja hiljemalt sõlmimisel selgelt viitab ja
- 2) mille sisuga on teisel lepingupoolel võimalus tutvuda.
- 3) Tüüptingimused on lepingu osaks ka siis, kui lepingu sõlmimise viisist tulenevalt võis nende olemasolu eeldada ja teisel lepingupoolel oli võimalus nende sisust teada saada.

Nimetatud klauslites avaldub Euroopa õiguses üldtunnustatud transparentsuse ehk läbipaistvuse nõue. Transparentsusnõue peab kindlustama selle, et tarbija saab teabe, mis on vajalik teadliku otsuse langetamiseks.⁵⁷ Transparentsuse nõue on täitmata, kui kaupleja saadab tarbijale lepingudokumendi, mille teisel poolel sisalduvad tihedas kirjas tüüptingimused ja lepingu esilehel tüüptingimustele selgelt ei viidata. Tarbijal peab olema võimalus tüüptingimustega enne lepingu sõlmimist korralikult tutvuda.⁵⁸

Õiglase Kaubanduse Amet⁵⁹ on 2004. aastal kokku pannud juhised tüüptingimuste kohta pakettreisilepingutes.⁶⁰ Juhises on välja toodud, et kindlasti peab pakettreisi leping sisaldama lisaks transpordile, majutusele ja muudele turismiteenustele, ka seda milline informatsioon tuleb anda reisijale enne lepingu sõlmimist ja enne kui reis algab; teatud nõuete sisaldumine lepingus; välja tooma punktid, mida reisipakkuja peab tegema enne reisi toimumist, kui toimub oluline muutus lepingutingimustes ja samuti sammud, mida teha pärast reisi väljumist, kui olulist osa

⁵⁶ EKo 3.06.2010 C-484/08, Cajo de Ahorras y Monte de Piedad de Madrid.

⁵⁷ Micklitz, H. Obligation of clarity and favourable interpretation to the consumer: Five years on the unfair terms directive. Brussels 1999, lk 148.

⁵⁸ Kingisepp, M. Tarbijakaitseõigus Euroopa Liidus ja Eestis. Läte 2011, lk 189.

⁵⁹ Office of Fair Trading.

⁶⁰ Guidance on unfair terms in package holiday contracts. Office of Fair Trading. March 2004.

lepinguga kokkulepitust ei ole võimalik täita; tuua välja olukorrad, millal hinna muutmine võib kõne alla tulla; olukorrad, mil reisijal on võimalus oma reis anda üle kolmandale isikule jm.

Juhis määrab õigluse testi lepingu põhitingimustele, mis sõlmitud tarbijatega. Ebamõistlikud tüüptingimused on tühised. Test ei kehti tingimustele, mis määravad hinna või kirjeldavad lepingu põhitingimusi, kui nad on selges ja arusaadavas keeles. Näiteks on põhitingimusteks pakettreiside puhul pakutav majutus, toitlustus, transfeerid ja arvatavad lisakulud.

Vääramatu jõu tõttu lepingu ülesütlemise kohta on välja toodud, et sellises olukorras hüvitise maksmise välistamine tüüptingimus on eeldatavasti tühine. Näiteks on toodud tingimuse vana sõnastuse variant:

„Teatud olukorras väljaspool meie kontrolli, võib osutuda vajalikuks meie poolt tühistada teie puhkuse osas tehtud kokkulepped. Võib osutuda vajalikuks teha olulisi muudatusi teie puhkusepaketis. Mingil juhul me ei maksa hüvitist. Kui muutus on tingitud järgnevatel asjaoludel: Me ei saa võtta vastutust lepingu tühistamise või muutuste eest, mis on põhjustatud sõja või sõjaohtu tõttu, mässu, rahvarahutuste, terroristliku tegevuse, tulekahju, halbade ilmastikuolude, loodusõnnetuste, streikide või muude tööstuslike tegevuste tagajärjel või muudest asjaoludest, mis on selgelt väljaspool meie kontrolli.“

Tingimus uue sõnastusega:

„Teil on õigus reisikorraldaja poolsele hüvitamisele lepingu mittekorrektse täitmise korral, välja arvatud, kui:

- (a) pakettreis tühistatakse, kuna inimeste arv, kes nõustusid seda võtma, on väiksem kui nõutud minimaalsest arvust ja teid teavitatakse lepingu lõpetamisest kirjalikult kirjelduses märgitud aja jooksul.
- (b) pakettreis tühistatakse tulenevalt ebatavalistest ja erakorralistest asjaoludest väljaspool meie kontrolli, mille tagajärgi ei oleks võimalik ära hoida hoolimata kõikidest kasutuses olevatest abinõudest.“

Viru Maakohus leidis 28.03.2008 otsuses nr 2-05-15911⁶¹, et reisijatele välja jagatud infolehed olid valmis trükitud ning võib eeldada, et isikutel, kes need kätte said, puudus võimalus nende osas läbi rääkida ja neid tingimusi mõjutada. Kostja ei tõendanud, et hageja oleks pakettreisi

⁶¹ VMK 2-05-15911.

tüüptingimused kätte saanud. Kohtule esitatud blanketist „Teadmiseks lapsevanemale” selgub, et punktis 1.3 on sätestatud „vähem kui 5 päeva enne reisi kaotab loobuja 100% reisi maksumusest”. Samuti on blanketi allosas tühjad lahtrid reisija ees-ja perekonnanime, kuupäeva ja allkirja jaoks, mille märkimisega peaks reisija kinnitama blanketil märgitud nõusoleku – „olen teadlik eespool loetletud reisitingimustega ja endale võetud kohustustest.” Kuna ei leidnud tõendamist, et kostjad oleks hagejale edastanud tüüptingimused või reisikinnituse, milles sisalduks reisilepingu tingimus, et vähem kui 5 päeva enne reisi kaotab loobuja 100% reisi maksumusest, luges kohus, et nimetatud tingimus ei ole kehtiv.

Kohus leiab, et kostjad ei ole oma kulusid tõendanud ning seetõttu ei saa neid hageja reisisast maha arvata ning reisisast tuleb hüvitada hagejale täies ulatuses.

Tingimuste kasutaja võib oma teavituskohustuse täita erinevatel viisidel: anda tingimused tarbijale kätte kirjalikult lugemiseks, need suuliselt ette lugeda, viidata samas ruumis seinal asuvatele tingimustele jne. Tarbija peab saama üldjuhul tingimustega tutvuda lepingu sõlmimise kohas. Lepingu osaks sätte mõtte kohaselt ei ole need tüüptingimused, millega tarbija on ainult põgusalt tutvunud seetõttu, et tingimused esitati talle liiga lühikese tutvumisajaga. Lepingu osaks ei ole kunagi tüüptingimused, millele teine pool alles pärast lepingu sõlmimist viitab. Lepingu osaks ei ole samuti vahetult peale lepingu sõlmimist väljastatud piletil või arvel esitatud tüüptingimused, kui tarbijal puudus võimalus nendega eelnevalt tutvuda.⁶²

Harju Maakohtu otsuses nr 2-07-39897⁶³ tekkis hagejail enne planeeritud reisi toimumist vääramatu jõu olukord. Sellest teavitati ka viivitamatult reisikorraldaja ning teavitamine leidis aset 7 päeva enne reisi algust. Reisi äkilise ärajäämise põhjuseks oli ühe hageja infarkt. Hagejatel oli sõlmitud reisikindlustus, kindlustusfirma maksis hagejatele kindlustushüvitist kogusummas 12 460 EEK (kogu reisi maksumus 24 550 EEK), reisikorraldaja tagastas hagejatele 7194 EEK, mis oli 30% reisi kogumaksumusest. Seega said hagejad tagasi kokku 19 654 EEK, saamata jäi hagejatel koos viisade vormistamisega 5931 EEK. Hagejad leidsid, et antud juhul ei olnud õige kohaldada lepingulist trahvi, kuna reisist keeldumine tekkis ootamatu olukorra tõttu ja hagejad ei pea antud olukorras kulutusi kandma ning õigus on kogusumma reisikorraldajalt tagasi saada.

⁶² Kingisepp, M. Tarbijakaitseõigus Euroopa Liidus ja Eestis. Läte 2011, lk 190.

⁶³ HMK 2-07-39897.

Oluline hageja silmis oli välja tuua, et reisibüroo ei tutvustanud talle veebilehel avaldatud reisingimusi, mille alusel on lepingutrahviks reisist keeldumise puhul 7 ja vähem päeva enne reisi 70% reisi hinnast. Maakohus leidis, et kuna üks hageja (kes sai infarkti) ei olnud vaatamata soovitusel sõlminud reisirõõmkindlustust (tal oli olemas tervisekindlustus), siis ei kuulu reisikorraldaja poolt saamata jäänud raha hüvitamisele. Samuti nimetas kohus, et reisikorraldaja poolt kohaldatavatele pakettreisilepingu tüüptingimustele tulenes viimase õigus protsendile reisisust seoses reisijate poolt tellitud reisist loobumisega. Kohus peab hagejale välja maksmata summat 4326 EEK mõistlikuks hüvitiseks. Seega ei pidanud kohus antud juhul oluliseks hageja poolt välja toodud väärmatu jõu olukorda (infarkt) ning tugines oma põhjendustes ainult asjaolule, et hageja ei olnud teinud reisirõõmkindlustust ning et reisikorraldajal oli vastavalt tüüptingimustele õigus saada hüvitist reisija loobumisel reisist. Vaatamata asjaolule, et kohus jättis hagi rahuldamata, leiab autor, et maakohtu põhjendused ei ole piisavad hagi mitterahuldamisele. Nimelt antud kaasuses oli asjaolude kohaselt reisikorraldajat teavitatud 7 päeva enne reisi toimumist, et reisi äkilise ärajäämise põhjuseks on hageja raske haigus (infarkt). Autor leiab, et reisikorraldaja tüüptingimused on reisijale koormavad, kui puudub võimalus 7 päeva enne reisi toimumist reis tühistada ilma suuremate kahjudeta.

Olukorras, kus tüüptingimus on tühine, tuleb kauplajal tagastada tarbijalt saadud summa. Tarbija pöördus tarbijakaebuste komisjoni poole⁶⁴ olukorras, kus kauplajaga oli sõlmitud leping, mille alusel omandas pakettreisi ja tasus selle eest 2706 eurot. Reis pidi väljuma Tallinnast kell 17:25 01.11.2012, kuid kauplaja muutis lennuaega ja lend väljus tund aega varem. Kauplaja teavitas tarbijat reisiaja muutumisest telefoni teel alla tunni enne lennu väljumist. Teatamise järel ei jõudnud tarbija enam läbida ettenähtud ajal turvakontrolli ja tarbija ei pääsenud lennule. Kauplaja tõi välja, et vastavalt sõlmitud lepingu punkti 6.4 kohaselt on tarbijal 24 tundi enne reisi algust kohustus kontrollida reisi väljasõidu aega reisikorraldaja kodulehel ja Tallinna Lennujaama väljuvate reiside tabelis. Kauplaja leidis, et reisija oli raskelt hooletu. Tarbijakaebuste komisjon leidis, et reisi väljumise aeg on lepingu oluline tingimus, kuna reisija valib reisi väljumise aja vastavalt sellele, millal tal on võimalik reisile minna, reisi alguse kellaeg on lennureisi puhul oluline lepingutingimus, sest selle varasemaks muutmine ei ole tarbijal, kes läheb lennuväljale algselt kokkulepitud lennuaega arvestades, võimalik reisile pääseda.

⁶⁴ Tarbijakaebuste komisjoni otsus nr 7-1-11555-07-13, 28.01.2013.

Otsuses on välja toodud, et leping on kahepoolne kokkulepe ning selle muutmine tuleb samuti kahepoolsetl kokku leppida. Kaupleja soov muuta reisiaega on tahteavaldus sõlmitud lepingu muutmiseks, mida tarbija ei pea aktsepteerima. Tahteavaldus ei jõustu selle väljasaatmisest ega kodulehel avaldamisest (kaupleja tüüptingimus 6.4), vaid alates selle teatavaks tegemisest. Vastavalt VÕS § 35 on kaupleja poolt kasutatud pakettreiside tingimused tüüptingimused. VÕS § 38 kohaselt kui tingimus on eraldi kokku lepitud, kehtib erikokkulepe, mitte tüüptingimus. Pooled olid kokku leppinud täpse reisiaja. Vastavalt VÕS § 42 lg 3 p 37 on tüüptingimus tühine, kui selles nähakse ette, et teatud teo tegemisel või tegemata jätmisel loetakse lepingupoole tahteavaldus tehtuks või tegemata jäetuks, välja arvatud juhul, kui tingimuse kasutaja kohustub teisele lepingupoolele tema käitumise tähendusest eraldi teatama ja andma talle mõistliku tähtaja tahteavalduse kinnitamiseks. Seega on kaupleja poolt kasutatud tüüptingimus tühine, kuna kaupleja vabastab ennast sellega kohustustest teha tahteavaldus lepingu olulise tingimuse – reisiaeg – muutmiseks. Samuti vabastab kaupleja end selle tüüptingimusega seaduses sätestatud tahteavalduse teatavastegemise kohustusest. Lisaks on antud tüüptingimus esitatud selliselt, et harilik tarbija seda tõenäoliselt ei märka, seega võib tegemist olla nn peidetud tingimusega. Seetõttu leidis komisjon, et kauplejal on kohustus tagastada tarbijalt saadud summa.

Autor leiab, et otsus toob selgelt välja olukorra, kus reisikorraldaja peaks olema probleemide vältimiseks palju tähelepanelikum. Lepingu põhitingimused on olulised ning nende muudatustest tuleb reisijat teavitada võimalikult varakult mitte viimasel minutil, mis võib omakorda põhjustada reisija mitte jõudmist reisile, s.t kahju hüvitamise nõuet reisija poolt reisikorraldajale.

1.2.2 Reisikorraldaja vastutuse välistamine

VÕS § 106 lg 1 sätestab, et võlgnik ja võlausaldaja võivad eelnevalt leppida kohustuse rikkumise eest vastutuse välistamises või piiramises. Samas tuleb arvestada erisusega, mis tuleb lepingust tarbijatega. Nimelt tarbijalepingutes on ette nähtud teatavad piirangud. Vastutuse välistamine VÕS § 106 mõttes on keelatud tarbijale müügi (näiteks § 237 lg 1) ja tarbijatöövõtu (näiteks § 657) puhul.⁶⁵ Pakettreisileping vastab oma lepinguliigilt eelkõige töövõtulepingule ja vastutuse välistamine tarbijaga lepingu tüüptingimustes on tühised. Pakettreisi eriregulatsioon sätestab VÕS § 878, et kokkulepe, millega välistatakse või piiratakse reisikorraldaja vastutust tahtlikult või raske hooletuse tõttu tekkinud kahju eest, on tühine. Samuti on tühine kokkulepe, millega piiratakse reisikorraldaja vastutust reisija surma põhjustamise, talle kehavigastuse tekitamise või

⁶⁵ Varul, P. jt. Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn Juura 2006. Lk 338.

tema tervise kahjustamise eest. Autor märgib, et võlaõigusseaduse pakettreisi eriregulatsioon sätestab pakettreisilepingu puhul reisija õigused vastutust välistava kokkuleppe osas mõnevõrra paindlikumalt, keelates vastutuse välistamise kokkuleppe vaid tahtlikult ja raske hooletuse puhul. Seevastu võlaõigusseaduse üldosa sätetest ja töövõtulepingu sätetest tuleneb üldise vastutuse välistamise keeld kohustuse rikkumise puhuks tarbijalepingutes. Enamasti on reisijateks tarbijad, mistõttu reisikorraldaja peab lähtuma tüüptingimuste sätestamisel eelkõige tarbija õigustest.

Õiglase Kaubanduse Ameti⁶⁶ juhises on nimetatud, et mitmed pakettreisi lepingud piiravad hüvitise saamist pakettreisi tühistamise korral ja muudatuste tegemise korral enne väljumist. Amet toob välja, et hüvitise tingimusi peetakse pigem õiglaseks, kui need ei takista tarbija võimalusi saada rohkem hüvitist, kui see on asjakohane. Sellised tingimused ei tohi kohustada reisijat saama vähem hüvitist kui seadus neile võimaldab. Seega tingimus, mis välistab või jätab mulje, et vabastatakse vastutusest suurema hüvitise osas kui on ette nähtud, on ebaõiglane.

Uue direktiivi eelnõu artikli 11 kohaselt tagavad liikmesriigid, et korraldaja vastutab lepingus sisalduvate reisiteenuste osutamise eest olenemata sellest, kas selliseid teenuseid peab osutama korraldaja või teised teenuseosutajad. Kui mis tahes teenust ei saa osutada kooskõlas lepinguga, heastab korraldaja mittevastavuse, kui see ei ole ebaoproportsionaalne. Autori arvates on oluline, et direktiivi on lisatud punkti, mille kohaselt juhul kui lepingus kokku lepitud viisil ei ole võimalik osutada olulist osa teenustest, on korraldaja kohustatud lisatasuta osutama reisijale sobivaid muid reisikorralduste teenuseid pakettreisi jätkumise ajal, sealhulgas juhul, kui reisija naasmist lähtekohta ei tagata kokkulepitud viisil.

Euroopa Kohus leidis lahendis C-509/11⁶⁷, et raudteed ei tohi vabastada vastutusest rongi hilinemise korral vääramatü jõu alusel. Kuigi raudtee mõistis, et kohtuotsuse eesmärk on kõrgetasemeline tarbijakaitse, seavad nad kahtluse alla otsuse proportsionaalsuse, sest teised transpordiliigid ei ole kohustatud maksma reisijale hüvitist transpordi hilinemise korral erakorralistel asjaoludel. Selline otsus rikub raudtee arvamusel selgelt võrdse kohtlemise aluseid teiste transpordiliikidega ning Euroopa Raudteede Ühendus (CER) ja Rahvusvaheline Raudteetranspordi Komitee (CIT) soovivad seetõttu Euroopa Liidul tagada ühtne ja järjepidev vääramatü jõu põhimõtte kohaldamine erinevatele transpordiliikidele. Lahendi kohaselt on raudtee reisijatel õigus rahalisele hüvitisele, kui hilinemine on 60 min või rohkem, isegi kui

⁶⁶ Guidance on unfair terms in package holiday contracts. Office of Fair Trading. March 2004.

⁶⁷ EKo 14.03.2013, V-509/11, ÖBB vs Austrian National Enforcement Body.

hilinemise põhjuseks on vääramatu jõud, näiteks kui tugevad ilmastikuolud põhjustavad raudtee liini kinnipanemise. Vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusele 1371/2007⁶⁸ ei ole raudteel ühtegi kohustusest vabanemise võimalust rongi hilinemise korral, mitte nagu lennunduses, merenduses ja bussidel. Kui otsusetegijad oleksid soovinud limiteerida hüvitise maksmise vääramatu jõu asjaoludel, siis oleks see määrukses selgelt kirjas.

CER ja CIT märkisid, et Euroopa Komisjon on juba esitanud kirjalikud kommentaarid Euroopa Kohtule, et täpsustada asjaolu, et tegelikult normid kehtestavad piirid raudtee vastutusele vääramatu jõu olukorras. Määruse 1371/2007 lisa viitab asjaolule, et Rahvusvahelise Veo Konventsiooni kohaselt on vääramatu jõud põhjuseks, mis piirab raudtee vastutust hilinemiste korral. Tegemist on ka üldise lepinguõiguse põhimõttega – kelleltki ei oodata vastutust vääramatu jõu olukorras.

Seetõttu kutsus CER ja CIT Euroopa Komisjoni üles tagama, et raudtee saaks võrdselt konkureerida teiste transpordiliikidega, kaasa arvatud reisijate õiguste valdkonnas. Seetõttu rahuldab raudteede esindajaid 2013. aastal avaldatud Euroopa Komisjoni raport⁶⁹ määruse nr 1371/2007 rakendamise kohta, milles komisjon kinnitas, et komisjon kaalub ühildada erinevate transpordiliikide kohustusi, tuues välja, et raudteel ei ole kohustust tasuda hüvitist vääramatu jõu olukorras.

Nii CER kui ka CIT tõid peale otsuse teatavaks tegemist välja, et analüüsivad kohtulahendit üksikasjalikult. Igal juhul kinnitati, et Euroopa Kohtu otsus on tugev argument selle kohta, mida CER on öelnud juba pikka aega ehk on olemas tungiv vajadus tagada võrdsed õigused erinevatele transpordiliikidele, sealhulgas reisijate õiguste valdkonnas. Raudtee tõi ka välja, et Euroopa Kohtu otsus võib mõjutada hinda.

Autor leiab, et tegemist on väga olulise lahendiga transpordi ja turismi vallas. Siiski tuleb arvesse võtta, et raudtee on lahendi tõttu jäänud ebavõrdsesse olukorda võrreldes teiste transpordiliikidega. Seetõttu on arusaadav raudtee esindaja väide, et lahend võib mõjutada (tõsta) hindu. Autor leiab, et vääramatu jõu tõttu peaks siiski reisiteenuse pakkujal/korraldajal olema

⁶⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus 23. oktoobrist 2007 1371/2007 rongireisijate õiguste ja kohustuste kohta. ELT L 315.

⁶⁹ Report From the Commission to the European Parliament and the Council. – Brüssel, 14.8.2013, COM (2013) 587 final.

mingi võimalus hüvitise maksmata jätmiseks. Kui Euroopa Kohus leiab siiski, et raudteel puudub vastutust välistavad olukorrad, siis peaks nimetatud kohustus kohalduma kõikidele transpordiliikidele, et vältida ebavõrdse olukorra tekkimist.

1.3 Õiguslikud tagajärjed pakettreisi ülesütlemissel väärramatu jõu korral

1.3.1 Reisikorraldaja hüvitise nõue enne pakettreisi algust osutatud teenuste eest

Reisijal on VÕS § 874 kohaselt õigus enne reisi algust igal ajal lepingust taganeda põhjust esitamata. Taganemiseks võib konkludentsetl lugeda ka muude asjaolude puudumisel reisija reisile mitteilmumist. Pärast reisi algust on võimalik üksnes reisi ülesõtlemine.

Saksamaal 1.01.2002 jõustunud võlaõiguse moderniseerimise seadusega muudeti kogu kehtiva Saksa võlaõiguse üldist süsteemi ja sätestati uuesti eraseadustiku (BGB) kogu võlaõigust reguleeriv osa. Muuhulgas reformiti oluliselt ka lepingute ühepoolse lõpetamise korda. Keskseks sätteks on BGB § 323⁷⁰, mis näeb vastastikuse lepingu puhul ette lepingupoole üldise õiguse taganeda lepingust, kui teine pool lepingut rikub. BGB § 349 kohaselt toimub taganemine avalduse esitamisega teisele poolele. Tegemist on nn kujundusõigusega, nagu on ka vaieldava tehingu tühistamine. BGB § 218 kohaselt saab taganemisõigust kasutada sama aja jooksul, kui taganemiseks õigustatul on õigus esitada lepingu täitmise nõue. See välistab olukorra, kus lepingust, mille täitmise nõuded on aegunud, võiks ikkagi taganeda. BGB § 346 lõike 1 kohaselt järgneb taganemisele restitutsioon. Samas on tunnustatud, et taganemisega leping kui selline ei lõpe, vaid lõpevad üksnes täitmisega seotud kohustused.⁷¹

ÜRO konventsiooni kaupade rahvusvahelise müügi kohta⁷² (CISG) artikli 49 kohaselt võib ostja müüjapoolse olulise lepingurikkumise korral lepingu ühepoolsetl lõpetada. Artikli 79 lõike 5 kohaselt võib lepingu lõpetamise õigust kasutada sellest sõltumata, kas müüja lepingurikkumise eest vastutab või mitte.⁷³ Artikli 81 kohaselt vabastab lepingu lõpetamine pooled lepinguliste

⁷⁰ Palandt. Gesetz zur Modernisierung des Schuldrechts. Ergänzungband zu Palandt, Bürgerliches Gesetzbuch. 61 tr München: C.H.Beck, 2002, lk 212-216.

⁷¹ Kõve, V. Lepingu ühepoolse lõpetamisega seotud küsimused võlaõigusseaduses. Juridica 4/2003, lk 227.

⁷² United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods, 11.04.1980. Eestis ratifitseeritud seadusega 16.06.1993 – RT II 1993, 21/22, 52.

⁷³ Herber, R., Czerwenka, B. Internationales Kaufrecht. Kommentar zu dem Übereinkommen der Vereinten Nationen vom 11. April 1980 über Verträge über den Internationalen Warenkauf. München: C.H.Beck'sche, 1991.

kohustuste täitmisest, v.a kahju hüvitamist puudutavatest kohustustest. Sama sätte kohaselt ei mõjuta lepingu lõpetamine vaidluste lahendamise kohta käivaid lepingutingimusi ega muid tingimusi, mis reguleerivad suhteid pärast lepingu lõpetamist.

Reisikorraldaja kaotab reisija taganemisel õiguse reisisasule, kuid võib nõuda mõistlikku hüvitist. Sellise hüvitise suuruse võib protsendina reisisasust ette näha lepingus. Reisikorraldaja võib nõuda hüvitust selles osas, mille võrra reis oleks selle isiku osalemise korral soodsam olnud või oleks teistmoodi korraldatud (VÕs § 874 lg 2). Näiteks võib pakettreisi hind olla soodsam teatava reisijate miinimumhulga puhul.

Mida vähem aega on reisi alguseni jäänud, seda suuremat hüvitist võib tavaliselt reisikorraldaja reisijalt nõuda. Harju Maakohus tunnustas otsusega nr 2-07-39897⁷⁴ lepingus sätestatud hüvitise kokkulepet, mille puhul lepingutrahviks reisist keeldumise puhul 7 ja vähem päeva enne reisi algust oli 70% reisihinnast.

Enamasti on reisikorraldaja hüvitise suurus sätestatud reisikorraldaja tüüptingimustes. Viru Maakohus tuvastas otsuses nr 2-05-15911⁷⁵, et reisijale ei olnud edastatud enne lepingu sõlmimist VÕS § 869 lg 1 ja lg 2 p 8 nõutavaid pakettreisilepingu kohta käivaid tüüptingimusi reisisasu kohta, mistõttu vastav tüüptingimus ei kehti. Kohus leidis, et kuna reisija ja reisikorraldaja vahel kokkulepet reisisasu kohta ei eksisteerinud, kaotab reisija poolt lepingust taganemisel reisikorraldaja õiguse reisisasule. Kohus käsitles ka hüvitise maksmise aluseid ja tingimusi. Kohus leidis, et kui reisikorraldaja soovib nõuda reisijalt hüvitist, tuleb reisikorraldajal tõendada mõistliku hüvitise suurus, mis peab vastama reisikorraldaja poolt tehtud kulutuste suurusele konkreetse reisija kohta. Mõistlikud kulud tähendavad ka seda, et reisikorraldaja ei tohi alusetult rikastuda reisija makstud reisisasu arvelt, kui reisija taganes reisilepingust. Reisikorraldaja peab põhjendama loobunud reisijale hüvitise nõudmise aluseks olevaid kulutusi. Kohus tuvastas, et kostjad ei ole tõendanud hageja osas tehtud kulutusi. Kostja ei ole nimetanud bussifirmade või hotellide andmeid, kus olid tehtud broneeringud, samuti ei nimetatud, kui suures summas tuli tasuda võimalikku leppetrahvi vedajale. Samuti ei leidnud kinnitust, et hageja asemel oleks reisil osalenud mõni teine isik. Kohus mõistis kostjatelt solidaarselt hageja kasuks välja 4095 EEK.

⁷⁴ HMK 2-07-39897.

⁷⁵ VMK 2-05-15911.

Seega vaidluse korral ei pruugi piisata tüüptingimustes sätestatud alustest. Oluline on hinnata iga olukorda eraldi vastavalt asjaoludele.

2. Pakettreisilepingu ülesütlemine vääramatu jõu korral reisi ajal

Reisikorraldaja on lepingut rikkunud, kui reisiteenus ei vasta kokkulepitud tingimustele (nt viivitus teenuse osutamisel, lubatud merevaatega toa puudumine, lubatust madalama tasemega hotell, ekskursiooni ärajäämine). Juhul, kui reisiril olles selgub, et reisikorraldaja rikub kokkulepitud lepingutingimusi, siis tuleb reisijal VÕS § 875 kohaselt:

- Teavitada lepingu rikkumisest reisiteenuse vahetus osutajat ning reisikorraldajat või vahendajat ja
- Anda reisikorraldajale rikkumise kõrvaldamiseks mõistlik tähtaeg.

Reisija poolt reisikorraldaja teavitamine on võrdsustatav tahteavalduse esitamisega. Tahteavalduses väljendub isiku tahe, mis on suunatud õiguslike tagajärgede kaasatoomisele. Tahe tähendab eelkõige soovi teatud tagajärge esile kutsuda, tagajärgede saabumiseks on vajalik aga tahte teatavaks tegemine teistele, samuti see, et tahteavaldus on kehtivalt tehtud, mistõttu seadus tagab tahteavaldusega soovitud tagajärje saabumise.⁷⁶ Tähtsad on nii tehingu tegija tahe kui ka tahteavaldus selle tahte väljendusena.⁷⁷ Tahteavaldus on seega teatud õiguslike tagajärgede kaasatoomisele suunatud tahte väljendamine, selle teatavaks tegemine. Ilma tahteavalduseta ei saa teha tehingut, tahteavaldus on tehingu tuum.

Teatamiskohustuse konkreetne sisu, koht teiste kõrvalkohustuste kõrval ja teatamiskohustuse rikkumise õiguslikud tagajärjed võivad olla õigussüsteemides erinevad. Üldiselt loetakse teatamiskohustusi kas lepingulisest kokkuleppest otse tulenevateks või tuletatakse kaudselt lepinguõiguse üldpõhimõtetest nagu hea usu ja mõistlikkuse põhimõte. Teatamiskohustuse jagunemist poolte vahel käsitlevad ka eksimuse ja pettuse doktriinid.⁷⁸ Vaatamata sellele, et teatamiskohustuse sisu ja ulatuse kindlaksmääramisel on olulised iga üksikjuhtumi asjaolud, võib siiski välja tuua teatamiskohustuste tekkimise tüüpilised eeldused ja sisustamise reeglid.⁷⁹

⁷⁶ Varul, P. Tahteavaldus ja selle tegemine. *Juridica* 7/2010, lk 497.

⁷⁷ Hallik, L. Tahte ja tahteavalduse seoste teooriate kohta. *Tahteavaldus tsiviilõiguses*, magistritöö, Tartu 2005, lk 67-75.

⁷⁸ Wilhelmsson, T. *Good Faith and the Duty of disclosure in Commercial Contracting*. Dartmouth, Aldershot 1998, lk 187.

⁷⁹ Kull, I., Parrest, I. Teatamiskohustus võlaõigusseaduse kontekstis. *Juridica* 4/2003, lk 213

Eesti õiguses on üldised teatamiskohustuse tuletamise õiguslikud alused sätestatud TsÜS §-s 95. Vastavalt TsÜS –le 95 tuleb teatamiskohustuse väljaselgitamiseks eelkõige arvestada, kas asjaolu on teisele poolele ilmselt tähtis, millised eriteadmised on pooltel, millised on teise poole mõistlikud võimalused vajalike andmete saamiseks ja kui suured on tema poolt nende andmete saamiseks tehtavad vajalikud kulutused. Tegemist on näitliku loeteluga, milliseid asjaolusid tuleks teatamiskohustuse tuvastamisel arvesse võtta. Sarnaselt Saksa õigusega tuleb seega ka Eesti õiguses teatamiskohustuse tuletamisel hinnata, kas konkreetsetel asjaoludel oli teatamine vastavalt hea usu põhimõttele ja käibearusaamadele oodatav ja mõistlik või mitte. Nt Riigikohus on leidnud, et lisaks teabele, mis otseselt kahjustab või võib kahjustada ostja valdamis-, kasutamis- ja käsutamisõigust, tuleb ostjat informeerida ka asjaoludest, mis mõistlikult eeldades on ostja jaoks olulised.⁸⁰ VÕS § 644 sätestab sarnase kohustuse ka töövõtu puhul, nimelt tellija peab teatama töö lepingutingimustele mittevastavusest töövõtjale mõistliku aja jooksul pärast seda, kui ta töö lepingutingimustele mittevastavusest teada sai või pidi teada saama.

Pakettreisilepingute puhul peab vedaja reisijat vastavalt VÕS-le § 868 enne lepingu sõlmimist teavitama üldiselt reisijale esitatavatest passi- ja viisanõudmistest, dokumentide saamise tähtaegadest ja tervishoiualastest nõudmistest. Erinõuded on esitatud reisikirjeldusele, mis vastavalt VÕS § 867 lõikele 1 ei tohi sisaldada eksitavad teavet. VÕS § 869 loetleb andmed, mis tuleb reisilepingu tüüptingimustes reisijale teatavaks teha kas enne lepingu sõlmimist või viivitamatult pärast lepingu sõlmimist reisikinnitusena. Mõistliku aja jooksul enne reisi algust tuleb reisijat teavitada VÕS §-s 870 sätestatud andmetest, kui need on muutunud või kui neid ei ole varem teatavaks tehtud. Vastavalt TKS § 3 p 2 on tarbijal õigus saada pakutavate kaupade ja teenuste kohta vajalikku ja tõest teavet teadliku valiku tegemiseks ning õigeaegset teavet kauba või teenusega seotud riskide kohta. TKS § 4 lg 1 kohaselt on tarbijal õigus saada pakutava kauba või teenuse kohta ohutuse, samuti tervise, vara ja majandushuvide kaitse seisukohalt vajalikku teavet.

Autor leiab, et reisija teavitamine, eriti VÕS § 868, § 869 ja § 870 sisalduvatest nõuetest on oluline, kuna mõjutavad selgelt reisi toimumist, näiteks teave viisa vajadusest ja tingimustest. Kui reisikorraldaja ei teavita reisijat konkreetsetest nõuetest erinevatel reisidel, võib tekkida olukord, kus reis võib jääda toimumata, kuna kõik vajalikud nõuded pole reisija poolt täidetud, teadmatusest.

⁸⁰ RKTko 3-2-1-77-02.

Samuti kannab teavitamiskohustust tulenevalt VÕS § 785 lg 1 alusel ka reisija ise. Nimelt siis, kui lepingut on rikutud, peab reisija lepingu mittekohasest täitmisest või täitmata jätmisest teada andma reisikorraldajale või vahendaja kaudu reisikorraldajale. Teavituskohustust on pakettreisist tuleneva vaidluse lahendamisel rõhutatud ka kohtupraktikas. Nimelt leidis Tallinna Linnakohus, et hagejate väide, et kostja ei võtnud rikkumise kõrvaldamiseks tarvitusele mingeid abinõusid, on väär ja eksitav, kuna hagejad ei ole andnud kostjale väidetavate rikkumiste kõrvaldamiseks tähtaega.⁸¹ Kui reisija ei teavita avastatud puudusest koheselt reisikorraldajat/vahendajat ning teenuse osutajat, võib seda käsitleda reisikorraldaja tegevuse heakskiitmisena ning reisija kaotab õiguse nõude esitamiseks. Reisikorraldaja peab rikkumise kõrvaldamiseks võtma omal kulul tarvitusele mõistlikud abinõud. Seaduse mõttest tulenevalt ei saa aga reisikorraldajalt selleks nõuda ebamõistlikus ulatuses kulutuste tegemist või ebamõistlikke pingutusi.⁸² Abinõude rakendamisega ei tohi reisijale kaasneda kulutusi.

2.1 Reisikorraldaja kohustused vääramatute jõu korral

Kui tegemist on pakettreisiga, kus isik on ostnud endale reisi läbi reisikorraldaja ning viibib vääramatute jõu olukorra tekkimisel välismaal, siis milline on piisav põhjendus, et tegemist on vääramatute jõu olukorraga. Vääramatute jõu näiteks tuuakse enamasti loodusõnnetusi, -katastroofe, sõda. Olukorda, mida reisikorraldaja ei oleks saanud ette näha. 2014. aasta kevadel pöördusid Tarbijakaebuste komisjoni poole tarbijad⁸³, kes olid sõlminud OÜ Novatours'ga pakettreisilepingu sõiduks Egiptusesse perioodil 30.03.2014-06.04.2014. Kaupleja ütles lepingu 01.04.2014 üles vääramatute jõu tõttu. Kaebuse esitajad nõudsid kokku 1200 EUR hüvitamist, seega 400 EUR kaebuse esitaja kohta. Kaupleja on nõus tagastama kaebajatele kokku 345,6 EUR. Reisitasu kõigi kaebuse esitajate kohta kokku oli 2018,97 EUR.

Novatours leidis, et otseselt rahasumma tasumist kompromissi korras Novatours võimalikuks ei pea, küll aga reisijale allahindlust tema poolt ostetavast reisist 10%, mis kehtib kõikidele Novatours'i poolt pakutavatele sihtkohtadele, samuti juba kampania korras müüdavatele reisidele kuni 15.09.2014. Novatours tõi välja, et seitsmepäevase pakettreisikogumaksumuseks oli 2018,97 EUR, millest moodustas majutuse maksumus summas 468 EUR. Ülejäänud summa,

⁸¹ TlnRnKo 2-04-2122.

⁸² Kingisepp, M. Tarbijakaitseõigus Euroopa Liidus ja Eestis. Läte 2011, lk 318.

⁸³ Tarbijakaebuste komisjoni otsus nr 7-1-004394-209-14, 15.09.2014.

so 1550,97 EUR moodustasid lennupiletid ja transfeerid kolmele reisijale. Viimatinimetatud teenusest jäi nõ tarbimata majutus 5 päeva ulatuses ehk märgitud 345,6 EUR. Samuti tõi Novatours välja, et kandis täiendavaid kulusid seoses reisija ennetähtaegse tagasitoomisega 760 EUR.

Novatours nimetas, et ülesütlemise hetkeks oli reisijate poolt nõ tarbitud lend sihtkohta ja kaks ööd majutust. Seega oli reisi katkemise hetkeks osutamata teenusteks tagasilend (koos transfeeriga lennujaama) ja 5 päeva majutust. Neist esimese osas teatas Novatours, et nimetatud teenused olid vajalikud reisi lõpetamiseks ning nende maksumuseks kokku 775,48 EUR. Arvestades, et nimetatud summat on Novatours õigustatud nõudma, siis tegi Novatours ka avalduse nimetatud summa osas vastastikuste nõuete tasaaarvestamiseks ja loeb vastastikused kohustused kattuvus ulatuses lõppenuks.

Vastavalt VÕS § 879 lg 1, kui reisiteenuse osutamine muutub võimatuks või oluliselt raskendatuks või ohtlikuks vääramatu jõu tõttu, võib kumbki lepingupool lepingu üles öelda. Antud juhul vaidleb kaebuse esitaja vastu sellele, kas vääramatu jõu asjaolu esines või mitte. Komisjon leidis, et kui ametiasutused soovivad mingisse riiki reisimisest hoiduda ja viitavad, et antud kohas ei saa tagada turvalisust, siis ei ole sihtkoht piisavalt turvaline, et sinna pakettreise korraldada. Pakettreise Egiptusesse ei ole ekstreemturism, sellise pakettreise ostjad soovivad saada puhkust päikeselisse ning eksootilisse kuurordisse. Kindlasti ei eelda sellise teenuse harilik ostja, et sihtriigis on olukord, kus tema elu ja julgeolek võib olla ohus. Mõistlik pakettreiside korraldaja ei saa ega pea ära ootama, et sihtriigis valitsev ohuolukord realiseerub turistide surmamise, vigastamise või pantvangistamise näol. Sarnane lähenemine on võetud ka Saksamaal, kus terroriohuks peetakse kohtupraktika kohaselt seda, kui reisijate terrorirünnaku ohvriks langemise võimalus on tõenäoline.⁸⁴ Komisjon leidis, et antud vaidluse lahendamisel ei ole õiguslikku tähendust küsimusel, kas antud perioodil oli oht realiseerunud või mitte. Tsiviilkohtumenetluses ei pea tõendama üldteadaolevaid asjaolusid. Egiptuses olevast ohust teavitati välisministeeriumi poolt reisikorraldajaid, sarnastel juhtumitel teavitatakse ka üldsust. Samal ajal loobusid Egiptusesse reisigruppide saatmisest ka teised reisikorraldajad. Komisjon nimetas, et antud vaidluse lahendamisel ei ole oluline lahendada küsimust, kas lepingu ülesütlemine oli põhjendatud või mitte. Reisikorraldaja ütles lepingu üles VÕS § 879 alusel ja sama paragrahvi lõike 1 alusel kaotab reisikorraldaja õiguse reisisasule, kuid võib nõuda

⁸⁴ Münchener Kommentar zum BGB § 651j. Auflage 12. Rn 16. JZ 2006, 499, 505.

mõistlikku hüvitist osutatud või reisi lõpetamiseks veel osutatavate reisiteenuste eest. Tarbijakaebuste komisjon leidis, et nõue kuulub rahuldamisele ka juhul, kui lepingu ülesütlemine toimus VÕS § 879 alusel, seega puudub vaidlus kaaluda, kas nõue kuuluks rahuldamisele, kui reisikorraldaja oleks lepingu üles öelnud aluseta või muul alusel. Faktiliselt toimus ülesütlemine reisikorraldaja poolt VÕS § 879 alusel ja reisikorraldaja toimetas reisijad sihtkohta tagasi. Antud juhul ei ole kaupleja mõistliku tasu nõuet kaebuse esitajatele esitanud, millest tulenevalt on esitamata ka mõistliku hüvitise nõude ja reisisasu tagastamise kohustuse tasaarvestamise avaldus. Tasaarvestuse avaldus on ühepoolne avaldus, mis muutub kehtivaks alates adressaadile kättetoimetamisest (TsÜS § 69 lg 1). Eeltoodust tulenevalt ei ole kauplejal õigust jätta reisisasu tagastamata. Viidatud nõude esitamist ja tasaarvestuse tegemist ei saa eeldada. Kauplejal on õigus need teha või nendest loobuda. Komisjon leidis, et kauplejal ei ole alust reisisasu tagastamiseks üksnes summas 345,6 EUR, milles kaupleja nõuet tunnistas, nõue reisisasu tagastamiseks rahuldati.

Sama probleemiga pöördus Tarbijakaitse poole ka teine tarbija, kelle pöördumise toob autor lühendatud kujul välja:

„Soetasime koos kaaslasega 16.03. reisibüroo Novatours kaudu pakettreisi Egiptusesse, Sharm El Sheiki, väljumisega 30.03 kell 9:00. Reisi lõppkuupäevaks ja tagasilennu ajaks oli märgitud 6.04. kell 14:00. Reisi kogumaksumuseks kahele 1078 EUR. Lend Egiptusesse, esimene poolik päev (30.03) ja teine kohapeal oldud päev (31.03) möödusid viperusteta. 01.04 hommikul umbes kell 12:00 (Egiptuse kohalik aeg), saime Novatoursilt esindajalt SMS'i, milles märgiti, et peame esimesel võimalusel Novatours esindajaga ühendust võtma ning hotelli tagasi pöörduma. Põhjuseks toodi välisministeeriumi poolt tõstetud turvariski tase, mistõttu viiakse kõik reisijad samal päeval Eestisse tagasi. Ühtegi alternatiivset lahendust meile ei pakutud ning tekkis küsimus, et mis oleks saanud siis, kui me poleks hommikul hotellist lahkudes telefoni kaasa võtnud. Kui Novatoursi esindajaga olime ühendust võtnud, saime teada, et lennuk väljub samal õhtul kell 19:05 ning transfeer hotellist lennujaama stardib kell 16:30. Hotellis pakiti kõik asjad ning oldi valmis lahkuma, kui tuli uus SMS, et transfeer on edasi lükatud kella 18.20ks ning lend edasi lükatud kella 21:05ks. Seega sisuliselt terve 01.04 päev möödus transfeeri ja tagasilendu oodates. Eestisse jõudsimme tagasi 02.04 hommikul kella 4:00 paiku. Järgmisel päeval helistati Novatoursist, kes teavitas, et kontoris tuleb esitada avaldus reisi hüvitamise kohta. Avalduse esitamisel öeldi, et avalduse menetlemisega võib minna kuni 2 nädalat. 09.04 hommikul sain (3 päeva pärast ametlikku reisi lõppkuupäeva) oma e-mailile Novatoursilt automaatse teate „Tere tulemast tagasi“. Selleks hetkeks olime Eestis tagasi olnud 8 päeva. Kirjutasin neile vastuseks, et

nad võiksid tähelepanu pöörata, kellele selliseid e-maile saadavad. Seejärel vabandati Novatoursi poolt ning teavitati, et olukord peaks saama lahenduse hiljemalt uue nädala alguseks ning minuga võetakse seejärel ühendust. Uue nädala alguses ühenduse võttu toimunud polnud ning 15.04 õhtul avastasin Novatoursi kodulehel, et Novatours maksab Egiptusest varem naasnud klienditele osa reisiraha tagasi, selleks tuli pöörduda taaskord Novatours kontorisse ning täita uuesti avaldus. Kontoris esitatud küsimusele, kui palju reisirahast tagastatakse, ei osanud teenindaja vastata. Kuna avalduses oli kirjas lahter „Tagasimakstav summa“, palusin teenindajal summa välja uurida. Pika uurimise tagajärjel selgus, et tagasi makstakse 90 EUR, mis tuli avaldusse kirjutada. Samuti lubas teenindaja, et jurist saadab e-maili täpse arvutuse kohta ning põhjenduse, millest tulenevalt makstakse tagasi 90 EUR. Nimetatud summa lubati tagastada järgmise tööpäeva jooksul, kuid 5 päeva hiljem ka ei olnud raha üle kantud.“

Reisija ei olnud Novatoursi poolt pakutud lahendusega nõus, esiteks summa tõttu, kuna kulu oli 1078 EUR ning 90 EUR ei kata sellest summast isegi 10%. Novatoursi suhtumine oli ebameeldiv. Samuti tekkis siin küsimus vääramatü jöu kvalifitseerimise osas, kuna ametlikult Egiptuses sõjaolukorda välja ei kuulutatud, vaid tõsteti turvariski taset. Oluline oli ka see aspekt, et Egiptuse rahutused olid 2014.a aprilliks olnud kestnud juba üle poole aasta. Seega oli teada nii reisijatele kui reisikorraldajatele, et Egiptus ei ole turvaline reisimise paik. Samas on ka teada, et Egiptus meelitab reisijaid eelkõige oma odavamate pakettreisi hindadega.. Hoolimata sellest, et oli teada Egiptuse rahutused, jätkasid osad reisikorraldajad reiside müümist Egiptusesse.

Reisi lühendamise põhjuseks oli välisministeeriumi 31.03.2014 pressiteade, milles ministeerium soovitas seoses suurenenud julgeolekuohuga Egiptuses vältida igasugust reisimist Egiptusesse, sealhulgas turismikuurortidesse Hurghadasse ja Sharm el Sheikhi. Autori arvates oli tegemist avaliku huviga, mistöttu oli teave reisijatele oluline. Kuigi avaliku huvi puhul on tegemist määratlemata õigusmõistega, siis avaliku huvi sihiks on teatud avalik (üldine, ühiskondlik) hüve⁸⁵, nt riigi sisemine ja välimine julgeolek, majanduse õitseng jne. Seega oli oluline teavitada reisi sihtpunktis valitsevast ohust. Välisministeerium tõstis Egiptuse ohu hinnangu nelja ehk punasele tasemele ning lisas, et risk uuteks suurteks rahvarahutusteks Egiptuses, nagu ka välismaalaste vastu suunatud terrorismioht, on kõrgenenud.⁸⁶

⁸⁵ Ikkonen, K. Avalik huvi kui määratlemata õigusmõiste. *Juridica* 3/2005, lk 187.

⁸⁶ Reporter 31.03.2014. Arvutivörgus kättesaadav: <http://www.reporter.ee/2014/03/31/vm-valtige-reisimist-egiptusesse/feed/> (27.02.2015).

Järgmisel päeval avaldas Tarbijakaitseamet pressiteate, milles selgitas, et tegemist on olukorraga, kus pakettreisilepingud võib üles öelda vääramatu jõu tõttu.⁸⁷ Pressiteates selgitatakse, et reisijate turvalisus on prioriteet, mistõttu on Tarbijakaitseametil hea meel tõdeda, et TezTour OÜ ja Novatours OÜ lõpetavad Egiptuse reise oodatust varem. Tarbijakaitseamet märgib, et kui GoAdventure OÜ sarnaselt teistele reisikorraldajatele Egiptuse reise ei lõpeta, soovib Tarbijakaitseamet reisibüroodel lõpetada GoAdventure OÜ reise vahendamise Egiptusesse. Oma pressiteates viitab amet muuhulgas tarbijate õigusele ise tekkinud olukorras leping üles öelda.

Välisministeeriumi teate järel otsustasid mitmed reisibürood tühistada väljumised juba toimuvatele lendudele ning edaspidised väljumised. Näiteks tühistas reisibüroo Novatours kõik aprilli Egiptuse väljumised.⁸⁸ Novatours tõi välja, et olukorras, kus riik leiab, et reisijate ohutust ei ole võimalik tagada, peab Novatours reisiteenuste osutamist võimatuks ning ütleb pakettreisilepingud üles seoses vääramatu jõu ilmnemisega. Novatours teatas lisaks, et reisijatel, kelle väljumistel on pakettreisileping üles öeldud, on võimalus kuni 14.04.2014 valida asendusena endale meelepärane reis teiste Novatours'i suvesihtkohtade seast. Uue ehk asendusreisi valimisel tuleb arvestada, et juhul, kui juba makstud summa ei kata reisi maksumust, tuleb reisijal tasuda hinnavahe. Reisijatel, kes ei soovi valida asendusreisi, tuleb tasuda Novatours'ile seoses viimase poolt tehtud kulutustega võrdset hüvitist summas 60 eurot reisija kohta. Reisijatele, kelle lend jäi ära 01.04.2014 kehtivad Novatours'i poolt 31.03.2014. aastal teatavaks tehtud ülesütlemise tingimused. Reisijatel, kes ei soovi valida asendusreisi, tuleb tasuda Novatours'ile seoses viimase poolt tehtud kulutustega võrdset hüvitist suuruses 80% ärajääva reisi maksumusest.

Oluline on siinkohal nimetada, et mida lähemal on toimuv reis, seda suuremad võivad olla reisikorraldaja kulutused tasudes lepingupartneritele pakettreiside eest ette (majutusasutused ja lennuvedajad jne). Autori hinnangul tugines reisikorraldaja Novatours OÜ hüvitise nõudmisel reisijalt enda poolt tehtud kulutustele, kuid VÕS § 879 lg 2 kohaselt saab hüvitist nõuda üksnes osutatud reisiteenuste eest, mitte tehtud kulutuste eest. Kui reisikorraldaja tühistab väljumised enne reisi toimumist, siis reisija ei saa kumbagi nimetatud teenustest. Kui reisikorraldaja tühistab reisi toimumise ajal, siis tagastatakse reisijale saamata jäänud majutuse maksumus. Pakettreisi

⁸⁷ Tarbijakaitseameti pressiteade. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://tarbijakaitseamet.ee/et/node/4942> (27.02.2015).

⁸⁸ Kalevatravel koduleht. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.kalevatravel.ee/?section=226521&class=document&action=print> (09.02.2015)

eriregulatsiooni kohaselt lepingu ülesütleamise korral kaotab reisikorraldaja õiguse reisisatasule, kuid võib nõuda mõistlikku hüvitist osutatud või reisi lõpetamiseks veel osutatavate reisisiteenuste eest. Kuivõrd sätte sõnastuses on kasutatud sõna „või“ siis tähendab see seda, et reisikorraldaja võib hüvitist küsida kas ühe või siis teise asja eest, mitte aga mõlema eest korraga. Seega kaotades õiguse reisisatasule, on reisikorraldajal võimalus valida, kas küsida hüvitist juba osutatud teenuste eest või küsida hüvitist veel osutatavate teenuste eest. Autori arvates on ilmselgelt tegemist ebaõnnestunud sõnastusega, kuivõrd selline sõnastus ei kanna seadusandja tahet. Kui reisikorraldaja peaks valima hüvitise ainult selle eest, mis on vajalik reisijale veel osutatavate teenuste eest, siis tuleks tal reisijale tagasi maksta kogu pakettreisitasu, hoolimata sellest, et reisija on juba mingeid teenuseid saanud kasutada, saades ise hüvitist ainult pärast lepingu ülesütlemist osutatud teenuste eest. Seega autor leiab, et nimetatud asjaolud võlaõigusseaduses ei ole piisavalt selgelt ja täpselt sõnastatud ja ei kata kõiki praktikas esinevaid olukordi. Ühtlasi tuleb vääramatü jõu asjaoludel üles öeldud lepingu puhul arvestada erisusega, et vääramatü jõu puhul ei arvestata poolte põhjendatud huvisid. Nii näiteks puudub reisijal huvi sõita üheks või kaheks päevaks Egiptusesse puhkama, kuid reisikorraldaja on transporditeenuse reisijale osutanud ning omab seetõttu õigust ka hüvitisele transpordi eest.

Tarbijakaitseamet leidis, vastates väljatoodud tarbija pöördumisele, et 31.03.2014 teavitas Eesti Vabariigi Välisministeerium reisikorraldajaid, Tarbijakaitseametit ja avalikkust asjaolust, et seoses suurenenud julgeolekuohuga Egiptuses, soovib välisministeerium ohutuse eesmärgil vältida igasugust reisimist Egiptusesse, sealhulgas turismikuurortitesse. Samuti teatas välisministeerium, et risk uuteks suuremastaabilisteks rahvarahutusteks Egiptuses nagu ka välismaalaste vastu suunatud terrorismioht on kõrgenenud.

Saksamaa Ülemkohus on analüüsinud „ohu“ olemasolu 2002. aasta lahendis⁸⁹, kus vaieldi selle üle, kui suur on tõenäosus, et Kariibi merel olev orkaan reisi sihtpunkti jõuab. Kohus asus seisukohale, et lepingust taganemiseks piisab objektiivse tõenäosuse esinemisest selle kohta, et oht võib realiseeruda. Kohus selgitas, et ohu realiseerumist tuleb pidada piisavalt tõenäoliseks, kui selle realiseerumise võimalus on vähemalt ¼. Kohtu hinnangul oli Kariibi merel möllava orkaani puhul pigem tõenäoline, et oht ei realiseeru. Samas leidis kohus, et ohu olemasoluks piisab sellest, kui isikutel on teadmine lähedal asuvast ohust ning nad võivad selle põhjal

⁸⁹ BGH NJW 2002, 3700 = Rra 2002, 260 im Anschluss daran OLG Frankfurt a. M NJW-RR 2003, 1139 = Rra 2003, 110.

eeldada, et reis ei pruugi kulgeda plaanipäraselt. Niisiis tuleb ohtu pidada piisavaks, kui esinevad objektiivsed asjaolud, mille tõttu võib ohuolukorra tekkimist pidada piisavalt tõenäoliseks.

Tarbijakaitseamet lisis, et samasuguse soovitus (vältida reisimist Egiptusesse) on andnud paljud EL liikmesriigid juba ka varem. Tegemist on olukorraga, kus reisilepingu täitmine, st reisiteenuse osutamine muutub oluliselt raskendatuks või sootuks võimatuks vääramatü jõu tõttu. Vääramatü jõud on asjaolu, mida reisikorraldaja ei saanud mõjutada ja mõistlikkuse põhimõttest lähtudes ei saanud temalt oodata, et ta lepingu sõlmimise või ajal selle asjaoluga arvestaks või seda väldiks või takistava asjaolu või selle tagajärje ületaks. Arvestades välisministeeriumi ohuhoiatust ning põhjendusi seesuguse ohuhoiatuse väljastamiseks, tuleb asuda seisukohale, et reisilepingu täitmine ja reisiteenuse osutamine reisikorraldaja poolt oleks osutunud vähemalt oluliselt raskendatuks, kui mitte võimatuks. Reisiteenuse osutamise oluliselt raskendatuks muutumise all tuleb mõelda olukordi, kus reisi ei saa objektiivsetel põhjustel plaanipäraselt läbi viia näiteks seetõttu, et seda takistab sõjaväeline sekkumine; on terrorismioht (või –rünnak) või reisiteenuse osutamine on muutunud ohtlikuks. Reisiteenuse ohtlikuks muutumine tähendab seda, et reisikorraldaja ei suuda kindlustada reisi vältel reisija turvalisust. Tarbijakaitseameti arvates on reisikorraldaja (tuginedes välisministeeriumi ohuhoiatusele) reisilepinguid üles öeldes käitunud adekvaatselt ning reisija turvalisust silmas pidades ning leiame, et reisilepingu üles ütlemine tekkinud olukorras on põhjendatud.

Autor leiab, et olukorras, kus Egiptuses oli toimunud juba mitmeid kuid rahutused (alates jaanuarist) ning kuna soovitus oli antud juba varasemalt Egiptusesse mitte reisida, siis autori nägemusel ei ole reisikorraldajad käitunud reisijate suhtes ausalt, öeldes pakettreisilepingud üles vääramatü jõu asjaoludel. Olukord läks Egiptuses ohtlikumaks ning välisministeerium otsustas võtta seisukoha, mida reisikorraldaja ei tohiks võtta vääramatü jõuna, kuna ohuolukord eksisteeris juba mitu kuud, kuid reisikorraldajad jätkasid tegevust ega võtnud midagi ette riskide maandamiseks. Reisikorraldaja vastutab oma reisijate eest ning oleks pidanud varasemalt seda ette nägema, et olukord on ohtlik ja mitte riskima pakettreiside korraldamisega. Autor leiab, et olukorras, kus reisikorraldajad olid teadlikud suurenenud ohust ning siiski otsustasid reisi läbi viia, võib olla tegu hooletusega VÕS § 104 mõistes. VÕS § 103 lg 2 kohaselt kohustuse rikkumine on vabandatav, kui võlgnik rikkus kohustust vääramatü jõu tõttu. Vääramatü jõud on asjaolu, mida võlgnik ei saanud mõjutada ja mõistlikkuse põhimõttest lähtudes ei saanud temalt oodata, et ta lepingu sõlmimise või lepinguvälise kohustuse tekkimise ajal selle asjaoluga arvestaks või seda väldiks või takistava asjaolu või selle tagajärje ületaks. Reisikorraldaja oli

Egiptuse pakettreise müünud veel 31.märtsini 2014, kuigi Egiptuse rahutustest oli teada mitmed kuud, seega töö autori hinnangul võis reisikorraldaja juba lepingu sõlmimisel reisijatega teada või vähemasti eeldada, et Egiptuses võib esile tulla kõrgendatud ohu olukord. Seega võib siin olla olukord, kus reisikorraldaja ei saa tuginedes VÕS § 103 lõikele 2 oma vastutust välistada. Autor mõistab, et asjaolude pinnalt on selge, et sündmuste edasine areng Egiptuses oli reisilepingute ülesütlemise ja reisijate turvaliselt koju toimetamise hetkel ettearvamatult ning eksisteeris tõenäosus, et olukord Egiptuses oleks võinud viia uute rünnakuteni turistide vastu ning oli võimalik, et reisijad sattunuks lepingu jätkamise korral terrorirünnaku ohvriks. Siiski arvab autor, et arvestades juba varasemat teavet, et olukord oli muutunud Egiptuses ohtlikuks, oleks reisikorraldajad saanud prognoosida võimalikku lepingu rikkumise varianti näidates üles äritegevuses vajalikku hoolsuskohustust ning vältida lisakulude tekkimist reisi ülesütlemisega.

Kui Eesti nn Egiptuse olukord lahenes inimeste seisukohalt rahumeelselt, siis Hispaania kohus on analüüsinud kahte olukorda, kus ühel juhul sai Hispaania turist Egiptuses terroristirünnakus vigastada ning teisel juhul kaasnes terroristirünnakuga ka surm ning samuti vigastused. Madridi kõrgema kohtu otsusega⁹⁰ rahuldati hagi osaliselt ning mõisteti reisikorraldajalt ja vahendajalt reisija kasuks välja summa 4140000 pesetat. Kohus tõi välja, et mõlemad osapooled olid teadlikud ebastabiilsest olukorrast Egiptuses, mitte küll detailselt, kuid meedia vahendusel oli võimalik mõista, et Egiptuses oli juba üle kahe aasta vahelduva eduga toimunud rahutused. Reisikorraldajale heideti otsuses ette, et klienti jäeti teavitamata julgeoleku olukorrast antud sihtkohas. Selge oli asjaolu, et hageja vigastused tekkisid terrorirünnaku tagajärjel. Samuti heideti reisikorraldajale ette, et vaatamata sellele, et teati ohust piirkonnas, korraldati bussisõit ebastabiilse piirkonda, kus toimus ka terrorirünnak bussile. Hispaania kohus leidis, et antud olukorras puudus vääramatut jõud, kuid vastutus kahju hüvitamisel lasus nii reisikorraldajal kui ka vahendajal, kuna reisijale peab reisisihtkoha potentsiaalne ohurisk teada olema.

Teisel juhul⁹¹ sattus 1994. aastal pakettreise ostnud Hispaania perekond Egiptuses terrorirünnaku ohvriks ning üks pereliikmetest sai surma ning teised liikmed vigastada. Hispaania Turismiministerium oli varasemalt välja andnud hoiatuse piirkonna ohtlikkuse kohta. Ministeriumi teate kohaselt oli olukord Egiptuses piisavalt tõsine, mistõttu ei soovitata reisi Egiptusesse, samuti peaks vältima reisimist piirkonna lõunaserva. Kaasuse asjaolude kohaselt puudusid tõendid, et reisijad olid teadlikud olukorrast Egiptuses. Reisija esitas hagi kahju

⁹⁰ Tribunal Supremo. Sala de lo Civil, Madrid. STS 6032/2005 - ECLI:ES:TS:2005:6032.

⁹¹ Tribunal Supremo. Sala de lo Civil, Madrid. STS 393/2006 - ECLI:ES:TS:2006:393.

hüvitamiseks vääramatü jõu tõttu, aluseks oma lapse surm ning vigastused. Kohus analüüsis põhjuslikku seost sündmuse toimumise ja kahju tekkimise vahel ning leidis, et puudub vääramatü jõu olukord, kuna kohustuste rikkumine võis olla prognoositav. Asjaoludest oli selge, et poja surma põhjustas terrorirünnak, kuid see ei muutnud asjaolu, et konfliktü olukord oli teada meedia vahendusel ning tagajärgi oleks saanud ära hoida. Kohus leidis, et reisikorraldaja ning vahendaja peavad osaliselt katma reisijate kulud.

2.1.1 Reisijale samaväärse tagasireisi tagamine

Reisikorraldaja kaotab õiguse reisisutule vääramatü jõu tõttu lepingu ülesütlemisel, kuid võib nõuda mõistlikku hüvitist osutatud või reisi lõpetamiseks veel osutatavate reisisuteenuste eest. Reisikorraldaja peab lepingu ülesütlemisel võtma tarvitusele lepingu lõppemisest tulenevad vajalikud abinõud, eelkõige tagama reisijale kokkulepituga samaväärse tagasireisi või reisi muusse kokkulepitud kohta.

Ühe lepingupoolte poolt lepingu ülesütlemisel kannavad lepingupooled reisija tagasireisiga seotud lisakulud võrdsetes osades. Muud lepingu ülesütlemisest tekkivad lisakulud kannab kumbki lepingupool ise.

Aga mida teha olukorras, kus reisikorraldaja ei taga samaväärset tagasireisi? Kas sellisel juhul on tegemist materiaalse või pigem moraalse kahjuga? Mis hüvitist saaks reisija nõuda ning mille alusel seda arvutada. Kehtivas õiguses peab reisikorraldaja selle tagama ja reisikorraldajal on õigus nõuda 50% osas tagasireisi eest hüvitist. Tarbijakaitseameti poole pöördusid reisijad kaebusega, kus Novatours OÜ ei taganud vääramatü jõu asjaoludel reisi ajal üles öeldud pakettreisi puhul reisijale samaväärset tagasireisi, kuid reisikorraldaja ei nõudnud ka tagasireisi eest 50% osas hüvitist. Samas leidsid reisijad, et nad on põhjendamatult talunud ebamugavusi ja üleelamisi mittekohase tagasireisiga.

Pakettreisidirektiivi artikkel 4 lg 7 kohaselt peab reisikorraldaja võimaldama tarbijale lisatasuta samaväärse veo tagasi lähtekohta või muusse tarbijaga kokkulepitud naasmiskohta ja maksab vajaduse korral tarbijale hüvitist.⁹² Samas sätestab artikkel 5 lg 2, et mittenõuetekohasest täitmisest tarbijale tuleneva kahju eest vastutab reisikorraldaja välja arvatud juhul, kui

⁹² Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 13.juunist 1990 90/314/EMÜ reisipakettide, puhkusepakettide ja ekskursioonipakettide kohta. EÜT L 158, 23.06.1990.

mittetäitmine on tingitud vääramatust jõust või sündmusest, mida reisikorraldajal hoolimata kõikidest asjakohastest abinõudest ei olnud võimalik ette näha ega ära hoida. Seega olukorras, kus on tegemist vääramatu jõu asjaoludel üles öeldud pakettreisilepinguga kehtiva direktiivi kohaselt reisija kahju hüvitamist reisikorraldajalt nõuda ei saa. Samas regulatsioon kohustab reisikorraldajat korraldama samaväärselt tagasireisi. Selgusetuks jääb siinkohal see, et kui reisijad taluvad mittekohase tagasireisiga seonduvalt põhjendamata ebamugavusi, siis ei ole neil tulenevalt pakettreisidirektiivi põhimõttest õigust kahju hüvitamisele. Ühtlasi näeb kehtiv eriregulatsioon võlaõigusseaduses ette reisikorraldajale võimaluse küsida tagasireisi eest reisijalt hüvitist 50% ulatuses, mida pakettreisidirektiiv ette ei näe. Seega on kehtivas siseriiklikus õiguses reisikorraldaja õiguseid laiendatud. Küll aga tuleb silmas pidada, et pakettreisidirektiiv sätestab tarbija õigused aga kehtiv pakettreisiregulatsioon võlaõigusseaduses reisija õigused.

Direktiivi eelnõu artikli 11 kohaselt on reisikorraldaja kohustatud lisatasuta osutama reisijale sobivaid muid reisikorraldusteenuseid pakettreisi jätkumise ajal, sealhulgas ajal, kui reisija naasmist lähtekohta ei tagata kokkulepitud viisil. Kui reisija ei ole reisikorraldusteenustega nõus seetõttu, et need ei ole võrreldavad lepingus kokkulepituga, tagab korraldaja reisijale juhul, kui pakettreis sisaldab reisijate vedu, lisatasuta samaväärselt transpordi lähtekohta või muusse kohta, millega reisija on nõus, ning maksab kooskõlas artikliga 12 asjakohastel juhtudel reisijale hüvitist. Artiklis 12 on toodud olukorrad, mil reisijal ei ole õigust hinna alandamisele ja kahjude hüvitamisele – kui mittevastavus tuleneb reisijast; mittevastavus tuleneb kolmandast isikust, kes ei ole seotud lepingujärgsete teenuste osutamisega ning see on ettenägematu või vältimatu või kui mittevastavus tuleneb vältimatutest ja erakorralistest asjaoludest. Samuti olukorras, kus reisija ei teavita korraldajat põhjendamatu viivitusega kohapeal tuvastatud mittevastavusest. Seega võib reisija endiselt olukorras, kus tegemist on vääramatu jõu olukorraga ning reisijale pole tagatud samaväärne reis, jääda hüvitiseta.

Reisijal on võimalik teha reisitõrkekindlustus, mis üldiselt hüvitab järgmised välisreisi ajal tekkinud kulud: ootamatu haigestumise või õnnetusjuhtumiga seotud ravi- ja transpordikulud; reisi ärajäämisega ja katkemisega seotud kulutused; reisile hilinemisest tekkinud lisakulud; reisipagasi varguse, transpordi käigus kadumise või kahjustumisega seotud kulutused. Oluline on välja tuua, et mitmed kindlustusbürood välistavad hüvitise maksmise olukordades, mis on tingitud sihtriigi rahutuste tõttu. Mitmed kindlustusbürood ei taga ka vääramatu jõu korral hüvitist. Seega on soovitatav reisijal enne kindlustuse sõlmimist tutvuda kindlustusandja tüüptingimustega, et vältida olukordi, kus teadmatuse tõttu nõutakse kindlustusandjalt hüvitist,

kuid tegelikult pole selleks nõ alust. Eestis tegutseb vaid mõni kindlustusandja, kes pakuvad kindlustuskaitset vääramatü jõu puhul. Lisaks toob autor välja, et ka reisikorraldajad võiksid end reisitõrke osas kindlustada. Autori koostatud küsitlusest selgus, et reisiettevõtjad ei kasuta väga tihti kindlustusvõimalust, mis autori arvates oleks vajalik ning vähendaks ka reisiettevõtjate kulusid vääramatü jõu olukordades.

Rootsis on pakettreisi sätted Reisi Garantii Seadusega, millega on määratud, et iga reisikorraldaja peab omama kindlustust Kammarkollegietis, mis on õiguste, rahanduse ning administratiivteenuste agentuur. Nimetatud agentuur on rahastatud riigi poolt. Reisikorraldajad võtavad kindlustuse kas pangast, kindlustusfirmadest või krediitpakkujatelt. Seejärel tagab kindlustuse Kammarkollegiet.⁹³ Iga reisikorraldaja poolt kindlustatud summa on määratud individuaalselt, mis põhineb reisikorraldaja enda raportist äritegevuse kohta. Kindlustussumma määramiseks arvestatakse igakuiste reisijate arvuga, reisikorralduse kuludega, ettemaksete summadega ning tühistamise tasudega, samuti mis aja jooksul enne reisi toimumist tuleb makse reisi osas teha ning millised on hüvitise kulud.⁹⁴ Autori arvates on tegemist agentuuriga, mida võiks rakendada ka mujal Euroopas, selleks, et tagada reisijatele suurem kindlustunne.

Väga selgelt on uues direktiivi eelnõus välja toodud, mida teha olukorras, kus vältimatute ja erakorraliste asjaolude tõttu ei ole võimalik tagada reisija õigeaegset naasmist. Kui vältimatute ja erakorraliste asjaolude tõttu ei ole võimalik tagada reisija õigeaegset naasmist, ei kanna korraldaja reisija pikeneva kohalviibimisega seotud kulusid, mis ületavad 100 eurot öö kohta ja kolme ööd reisija kohta. Autor leiab, et summa nimetamine ei ole mõistlik, kuivõrd see on ajas muutuv ja võib tuua kaasa peatse direktiivi muutmise vajaduse. Samuti võib selline korraldaja vastutus tuua kaasa pankrotte, praktilisem ja ettevõtlust vähem koormav oleks nt 3 ööd ilma summa nimetamiseta. Antud punkti kohta on ka erisus punktis 6, et osutatud kulude piirangut ei kohaldata liikumispuudega isikute suhtes ja neid saatvate isikute suhtes, rasedate naiste ja saatjata laste suhtes ning isikute suhtes, kes vajavad eriarstiabi, tingimusel et korraldajat on nende konkreetsetest vajadustest teavitatud vähemalt 48 tundi enne pakettreisi algust. Korraldaja ei tohi tugineda lõikes 5 osutatud kulude piiramise vältimatutele ja erakorralistele asjaoludele,

⁹³ Halbhuber, H., Hondius, E. Guarantee funds for the travel industry: Protection of the consumer against the insolvency of his organizer/retailer. *Journal of Consumer Policy*, 19 (3), 1996, lk 305-337.

⁹⁴ Faure, M.G., Weber, F. Security Mechanisms for Insolvencies in the Package Travel Sector: an Economic Analysis. *Journal of Consumer Policy*, 36.4, December 2013, lk 433.

kui asjaomane veeteenuse osutaja ei tohi kohaldatavate ELi õigusaktide alusel selliseid asjaolusid aluseks võtta.

Autor leiab, et vajalik oleks sätestada ka, et reisikorraldaja teavitamine erivajadusest peaks toimuma pakettreisilepingu sõlmimisel. See võimaldaks ettevõtjal teha vastavad korraldused erivajadustega reisijatele teenuste osutamiseks.

2.1.2 Reisikorraldaja poolt kohustuste rikkumine

VÕS § 102 kohaselt peab võlgnik võlausaldajale teatama kohustuse täitmist takistavast asjaolust ja selle mõjust kohustuse täitmisele viivitamata pärast seda, kui ta sai takistavast asjaolust teada. Seega, kui reisikorraldaja saab teada asjaolust, mis võib olla vääramatu jõu asjaolu või põhjustada muul viisil võetud kohustuste rikkumist, tuleb sellest reisijat koheselt teavitada. Autor leiab, et kui reisikorraldaja rikub sellist kohustust, siis on reisijal õigus nõuda ka hinna alandamist.

Sarnaselt müügi-, töövõtu- ja üürilepingu sätetega on ka pakettreisilepingu regulatsioonis ette nähtud VÕS §-st 112 tulenevat hinna alandamise õigust täpsustav säte.⁹⁵ Hinna alandamine pakub tasulise lepingu puhul ebakvaliteetse soorituse saanud ostjale, tellijale vms lepingupoolele võimaluse muuta ühepoolselt lepingut kohustuste tasakaalu taastamise eesmärgil, alandades selleks hinda, olukorras, kus ostja on mittekohase täitmise vastu võtnud ja ei soovi lepingust taganeda.⁹⁶ VÕS § 875 lg 1 neljanda lause kohaselt ei välista ega piira reisikorraldaja poolt rikkumise kõrvaldamine reisija õigust hinda alandada aja eest, millal reisija pidi pakettreisi puudust taluma. Lisaks hinna alandamisele saab reisija kasutada õiguskaitsevahenditena juhul, kui reis ei vasta lepingutingimustele, lepingu täitmise nõuet (VÕS § 875 lg 1 lause 2), omapoolse kohustuse täitmisest keeldumise õigust (VÕS § 111), kahju hüvitamise nõuet (VÕS § 115) ja lepingu ülesütlemist (VÕS § 876). Nimetatud õiguskaitsevahendite kasutatavusel puudub omavaheline hierarhia. Riigikohus on leidnud, et teatud juhtudel võib hinna alandamine võimalikuks osutada alles pärast seda, kui võlausaldaja on võlgnikule täitmiseks täiendava tähtaja andnud.⁹⁷

⁹⁵ Kalamees, P. Hinna alandamine õiguskaitsevahendite süsteemis, doktoritöö, Tartu Ülikooli kirjastus 2013, lk 146.

⁹⁶ RKTko 3-2-1-131-05 p 18.

⁹⁷ RKTko 3-2-1-156-11.

VÕS § 875 lg 1 neljanda lause kohaselt ei välista ega piira reisikorraldaja poolt rikkumise kõrvaldamine reisija õigust hinda alandada aja eest, millal reisija pidi pakettreisi puudust taluma.⁹⁸ Teised õiguskaitsevahendid, mida reisija peale hinna alandamise (VÕS § 112) saab kasutada juhul, kui reis ei vasta lepingutingimustele, on lepingu täitmise nõue (VÕS § 875 lg 1 lause 2), omapoolse kohustuse täitmisest keeldumise õigus (VÕS § 111), kahju hüvitamise nõue (VÕS § 115) ja lepingu üles ütlemine (VÕS § 876).⁹⁹ Puudub norm, mis näeks ette reisija poolt reisi puuduste korral kasutatavate õiguskaitsevahendite omavahelise hierarhia. Samuti puuduvad vastavasisulised Riigikohtu lahendid. Vastavalt VÕS § 875 lg 1 peab reisija lepingu rikkumisest teatama reisiteenuse vahetule osutajale ning reisikorraldajale või reisi vahendajale. Seejuures võib reisija anda reisikorraldajale rikkumise kõrvaldamiseks mõistliku tähtaja. Ilmselt on reisija poolt antava mõistliku tähtaja näol tegemist täiendava tähtaja andmisega kohustuse täitmiseks VÕS § 114 lg 1. Samas reisija poolt õiguskaitsevahendi kohustuse täitmisest keeldumise kasutamine pakettreisi puhul kõne alla tulla ei saa, kuna reeglina tasutakse reisisituatsiooni reisikorraldajale enne reisi toimumist. Küll aga saab reisija nõuda kohustuste mittetäitmisega seotud aja eest võrdeliselt hinna alandamist. Praktikas näeb see välja nii, kui hotell ei vasta lepingus kokkulepitule, näiteks on 4 täärni asemel 3 täärniga, siis reisija saab nõuda hinna alandamist vastavalt hotelli kvaliteedist tulenevalt hinnavahele ja proportsionaalselt päevade eest, mil ta pidi viibima madalama kvaliteediga hotellis.

Reisija õigus reisi puuduse korral õiguskaitsevahendeid kasutada on VÕS § 875 lg 1 kohaselt sõltuvuses vaid reisija reisi puudustest teatamisest: kui reisija puudustest ei teata, ei saa ta reisikorraldaja vastu õiguskaitsevahendeid kasutada.¹⁰⁰ Samasugust tagajärge ei too kaasa reisija poolt reisikorraldajale kohustuse rikkumise kõrvaldamiseks mõistliku tähtaja andmata jätmine. VÕS § 875 lg 2 kohaselt on tähtaja andmata jätmise tagajärjeks vaid see, et reisija ei saa ise reisi puuduse kõrvaldamiseks vajalike abinõude kasutusele võtmisega tekkinud kulutuste hüvitamist nõuda. Seega, olukorras, kus reisikorraldaja on oma lepingulist kohustust rikkunud või mittekohaselt täitnud, peab reisija reisikorraldajat lepingu rikkumisest teavitama ning seejärel on tal võimalus nõuda reisikorraldajalt lepingu täitmist (VÕS § 875 lg 1 lause 2), keelduda omapoolse kohustuse täitmisest (VÕS § 111), nõuda kahju hüvitamist (VÕS § 115) või

⁹⁸ Varul, P. jt. Võlaõigusseadus III. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn Juura 2009, lk 478.

⁹⁹ Kalamees, P. Hinna alandamine õiguskaitsevahendite süsteemis, doktoritöö, Tartu Ülikooli kirjastus 2013, lk 146.

¹⁰⁰ *ibid*, viide 98, lk 477.

vähendada reisisatu (VÕS § 112 lg 1). Nimetatud õiguskaitsevahendite kasutamine võib olla välistatud vaid juhul, kui reisikorraldaja otsustab enda kohustuse rikkumise läbi puuduste kõrvaldamise heastada. Seega pakettreisilepingu puudustega täitmise korral ei ole võlausaldajal reeglina kohustust enne muude õiguskaitsevahendite kasutamist nõuda kohustuse täitmist.¹⁰¹

Reisi ärajäämisega tekitatud mittevaralise kahju hüvitisena on kohus välja mõistnud 10 000 EEK kummalegi hagejale (abielupaar) nende poolt nõutud 13 899 EEK asemel (kummalegi hagejale). Tsiviilasjas nr 2/5/32-8351/00¹⁰² esitasid tarbijad hagi, mille kohaselt kostja (reisikorraldaja) pidi lepingu alusel korraldama kõik reisiks vajaliku ja hagejad kohustusid selle eest tasuma. Kostja vormistas hagejate sõiduks Maltale vajalikud dokumendid ja selgitas, et kuna hageja A omab välismaalase passi, on tal vaja Soome viisat ning korraldas selle saamise ja selgitas, et Malta viisat ei vaja kumbki hageja. Soomes selgus, et hagejal A peab olema ka Malta viisa, mistõttu hagejate reis Maltale jäi ära ning nad sõitsid Soomest Eestisse tagasi. Kostja ei täitnud TSK (tol ajal kehtiv, mille kohaselt kauba ja teenuse pakkumisel ja müümisel peab müüja järgima üldisi kaubandustegevuse häid kombeid ja tavasid ning on selleks kohustatud tagama kauba ja teenuse vastavuse seadue § 6 nõuetele) § 7 nõudeid, mistõttu hagejad ei saanud soovitud ja kokkulepitud teenust. Hagejad taotlevad kostjalt välja materiaalse kahju 13 899 EEK (sh reisi eest makstud 12 904 EEK, sõidukulud Soome 840 EEK, sõidukulud Soomes sadamast lennujaama 155 EEK) hagejate kasuks solidaarselt. Kohus leidis, et hagi tuleb rahuldada materiaalse kahju hüvitamiseks ning osaliselt moraalse kahju hüvitamiseks. Kohus leidis, et kostja vastutas hagejate ees teenuse kvaliteedi eest. Hagejate planeeritud pulmareis Maltale jäi toimumata, kuna kostja, kes korraldas kõik ülejäänud reisi puudutava, jättis vormistamata hagejale A Malta viisa. Kahju suurus 13 879 EEK on tõendatud esitatud dokumentaalsete tõenditega. Tarbija põhiõiguseks on nõuda müüjalt hüvitust endale tekitatud materiaalse ja moraalse kahju eest. Seega leidis kohus, et kummagi hageja kasuks tuleb välja mõista materiaalse kahju hüvitamiseks 6939,50 EEK. Lisaks mõistis kohus kostjalt hagejate kasuks välja moraalse kahju hüvitamiseks kummagi hageja kasuks 10 000 EEK.

Pakettreisilepingute eriregulatsiooni kohaselt on reisijal õigus nõuda kasutult veedetud puhkusepäevade eest hüvitist (VÕS § 877 lg 2), mis sisuliselt tähendab moraalse kahju hüvitise nõudmise õigust.

¹⁰¹ ibid, viide 99, lk 147.

¹⁰² Tlnl.Ko 2/5/32-8351/00.

Tallinna Ringkonnakohtu otsuse nr 2-04-2122¹⁰³ kohaselt sõlmisid pooled juulis 2004 pakettreisilepingu, millega kostja kohustus osutama hagejatele reisiteenuseid reisiks Türki ajavahemikul 20.07.-27.07.2004. Reisiteenuste hulka kuulus veeteenus, majutusteenus Türgis 5-tärni hotellis ja reisikindlustus. Ööl vastu 22.07.2004 kella 3.30 paiku ärkasid hagejad suure kuumuse tõttu ning selgus, et konditsioneer ei tööta selles toas. Lubatud 10 minuti jooksul konditsioneer tööle ei hakanud ja hagejad kontakteerusid administratsiooniga, kes vastas, et igal öösel kell 2.00-6.00 toimuvad konditsioneeride puhastustööd, mistõttu sel ajal konditsioneer kunagi ei tööta. Hagejad leidsid, et neile pakutud teenus ei vasta kostja poolt lubatule ning poolte kokkulepitud tingimustele. Seetõttu soovisid nad lepingu üles öelda ning sõita tagasi Eestisse.

Nii Ringkonnakohtus kui ka maakohus leidsid, et kella 2.00-6.00 toimuv korraline konditsioneerifiltri puhastus ei ole selline kohustuse rikkumine, mis annaks õiguse reisi ülesütlemiseks, kuna hagejad ei andnud kostjale tähtaega väidetava rikkumise kõrvaldamiseks. Maakohus põhjendas otsuses piisavalt oma seisukohta, et isegi kui pidada rikkumist oluliseks, võib VÕS § 876 lg 1 järgi lepingu oluliseks rikkumise korral reisikorraldaja poolt reisi kestel reisija lepingu üles öelda, kui rikkumist ei kõrvaldata mõistliku aja jooksul sellest teatamisest või kui reisijalt ei saa rikkumise tõttu reisi jätkamist mõistlikult nõuda. Seda hagejad ei teinud. Kohtud leidsid, et hagejad ei ole lepingut kehtivalt üles öelnud ja seega puudub alus nõuda reisisu tagastamist, lennukipiletite vahetamise ja telefonikõnede tehtud kulutuste hüvitamist ega tõusetu kahju hüvitamise küsimust kogusummas 23 219,60 EEK.

Selleks, et menetlusosalised lahendaksid rohkem kohtuvaidlusi omavahelise kokkuleppega, peab vaidluspoolte, nende esindajate ning kohtunike mõtteviis muutuma kohtumenetluse alternatiive soosivamaks.¹⁰⁴

Väga paljudel juhtudel on reisijate pretensiooniks see, et pakettreis ei vasta lepingutingimustes kokku lepitud tingimustele. Sageli on tegemist väiksemate puudustega, mida pakettreisi jooksul ka ära ei lahendata. Kuigi reisikorraldaja isegi nõustub sellega, et teenused võisid olla puudulikud, siis on pooltel keeruline määrata hinna alandamise puhul võimaliku puudusega teenuse hinda. Näiteks on reisija ostnud pakettreisi UAI (Ultra All Inclusive) ehk kõik hinnas. Kohale jõudes aga selgub, et toitlustuses puuduvad lubatud karastusjoogid või mahlad. Kuivõrd

¹⁰³ TlnRnKo 2-04-2122.

¹⁰⁴ Tarros, K. Kompromiss Eesti kohtupraktikas: olemus ja probleemistik. Juridica 10/2008, lk 680.

pakettreis on ühtse hinna eest pakutav reisiteenus, siis on keeruline isegi reisikorraldajal endal määrata sellise rikkumise puhul vastav hind.

Autor teeb ettepaneku reisikorraldaja kohustuste rikkumise korral reisijale maksta leppetrahvi. VÕS § 158 lg 1 kohaselt on leppetrahv lepingus ettenähtud lepingut rikkunud lepingupoole kohustus maksta kahjustatud lepingupoolele lepingus kindlaksmääratud rahasumma. Seega määratakse leppetrahv kohustuse rikkumise puhuks. See tähendab, et lepingupool lubab maksta leppetrahvina kokkulepitud summa juhul, kui ta kohustust rikub ning vastupidi: leppetrahvi nõudmise õigus sõltub leppetrahviga tagatud kohustuse rikkumise faktist. Sisuliselt on seetõttu tegemist lepingulise õiguskaitsevahendiga võlausaldaja rikutud huvi heastamiseks.¹⁰⁵

Leppetrahvil on kaks funktsiooni – survefunktsioon ja kahju hüvitamise funktsioon. Autor leiab, et kui leppetrahvi võimalus oleks pakettreisilepingutes sees, siis reisikorraldajad oleksid oma tegevuses täpsemad ning olukordi, kus teenus ei vasta ootustele, jääks vähemaks.

Tarbijakaebuste komisjoni poole pöördusid tarbijad¹⁰⁶, kes avalduse kohaselt soetasid puhkusereisi „Ida-Euroopa Ringreis”, kuid nad ei saanud pakettreisi teenust. Reisi ärajäämise põhjustas kaupleja, kes ei teavitanud tarbijaid kirjalikult üldiselt reisijatele esitatavatest passi- ja viisanõuetest vastavalt VÕS § 868 lg 1 sätestatule. Tarbijatel olid hallid passid. Vajalikud viisad puudusid, mistõttu tarbijaid ei lastud Ukraina piirilt edasi. Seoses tagaipöördumisega tehti täiendavaid kulutusi transpordile, tarbijad nõuavad kahju hüvitamist kokku summas 891 eurot. Kaupleja esindaja kinnitas, et on nõus kompromissina korraldama tarbijatele reisi samas väärtuses neile sobival ajal, kuid leidis, et ta ei vastuta reisi katkemise eest põhjusel, et tarbijatel ei olnud Ukraina sissesõidu viisat. Reisikorraldaja nimetas, et reisijate grupi esindaja kogus andmed reisijate kohta ja reisiraha. Viru Reaside tüüptingimuste p 5 kohaselt on gruppi esindava grupivanema kohustus ette valmistada ja edastada reisikorraldajale reisiks vajalikud dokumendid. Grupivanem tutvustab kõiki reisijaid Viru Reaside tüüptingimustega ja vastutab grupi kõikides reisiga seotud küsimustes informeerituse eest. Igale reisijale väljastatud reisingimustes on märge, et reisija on kohustatud tutvuma tüüptingimustega. Komisjon leidis üksmeelselt, et tarbijate kaebus on põhjendatud. VÕS § 867 on välja toodud reisikirjelduses sisalduv info, milleks on ka passi-, viisa- kindlustus- ja tervishoiualased nõudmised reisijale. VÕS § 868 sätestab eraldi, et reisijat tuleb enne lepingu sõlmimist kirjalikku taasesitamist

¹⁰⁵ Sander, A. Leppetrahv. *Juridica* 10/2003, lk 686.

¹⁰⁶ Tarbijakaebuste komisjoni otsus nr 7-1/07793-258-13, 09.12.2013.

võimaldavas vormis teavitada üldiselt reisijale esitatavatest passi- ja viisanõudmistest, eelkõige nende dokumentide saamise tähtaegadest, samuti pakettreisiks või sihtkohas viibimiseks kehtestatud tervishoiuvalastest nõudmistest. Kaupleja ei esitanud komisjonile tõendeid, kinnitamaks tarbijate teavitamist reisijale esitatavatest passi- ja viisanõudmistest. Ka pakettreisi kirjelduses puudus selgitus passi- ja viisanõudmistest. Seega leidis komisjon, et vastavalt VÕS § 877 lg 1 ja 2 peab Viru reisid hüvitama tarbijatele 891 eurot.

Sarnased asjaolud on ka tarbijakaebuste komisjoni otsuses nr 7-1-09041-21-13¹⁰⁷, kus tarbijat ei lubatud lennukile, sest selgus, et tema reisidokument ei vastanud Türgi reisimiseks kehtestatud nõuetele. Kaupleja leidis, et temale ei laiene VÕS § 868 ja VÕS 44. ptk sätted, sest kaupleja ei ole reisikorraldajaks, vaid tegutseb agendina. Komisjon leidis, et kaupleja rikkus VÕS § 868 lg 1 sätestatud kohustust ning tarbijale tuli hüvitada 649 eurot.

Autor leiab, et leppetrahvi institutsioon vähendaks olukordi, kus kokkulepitud majutus ei vasta tingimustele. Tarbijakaebuste komisjoni poole pöödus tarbija kaebusega¹⁰⁸ järgnevate asjaoludega: tarbija ostis kauplejalt Skytravel nimetuse all viimase hetke pakkumisena pakettreisi kahele Egiptusesse hinnaga 530 eurot. Tarbijale väljastati arve, mille kohaselt oli märgitud hotellina Fortuna 3*, teenuse esemeks „kõik hinnas”, reisingimusteks oli Skytravel kodulehel olevad tingimused. Tarbija majutati kohapeal hotelli Les Rois 3*, kuid see ei vastanud mingil määral lepitule: hotellis oli teenindushooaeg lõppenud, ruumid koristamata, basseinivesi must, toas ukسلukk ja aken katki jne. Tarbijale ei pakutud teenust „kõik hinnas”. Tarbija pöördus kaupleja kohapealse esindaja poole, kes korraldas tarbijale reisi kolmandal päeval lepingutingimustele vastava majutuse teises 3* hotellis. Tarbijale tekkisid kulud hotelli vahetamisega summas 171,92 eurot, milleks olid kõned kauplejale. Tarbija vähendas nõuet 150 eurole. Tarbija soovis kulude hüvitamist, millest kaupleja keeldus. Komisjon asus kontrollima kaupleja poolt lepingutingimuste täitmist. Tarbija selgitas, et sai kaupleja arvel olevast viitest Fortuna 3* aru selliselt, et tegemist on 3* ja Fortuna nimelise hotelliga. Kuigi kaupleja hiljem selgitas, et Fortuna tähendab hoopis loteriimajutust, ei nähtu tarbijaga sellises tingimuses kokkulepet. Selgitus, et Fortuna tähendab loteriimajutust, ei sisalda kaupleja arvel ega reisingimustes, samuti puudub sellekohane selgitus kaupleja kodulehel. Seega oli tarbija õigustatud arvama, et Fortuna tähendab hotelli nime. Kahtlust ei ole, et sellenimelisse hotelli tarbijat ei majutatud, seega rikkus kaupleja lepingutingimusi. Kaupleja ei lükanud ümber tarbija

¹⁰⁷ Tarbijakaebuste komisjoni otsus nr 7-1-09041-21-13, 05.02.2013.

¹⁰⁸ Tarbijakaebuste komisjoni otsus nr 7-1/02051-125-13, 03.06.2013.

väidet, et teda majutatud hotellis oli 16.12.2012.a seisuga külastajate vastuvõtuhooaeg lõppenud, tarbija kasutusse antud ruum oli sobimatu ja koristamata ning et tarbijale ei pakutud lubatud teenust „kõik hinnas“. Ainuüksi kaupleja esitatud kinnitus, et hotell Les Rois hotell vastab kokkulepitud 3*-le ei kõrvalda lepingurikkumist, kuna vaidlus ei selles, kas hotell Les Rois vastab 3* nõudele, vaid vaidlus on selles, kas tarbijal pakuti 16.-18.12.2012.a lepingtingimustele vastavat majutust ning teenust. Komisjon tuvastas asjaolude alusel, et ei pakutud, seega kaupleja rikkus pakettreisilepingu tingimusi.

Reisikorraldaja saab oma rikkumist heastada ka VÕS § 107 alusel. Harju Maakohus¹⁰⁹ on leidnud, et heastamisele ei ole seadusega sätestatud eraldi kriteeriume, kuid kui käsitleda heastamist kui lepingu täitmise alternatiivi, peab heastamisena pakutav vastama kohase täitmise samale tasemele. VÕS § 646 lg 1 sätestab, et töö mittevastavusel lepingutingimustele, võib töövõtja töö parandada või teha uue töö. VÕS § 875 lg 1 sätestab, et reisikorraldaja peab lepingu rikkumise kõrvaldamiseks võtma tarvitusele mõistlikud abinõud. Antud asjas leidis kohus, et reisikorraldajal oli kohustus pakkuda reisijatele vastu samaväärne majutusvõimalus, mida saab hinnaga majutuse hinna ja sellega kaasnevate hüvedega. Võrdlusele tuleb lähtuda kohalikust kontekstist st hotellide heakorrasest tuleb võrrelda omavahel mitte nt Eesti hotellide heakorrasemega. Kohus kaalus kahe hotelli heakorrasest, hinda ja pakutavaid lisateenuseid ning leidis, et kostja poolt asenduseks pakutud majutusvõimalus on samaväärne algselt kokkulepitud majutusvõimalusega, seega on kostja kohustuse täitnud ehk oma lepingu rikkumise kõrvaldanud.

Antud asjas käsitles kohus ka võimalust, kas hagejate poolt asendusmajutuse vastuvõtmine võiks olla puudustega töö vastuvõtmine, mis lubaks esitada reisisasu vähendamise nõude. Hagejad ei käsitlenud ise oma nõuet reisisasu vähendamiseks. Reisisasu vähendamine saab kohtu arvates toimuda proportsionaalselt lepingu rikkumisega. Hagejad tõid hagiavalduses nõude alusena välja üksnes reisi esimesel päeval ilmnunud majutusprobleemid. Hagejad ei ole kostjatele hinna alandamise avaldust esitanud, ka kohtus ei soovinud hagejad hagi käsitleda hinna alandamise avaldusena. Kohus leidis, et reisisasu vähendamine ei ole antud kaasuses asjakohane, kuna reisijad kasutasid ette nähtud reisisaast. Proportsionaalne oleks reisihinna vähendamine saamata jäänud puhkusepäeva võrra. Hagejatele on saamata jäänud puhkusepäev hüvitatud, seega ei ole neil ka reisihinna alandamisel põhinevalt õigus enam nõuda. Kui asuda

¹⁰⁹ HMK 2-08-91944.

seisukohale, et hagejad võtsid vastu puudustega lepingu täitmise, siis puudustega täitmine oli rahaliselt väärtuslikum kui oleks olnud kohane täitmine. Kohus leidis antud asjas, et esitatud varaline nõue ei kuulu rahuldamisele, sest kostja on oma lepingurikkumise kõrvaldanud, seega puudub tema tegevuses alates asendushotelli pakkumisest õigusvastasus. Kahju ei ole tekkinud, sest hagejad on reisipaketis pakutu ära kasutanud.

VÕS § 130 lg 2 kohustab kahjustatud isikule maksma mittevaralise kahju hüvituseks mõistlikku rahasummat. Tuleb aga lisada, et siin on silmas peetud vaid olukorda, kus isikule on tekitatud kehavigastus või on kahjustatud tema tervist.¹¹⁰

Harju Maakohus käsitles otsuses nr 2-08-91944 ka hagejate mittevaralise kahju nõudeid, esmalt puhkuse rikkumise ja järgnevalt elu ohtu seadmise eest. VÕS § 877 lg 2 annab hagejatele õiguse nõuda mittevaralise kahju hüvitamist. Puhkusest saamata jäänud nauding on mittevaraline kahju. Kostja rikkus mittekohaset majutuse pakkumisega lepingut ning kvaliteedi kontrolli aktiga on tõendatud, et hagejad pidid esimese puhkusepäeva veetma majutust oodates. Samas peab kahju hüvitis olema proportsionaalne kostja rikkumisega. Proportsionaalsust saab mõõta kohtu arvates ka reisi maksumuse järgi. Reis maksis koos viisadega 71 120 EEK neljale inimesele, seega 17 780 EEK ühe inimese eest. Hagejatel jäi kasutamata üks reisi päev, seega kohtu arvates põhjendatud mittevaraline kahju hüvitis on 125 eurot inimese kohta. Hagejate elu ohtu seadmisest tulenev mittevaralise kahju nõue on kahju arvates põhjendamatu.

Müncheni kohus tegi 2002. aastal otsuse¹¹¹, mille reisikorraldaja vastutas õnnetuse eest, mille põhjustas lumelaviin. Nimelt hageja nõudis hüvitist ja mittevaralist kahju hüvitamist valu ja samuti kasutult veedetud aja eest pakettreisil. Kostjaks oli Saksamaa organisatsioon, kes tegeles suusapakettidega. Hageja broneeris reisi endale ja oma abikaasale üheks nädalaks koos giidi juhitud suusareisile ning brošüüris oli kirjelduseks: „... ohutud ja rahulikud tõusud koos 3-5h mõnusate jalutuskäikudega...“ Saabumise päeval läksid reisijad kolme Austria ja kahe Saksa mägiigiidiga mägedesse. Samal päeval anti ka lumelaviini hoiatus. Sel päeval Jamtali mäekeskusesse ei lastud. Siiski, päev hiljem otsustasid viis mägiigiidi minna Ruskopfi mäele koos kõigi reisijatega. Hoiatuskeskus andis taaskord laviiniriski hoiatuse. Sellest hoolimata alustas iga giid rühmaga ekskursiooni. Ruskopfi mäe juures ilm halvenes ja giidid otsustasid tagasi pöörduda. Saksa giidide poolt juhitud grupid läksid Austria gruppide järel, kes leidsid, et

¹¹⁰ Tammiste, H. Mittevaralisest kahjust Eesti kohtupraktikas. *Juridica* 2/2004, lk 134.

¹¹¹ OLG München, 24.01.2002 – 8 U 2053/01

lähevad sama teed tagasi, kuskohast tulid. Reisijatest 14 jäid lumelaviini alla, 8 inimest neid said surma ning hageja oli üks kuuest, kes tunni jooksul päästeti. Kohus leidis, et ekskursiooni läbiviija vastutab lepingu tingimuste rikkumise eest ning peab hüvitama kahju. Kohus viitas brošüüri sisule, mis muutus lepingu oluliseks tingimuseks. Kuna brošüüris oli välja toodud, et tegemist on ohutu ja rahulike tõsudega, siis peab reisikorraldaja sellele vastavat teenust pakkuma. Õnnetus aga näitab, et mägiheidide valitud tee ei olnud ohutu. Tulenevalt brošüüri sõnatusest ootab reisija väga kõrgetasemelist ja turvalist reisi. Seega, kui giidid oleksid valinud teise tee, siis nad oleksid suutnud laviini ohtu vältida.

Hispaania kohtu lahendis 14.05.2007 nr 1394/2007¹¹² teavitas reisikorraldaja reisijaid Cancuni orkaanist. Reisikorraldaja pakkus reisijatele välja kaks varianti:

1. Pakettreisi üles ütlemine;
2. Reisi muutmise Cancunist Kuubale ning esimesel võimalusel, kui transfeer on võimalik, siis nad läheksid Kuubast Cancuni.

Reisijad valisid teise variandi, kuid orkaan Mehhikos oli väga tugev ning transfeer ei olnud reisi jooksul võimalik. Reisijad esitasid seejärel hagi reisikorraldaja vastu lepingu rikkumise alusel. Kohus leidis asjas, et reisikorraldaja ei ole rikkunud ühtegi lepingulist kohustust ning tal puudub vastutus reisijate ees, kuna reisikorraldaja pakkus reisile alternatiivi, samuti oli reisikirjelduses kirjas, et reis Kuubalt Mehhikosse korraldatakse juhul, kui ilm seda lubab ning samuti kui olukord Cancunis on normaliseerunud.

Sarnane olukord oli Hispaania kohtul arutluse al 23.05.2007¹¹³ lahendis, kus samuti kohus leidis, et puudub väärmatu jõu olukord. Kohus leidis, et reisikorraldaja oli lepingut rikkunud. Nimelt ei andnud reisikorraldaja reisijatele edasi teavet orkaani kohta. Oktoobrikuus on Mehhikos orkaanid tavapärased ning reisikorraldaja oleks pidanud reisijaid sellest teavitama. Tegemist polnud väärmatu jõu olukorraga.

¹¹² Audiencia Provincial, Malaga. SAP MA 1394/2007 - ECLI:ES:APMA:2007:1394.

¹¹³ Fullana, A.P. Case studies on personal injury in Spanish (and European) travel law. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.powershow.com/view1/24c12e-ZDc1Z/Case_studies_on_personal_injury_in_Spanish_and_European_travel_law_powerpoint_ppt_presentation (11.03.2015)

Lahendis SAP S 984/2007¹¹⁴ oli reisijatel pakettreis Punta Canasse. Reisikorraldajal on kohustus teavitada reisijat sihtkohas oleva olukorraga. Ainult reisikorraldaja peab teavitama ilmastikuoludest, reisijal puudub nimetatud kohustus. Kuna reisikorraldaja ei täinud kohustust, siis ta rikkus lepingu tingimusi ning reisikorraldaja ei saa tugineda vääramatu jõu asjaoludele. Reisikorraldaja pidi pakkuma reisijatele võimaluse naasta Hispaaniasse ilma lisatasu nõudmata. Seega hoolimata orkaanikahjustustest ja kahjust reisijatele, oli antud juhul tegemist ettenähtava olukorraga ja olukorraga, mis oleks hoolsa käitumise korral olnud välditav. Seetõttu vastutab reisikorraldaja kahju hüvitamise eest.

Autori koostatud küsitluse tulemusel selgus, et reisijatest 13 nimetasid ootamatut haigust vääramatu jõuna. Ootamatu haigusena toodi lisaks haiglaravi vajavate haiguste kõrval ka nakkushaigust ning viirushaigust. Kuid kas viirus- või nakkushaigus, mis tekib reisi ajal, kas seda saab käsitleda vääramatu jõuna ning nõuda seejärel hüvitist. Siinkohal saab välja tuua ka toidust ja veest põhjustatud haigused sihtkohas. Kuna sihtkohtade infrastruktuurid on arenenud erinevalt, siis osades riikides võib tekkida rohkem seedeelundite infektsioone. Siiski toidu ja vee hügieen on väga tugeva järelevalve all ning pidevas arengus.¹¹⁵ On olnud olukordi, kus puhkeb laiaulatuslikum reisijate seas suurem haiguspuhang. Kas sellises olukorras tuleks teavitada reisikorraldajat ning nõuda kiiret tagasireisi või hüvitist? Autor leiab, et kuna reisijatele on üldiselt teada nimekiri riikidest, kus tuleb arvestada seedeelundite infektsiooni võimalikkusega, siis tegemist ei saa olla vääramatu jõu olukorraga. Samuti ei saa olla tegemist vääramatu jõu olukorraga, kuna antud juhul ei saa reisikorraldaja kuidagi vastutata olukorra tekkimise eest.

¹¹⁴ Audiencia Provincial, Santander. SAP S 984/2007 - ECLI:ES:APS:2007:984.

¹¹⁵ Cartwright, R.Y. Food and waterborne infections associated with package holidays. *Journal of Applied Microbiology* 2003, 94.

Kokkuvõte

Töö autor püstitas hüpoteesi, et pakettreisi eriregulatsioon võlaõigusseaduses ei taga reisijate õiguskaitset kõigis olukordades, mis on seotud pakettreisilepingu ülesütlemisega vääramatu jõu korral, kuid uus pakettreisidirektiiv lahendab tekkinud kitsaskohad. Pakettreisilepingu ülesütlemisel vääramatu jõu tõttu enne reisi algust peab reisija kandma põhjendamatuid kulutusi osutatud reisiteenuste eest. Pakettreisilepingu ülesütlemisel reisi ajal ei ole tagatud reisija õigused kasutada reisikorraldajapoolse kohustuse rikkumisel samaväärse tagasireisi tagamata jätmise puhul kõiki õiguskaitsevahendeid.

Käesoleva tööga saab esitatud hüpotees vastuse, et pakettreisi eriregulatsioon võlaõigusseaduses ei taga reisijate õiguskaitset kõigis olukordades ning uus pakettreisidirektiiv lahendab tekkinud kitsaskohad. Praegu kehtiva direktiivi puhul toob Euroopa Komisjon peamise probleemina välja kehtiva direktiivi mittevastavuse reisirul viimase 20 aastaga toimunud muudatustega. Kehtiv direktiiv tagab tarbijate kaitse eelkõige traditsiooniliste pakettreiside ostmisel, kuid kuna turuseis on muutunud märgatavalt, on vajalikud uuendused.

Direktiivi reguleerimisala ei tohiks olla liiga kitsas ega konkreetne, et vältida seda, et direktiiv oleks juba vastuvõtmise ajal vananenud. Ilmtingimata tuleb vältida seda, et töötatakse välja uusi ärimudeleid, mille eesmärk on direktiivi reguleerimisalast kõrvale hiilida. Üldiselt tuleks tagada, et uus direktiiv ei kattuks kehtiva reisijate õigusi käsitleva määrusega. Otsustava tähtsusega on asjaolu, et õigusi saab koondada vaid juhul, kui need ei käsitle sama nõuet. Seevastu peaks alati olema võimalik nõuda ulatuslikuma kahju hüvitamist. Reisija peaks alati pöörduma reisikorraldaja poole, sest osaliste vahelised õiguslikud suhted on tema jaoks ebaolulised.

Pakettreisidirektiivi kohaselt on reisija isik, kes ostab pakettreisi või lepib kokku selle ostmise või isik, kelle nimel peamine lepingupool lepib kokku pakettreisi ostmise, või isik, kellele peamine lepingupool või mõni muu soodustatud isik pakettreisi üle annab. Uue direktiivi eelnõu kohaselt on reisija iga isik, kes soovib sõlmida käesoleva direktiivi reguleerimisalasse kuuluva lepingu või kellel on õigus reisida sellise lepingu alusel, sealhulgas ärireisijad juhul, kui nad ei reisi ärireiside korraldamisele spetsialiseerunud ettevõtjaga sõlmitud raamlepingu alusel. Seega on reisija käsitlust laiendatud.

Pakettreisidirektiivi kohaselt on korraldaja isik, kes mitte juhuti korraldab pakettreise ja müüb neid või pakub neid müügiks kas otse või vahendaja kaudu ning vahendaja on isik, kes müüb või pakub müügiks korraldaja koostatud pakettreise. Uue direktiivi eelnõu kohaselt on korraldaja ettevõtja, kes kombineerib ja müüb või pakub müügiks pakettreise kas otseselt või kaudselt teise ettevõtja kaudu või koos temaga.

Seega on uue direktiivi eelnõu kohaselt reisikorraldaja mõiste määratletud üldisemalt kui VÕS-is. Autor leiab, et reisikorraldaja mõiste käsitus on siseriiklikul tasandil määratletud selgemalt kui uue direktiivi eelnõuga, kuna direktiivi laiem käsitus võib tekitada ebavajalikke vaidlusi kohustuste kandmise osas.

Pakettreisilepingu eriregulatsioon võlaõigusseaduses § 879 sätestab, et vääramatu jõu asjaoludel reisilepingu ülesütlemisel enne pakettreisialgust kaotab reisikorraldaja õiguse pakettreisitasule, kuid reisikorraldaja võib reisijalt nõuda tasu osutatud reisiteenuste eest. Reisiettevõtja reisiteenused on sätestatud TurS §-s 3, mille alusel võib öelda, et enne pakettreise algust on reisija saanud reisikorraldajalt vaid broneerimisteenuse. Seega võib reisikorraldaja võlaõigusseaduse eriregulatsiooni kohaselt nõuda reisijalt tasu broneerimisteenuse eest. Hetkel kehtiva pakettreisidirektiivi kohaselt, kui korraldaja tühistab pakettreise mitte tarbija süül tekkinud põhjusel, peab reisikorraldaja reisijale tagastama kogu pakettreisitasu. Kuivõrd direktiiv ei ole otsekohalduv, siis tuleb lähtuda võlaõigusseaduse eriregulatsioonist, millisel juhul ei ole sätestatud, et reisijal on õigus saada kogu pakettreisitasu tagasi, kui reisikorraldaja tühistab pakettreise või ütleb pakettreisilepingu vääramatu jõu asjaoludel üles. Kuivõrd võlaõigusseaduse eriregulatsiooni kohaselt on reisikorraldajal siin õigus nõuda hüvitist osutatud teenuste eest, siis võib öelda, et reisijad, kes esinevad reisikorraldajaga lepingulises suhtes tarbijatena, peavad tasuma põhjendamata teenuste eest ja tarbijate õigused on Euroopa Liidu õigusest tulenevalt tagamata. Direktiivi eelnõu sätestab, et vääramatu jõu asjaoludel reisilepingu ülesütlemisel enne pakettreise algust on tarbijal õigus reisikorraldajalt tagasi saada kogu pakettreisitasu.

Töös käsitletakse ka vääramatu jõu terminit, millel puudub pakettreisilepingu eriregulatsioonis ühtne definitsioon, mis tekitab praktikas palju vaidlusi vääramatu jõu asjaolude hindamisel. Vääramatu jõu esmane eeldus on asjaolu esinemine, mis takistab kohustuse kohast täitmist. Vääramatuks jõuks saab lugeda vaid sellist asjaolu, mida võlgnik ei saanud mõjutada. Seega peab asjaolu tekkepõhjus olema objektiivne, st võlgnik ei ole seda oma tegevuse või tegevusetusega ise põhjustanud. Võlgniku enda põhjustatud asjaolusid ei saa vääramatu jõu

asjaoluks lugeda. Vääramatu jõu asjaolud on siiski üpris piiratud. Klassikalised näited on loodusjõud (keeristorm, maavärin jms), sotsiaalsed ja poliitilised sündmused (terrorismiakt, sõda, rahutused, üldstreik).

Tarbijakaebuste komisjon ei analüüsinud lahendis 7-1-002863-157-14 pikemalt tarbija väidet, et tema haiguse puhul oli tegemist vääramatu jõuga VÕS § 103 lg 2 mõistes. Lahendis ei ole välja toodud, mis haigusega tegu oli. Autor leiab, et tarbijakaebuste komisjon pidas tarbija väidet haiguse kohta piisavalt tõendatuks ning sellest võib järeldada, et pakettreisilepingu ülesütlemise puhul reisija poolt võib vääramatuks jõuks olla ka haigus, analüüsides igat juhtumit eraldi.

Pakettreisidirektiivi eelnõu toob siinkohal selge lahenduse; nimelt sätestab uus eelnõu, et reisijal on õigus lõpetada leping enne pakettreisi algust hüvitist maksmata, kui reisi sihtkohas või selle vahetus läheduses esinevad vältimatud ja erakorralised asjaolud, mis mõjutavad olulisel määral pakettreisi. Toodud sõnastusest võib välja tuua, et pakettreisidirektiivi eelnõu viitab vääramatu jõu asjaoludele kui reisi sihtkohas esinevatele tingimusele ning ei anna reisijale võimalust käsitleda reisijast tulenevaid asjaolusid ja olukordi vääramatu jõuna (nagu reisija raske haigus).

Uue direktiivi eelnõu kohaselt on vääramatu jõu asemel mõiste „vältimatud ja erakorralised asjaolud”. Mõiste tähendab olukorda, mida ettevõtja ei saa kontrollida ja mille tagajärgi ei oleks saanud vältida isegi siis, kui oleks arvesse võetud kõiki mõistlikke meetmeid. Mõiste „vältimatud ja erakorralised asjaolud” on sarnane VÕS § 103 kasutatava vääramatu jõu mõistega, mistõttu tekib küsimus, kas mõisted on samatähenduslikud ning kas need on sarnaselt sisustatavad. Siiski on mõistete sisus erinevus, nimelt mõiste „vältimatud ja erakorralised asjaolud” ei hõlma võlgniku-poolseid meetmeid puudutavaid kriteeriume. Vääramatu jõu puhul ei saa mõistlikkuse põhimõttest võlgnikult oodata, et ta asjaolu väldiks või takistava asjaolu või selle tagajärje ületaks. Tuleb arvesse võtta, et ühetaolise õiguse kohaldamiseks tuleb Euroopa Liidu määrustes kasutatavate mõistete puhul lähtuda nende autonoomse tõlgendamise põhimõttest. Seega ei saa Euroopa Liidu õigusaktides sätestatud mõisteid sisustada riigisisese õiguse analoogsete mõistete abil, vaid neile tuleb anda iseseisev tähendus.

VÕS § 874 kohaselt võib reisija igal ajal pakettreisilepingust taganeda, kuid reisikorraldajal on õigus nõuda reisijalt hüvistist tehtud kulutuste eest. Sellise hüvitise võib reisikorraldaja ette näha pakettreisilepingus oma tüüptingimustes, kuid see iseenesest ei tähenda, et reisikorraldaja ei peaks hüvitise suurust reisija nõudmisel põhjendama ja tõendama. Samas tuleb arvestada kulude

mõistliku suurusega, s.t suurem osa reisikorraldajad on nimetanud oma tüüptingimustes. Direktiivi eelnõus on nimetatud olukord sätestatud artiklis 10, mille kohaselt võib lepingus kehtestada mõistlikud standardsed lõpetamistasud, mille aluseks on tühistamise aeg ja reisiteenuste alternatiivsest kasutamisest tulenev tavapärase kulude kokkuvõid ja tulu. Standardsete lõpetamistasude puudumisel vastab hüvitise suurus pakettreisi hinnale, millest on maha arvatud kulud, mille reisikorraldaja kokku hoiab. VÕS § 655 sisaldab sarnast sätet pakettreisi regulatsioonile, nimelt võib tellija töövõtulepingu igal ajal üles öelda. Kui tellija on töövõtulepingu üles öelnud, on töövõtjal õigus nõuda kokkulepitud tasu, millest on maha arvatud see, mille ta lepingu ülesütlemise tõttu kokku hoidis või mille ta oma tööjõu teistsuguse kasutamisega omandas või oleks võinud mõistlikult omandada. Seega juhul, kui reisija haigus ei kvalifitseeru vääramatü jõu olukorrana, siis ei ole reisijal õigust pakettreisilepingut üles öelda VÕS § 879 alusel, vaid reisijal on õigus pakettreisilepingust taganeda VÕS § 874 alusel, millisel juhul peab reisija reisikorraldajale tasuma hüvitist reisikorraldaja poolt tehtud kulutuste eest, millest on maha arvatud reisikorraldaja poolt kokkuhoitud kulud. Enamasti on hüvitiste määrad sätestatud pakettreisilepingute tüüptingimustes, milliste hüvitiste suurus võib ulatuda 100%-ni pakettreisi tasust. Autor väidab, et kehtiva õiguse kohaselt on riskide hindamine suuresti reisikorraldaja pädevuses, kuna vaatamata olukordadele, et reisija põeb ootamatut haigust ning sellest tulenevat võimatust reisil osaleda, on reisikorraldajal võimalus sellega mitte nõustuda ning jätta pakettreisitasu reisijale tagastamata. Reisija võimaluseks on pöörduda tarbijakaitseametisse või kohtusse, kes seejärel otsustab, milline olukord on vääramatü jõu olukord ning kas kummalgi poolel on õigus hüvitiseks.

Lisaks kehtiva õiguse kitsaskohtadele pakettreisilepingu ülesütlemisel enne pakettreisi algust, leiab töös käsitlemist ka olukord, millal reisileping on üles öeldud vääramatü jõu asjaoludel pakettreisi ajal. Kehtiva regulatsiooni kohaselt peab reisikorraldaja sel juhul tagama reisijale samaväärse tagasireisi, mille eest tal on õigus küsida kulutuste hüvitamist 50% osas. Küll aga on praktikas olukordi, kus reisikorraldaja ei taga samaväärset tagasireisi, kuid ei küsi osutatud tagasireisi eest reisijalt ka hüvitist. Pakettreisidirektiiv ei näe reisikorraldajale ette võimalust küsida tarbijalt täiendavat hüvitist tagasireisi eest, küll aga kohustab reisikorraldajat reisijat abistama ja tagama samaväärse tagasireisi. Analüüsi tulemusel võib öelda, et pakettreisi ülesütlemisel vääramatü jõu olukorras reisi ajal, kus reisijale ei ole osutatud samaväärset tagasireisi, võib reisija jääda hüvitiseta. Nimelt ei ole kehtiva direktiivi kohaselt tarbijal vääramatü jõu asjaoludel üles öeldud pakettreisilepingu mittekohase täitmise puhul õigust nõuda

kahju hüvitamist. Direktiivi eelnõu artikli 11 kohaselt on reisikorraldaja kohustatud osutama reisijale lisatasuta sobivaid muid reisikorraldusteenuseid pakettreisi jätkumise ajal, sealhulgas ajal, kui reisija naasmist lähtekohta ei tagata kokkulepitud viisil. Kui reisija ei ole reisikorraldusteenustega nõus seetõttu, et need ei ole võrreldavad lepingus kokkulepituga, tagab korraldaja reisijale juhul, kui pakettreis sisaldab reisijate vedu, lisatasuta samaväärselise transpordi lähtekohta või muusse kohta, millega reisija on nõus ning maksab kooskõlas artikliga 12 asjakohastel juhtudel reisijale hüvitist. Artiklis 12 on toodud olukorrad, mil reisijal ei ole õigust hinna alandamisele ja kahjude hüvitamisele – kui mittevastavus tuleneb reisijast; mittevastavus tuleneb kolmandast isikust, kes ei ole seotud lepingujärgsete teenuste osutamisega ning see on ettenägematu või vältimatu või kui mittevastavus tuleneb vältimatutest ja erakorralistest asjaoludest. Lisaks ei ole reisijal nõudeõigust juhul, kus reisija ei teavita reisikorraldajat lepingu mittekohasest täitmisest põhjendamatult viivitusega. Olukorras, kus pakettreisileping on üles öeldud, peavad osapooled tegema igakülgset koostööd.

Uue direktiivi eelnõu kohaselt on reisijal õigus enne pakettreisi algust leping lõpetada, makstes korraldajale asjakohast hüvitist. Lepingus võib kehtestada mõistlikud standardsed lõpetamistasud, mille aluseks on tühistamise aeg ja reisi teenuse alternatiivsest kasutamisest tulenev tavapärase kulude kokkuhoid ja tulu. Standardsete lõpetamiskulude puudumisel vastab hüvitise suurus pakettreisi hinnale, millest on maha arvestatud kulud, mille korraldaja kokku hoiab. Autor nõustub komitee arvamusega, et direktiivis tuleks kehtestada üldpõhimõtted või eeskirjad selle kohta, kuidas arvutada välja tarbijalt nõutav hüvitis. Tasu ei tohiks olla ebaproportsionaalne või liiga suur. Artikkel 10 p 2 kohaselt on reisijal õigus lõpetada leping enne pakettreisi algust hüvitist maksmata, kui sihtkohas või selle vahetus läheduses esinevad vältimatud ja erakorralised asjaolud, mis mõjutavad olulisel määral pakettreisi. Autori arvates on tegemist tarbija õigusi toetava sättega, mis võimaldab tarbijal tühistada leping ettenägematutel ja tema kontrollile mitte alluvatel põhjustel, nt looduskatastroof või sõda sihtkohas. Siiski jätab artikli sõnastus ebaselgeks reisijale hüvitise maksmise kohustuse olemasolu olukorras, kus kummalgi poolel on õigus leping lõpetada vältimatute ja erakorraliste asjaolude korral. Seega oleks vajalik sätte täpsustamine selles osas. Uue direktiivi eelnõus on väga selgelt välja toodud, mida teha olukorras, kus vältimatute ja erakorraliste asjaolude tõttu ei ole võimalik tagada reisija õigeaegset naasmist. Kui vältimatute ja erakorraliste asjaolude tõttu ei ole võimalik tagada reisija õigeaegset naasmist, ei kanna korraldaja reisija pikeneva kohalviibimisega seotud kulusid, mis ületavad 100 eurot öö kohta ja 3 ööd reisija kohta. Autor leiab, et summa nimetamine ei ole mõistlik, kuivõrd see on ajas muutuv ja võib tuua kaasa peatse direktiivi muutmise vajaduse.

Samuti võib selline reisikorraldaja vastutus tuua kaasa pankrotte; praktilisem ja ettevõtlust vähem koormav oleks nt. 3 ööd ilma summa nimetamiseta. Antud punkti kohta on ka erisus punktis 6, et osutatud kulude piirangut ei kohaldata liikumispuudega isikute suhtes ja neid saatvate isikute suhtes, rasedate naiste ja saatjata laste suhtes ning isikute suhtes, kes vajavad eriarstiabi, tingimusel et korraldajat on nende konkreetsetest vajadustest teavitatud vähemalt 48 tundi enne pakettreisi algust. Korraldaja ei tohi tugineda lõikes 5 osutatud kulude piiramise vältimatutele ja erakorralistele asjaoludele, kui asjaomane veoteenuse osutaja ei tohi kohaldatavate ELi õigusaktide alusel selliseid asjaolusid aluseks võtta.

Olukorras, kus Egiptuses olid toimunud juba mitmeid kuid rahutused (alates jaanuarist) ning soovitus Egiptusesse mitte reisida oli antud juba varasemalt, ei ole reisikorraldajad käitunud Autori arvates reisijate suhtes ausalt, öeldes pakettreisilepingud üles vääramatu jõu asjaoludel. Reisikorraldaja vastutab oma reisijate eest ning oleks pidanud ohtlikku olukorda varasemalt ette nägema ning mitte riskima pakettreiside korraldamisega. Autor leiab, et olukorras, kus reisikorraldajad olid teadlikud suurenenud ohust, kuid siiski otsustasid reise läbi viia, võib olla tegu hooletusega VÕS § 104 mõistes. VÕS § 103 lg 2 kohaselt on kohustuse rikkumine vabandata, kui võlgnik rikkus kohustust vääramatu jõu tõttu. Vääramatu jõud on asjaolu, mida võlgnik ei saanud mõjutada ja mõistlikkuse põhimõttest lähtudes ei saanud temalt oodata, et ta lepingu sõlmimise või lepinguvälise kohustuse tekkimise ajal selle asjaoluga arvestaks, seda väldiks või takistava asjaolu või selle tagajärje ületaks. Reisikorraldaja oli Egiptuse pakettreise müünud kuni 31.märtsini 2014 ja 1. aprillil ütles reisikorraldaja pakettreisi vääramatu jõu asjaoludele tuginedes üles. Egiptuse rahutustest oli teada juba mitmeid kuid ning reisikorraldaja võis juba lepingu sõlmimisel reisijatega teada või vähemasti eeldada, et Egiptuses võib esile tulla kõrgendatud ohu olukord. Seega võib siin olla olukord, kus reisikorraldaja ei saa tugineda VÕS § 103 lõikele 2 vastutust välistavale asjaolule. Autor mõistab, et asjaolude pinnalt on selge, et sündmuste edasine areng Egiptuses oli reisilepingute ülesütlemise ja reisijate turvaliselt koju toimetamise hetkel ettearvamatu ning eksisteeris tõenäosus, et olukord Egiptuses oleks võinud viia uute rünnakuteni turistide vastu ning oli võimalik, et reisijad sattunuks lepingu jätkamise korral terrorirünnaku ohvriks. Siiski arvab autor, et arvestades juba varasemat teavet, et olukord oli muutunud Egiptuses ohtlikuks, oleks reisikorraldajad saanud prognoosida võimalikku lepingu rikkumise varianti, näidates üles äritegevuses vajalikku hoolsuskohustust ning vältida lisakulude tekkimist reisi ülesütlemisega.

Autor teeb ettepaneku maksta reisikorraldaja kohustuste rikkumise korral reisijale leppetrahvi. VÕS § 158 lg 1 kohaselt on leppetrahv lepingus ettenähtud lepingut rikkunud lepingupoole kohustus maksta kahjustatud lepingupoolele lepingus kindlaksmääratud rahasumma. Seega määratakse leppetrahv kohustuse rikkumise puhuks. See tähendab, et lepingupool lubab maksta leppetrahvina kokkulepitud summa juhul, kui ta kohustust rikub ning vastupidi: leppetrahvi nõudmise õigus sõltub leppetrahviga tagatud kohustuse rikkumise faktist. Sisuliselt on seetõttu tegemist lepingulise õiguskaitsevahendiga võlausaldaja rikutud huvi heastamiseks. Autor leiab, et leppetrahvi institutsioon vähendaks ka olukordi, kus kokkulepitud majutus ei vasta tingimustele.

Autori poolt koostatud küsitlusest selgub, et veidi üle poolte reisijatest teavad võimalusest, et pakettreisilepingut on võimalik vääramatu jõu tõttu üles öelda. Üldjoontes näitavad tulemused, et reisijate teadlikkus on selles osas pigem kesine. Vääramatu jõu mõiste all peetakse silmas üldstreiki, looduskatastroofi, sõda ning terrorismiakti. Ootamatu haigusena nimetati korduvalt ootamatut haigust, mis nõuab haiglaravi (infarkt jms).

Reisikorraldajad on mitmel eri juhul pakettreisilepingu üles öelnud. Kõige märgatavamad on looduskatastroofid ja rahutused, samuti ka tuhapilved. Seega on olnud tegemist olukordadega, mis on avaldanud väga tugevat mõju nii reisikorraldajatele kui ka reisijatele. Reisikorraldajad on siiski välja toonud, et vääramatu jõu tõttu pakettreisilepingu ülesütlemine on pigem erandlik kui tavapärane olukord. Positiivne on see, et enamus reisikorraldajaid on mõelnud kindlustusele, mis hüvitaks vääramatu jõu korral tekkivad kahjud.

Ligi kolmandik reisijatest kaalub pakettreisistmisel reisirõrkekindlustuse sõlmimist, mis tagab reisijale kahjude hüvitamise, kui reisijast tulenevatel asjaoludel ei ole reisijal võimalik pakettreisile minna (näiteks haiguse korral). Küsitluse tulemusel selgub vastustest, et vaatamata sellele, et tarbijakaitseõigusest on räägitud viimastel aastatel palju, on reisijate teadmised reisijate õigustest pigem kaootilised ja suhteliselt vähesed. Tarbijad ei ole õigusteadlikud pakettreisilepingu ülesütlemisest ja sellega seonduvatest tagajärgedest vääramatu jõu korral. Autori hinnangul tuleb tarbijakaitseametil teha tarbijate teadlikkuse tõstmiseks lisatööd.

Autori hinnangul vajab eriregulatsioon võlaõigusseaduses muutmist uue pakettreisidirektiivi vastuvõtmisel, kuivõrd direktiiv muudab oluliselt kehtivas õiguses sätestatud tingimusi. Samas tuleb ka pakettreisidirektiivi eelnõu kitsaskohad üle vaadata ning neid selgemalt esitada.

Cancellation of package due to force majeure

Summary

Tourism is important to the modern European economy. The tourism sector, which operates approximately 1.8 million businesses, most small and medium-sized operators, which accounts for 5.2 percent of total employment, is one of the growth engines of the European Union. In total, tourism will provide the travel and tourism industry, together with related sectors, about 10 percent of the gross domestic product of the European Union

With the legislation the travel operators obligations to travellers and tour package are governed from the sending or making available the right to cancel the contract on the grounds of force majeure or a material breach of the contract by the tour operator. In addition, consumers should ensure that the consumer protection rules imposed on both the 21-day package tour price guarantee fee for reimbursement of travel security travel operator in case of insolvency, as well as the right of withdrawal travel terms of the contract as a result of a significant change. Also, tour operators use standard terms in package contracts, in which case there is no possibility to talk and to change them by a consumer. The consumer can only choose whether to agree or not agree with the terms by taking the package or not.

Despite the fact that consumer protection law has been talked about quite a lot in recent years, the tour operators and passengers knowledge of the rights of passenger are rather chaotic (appendix 1).

This work has focused on the traveler and the tour operator's right to cancel package travel contract due to force majeure, by analyzing empirically the rights of travelers and tour operators, in particular through the consumer protection law. It should be pointed out that the package travel directive provides consumer rights, but the Law of Obligations provides passenger rights. Consumer by the Consumer Protection Act is a person who is offered or who acquires or uses goods or services for purposes which are outside his trade or professional activity. Under the Law of Obligations Act the consumer is a person who enters into a transaction that is not related to independent economic or professional activity. As every traveler is not a consumer, you should be taken into account that the passenger has a broader concept, including the person who

does not have a contractual relationship with the consumers. As the trader is in a weaker position, the consumer's personal rights must be more protected than the rights of passengers.

Package holidays are regulated by Law of Obligations Act, Chapter 44, which has been taken over from the European Council Directive No. 90/314 / EEC, which is valid since 1990. In recent years, much has been said that the directive needs to be modernized and upgraded, because the current regulation does not allow to solve all the present problems in different situations. The European Union has launched a new draft Directive and should lead to a number of additions and changes in the law relating to package.

Law of Obligations under the package travel regulations is applied to withdraw the remedy package before the beginning of the trip and the cancellation of the contract package travel time. The Law of Obligations Act § 879 provides a package travel contract cancellation right of force majeure, but leaves unclear the situation where a package tour contract is canceled before the start of the tour package. According to the regulation if the tour operator loses the right to travel but he has a right to compensation for travel services already provided. If a package tour is not started, then the tour operator or passenger reservation service rendered primarily benefit tour Obligations Act § 879 is a tour operator in terms of costs within the company. Under this provision, the tour operator can demand compensation from the passenger accommodation, if the passenger has not yet been referred to the real property service, despite the fact that the tour is self-service accommodation accommodation provider paid in advance. The Law of Obligations Act § 874 provides the traveler the right to cancel the agreement at any time prior to the start of the tour package, without giving a reason, in which case the tour operator loses the right to travel but a tour operator is entitled to reasonable compensation for expenses incurred. Under this provision, the tour operator may determine the amount of compensation for the contract. Therefore, if the traveler withdraws from the package travel contract under § 874, the tour operator, the traveler shall reimburse the expenditure incurred by the tour operator, which can reach up to 100%, depending on the package tour fee, if the high cost of issuing tour. The less time is left for the beginning of the tour package, the greater the benefit, which the traveler must pay the trip organizer, as a rule, is a tour package costs just before the start of the trip highest. In contrast, under § 879 passenger must pay compensation to the organizer only for the services rendered to him. Thus, here follows a two-section, principled and substantive difference between the cases is more favorable to the passenger package contract before the start of the tour package canceled § 879 to force majeure circumstances. However, the debt is not the right tour package,

specific rules laid down in the Act, which is a package tour of this extraordinary situation, which qualifies as force majeure. In practice, evaluation of the circumstances of force majeure dispute between the parties.

The work aims to analyze in qualitative and deductive method, what event is force majeure and gives the right to cancel package due to force majeure. Also, the benefits. Also, the passenger rights to claim damages, if the tour operator does not guarantee an equivalent return trip at the same time demanding an equal share of the cost. The current law sets out the background in practice, there are occasions when both the Consumer Protection Board, Consumer Complaints Commission, as the Estonian, German and Spain case law examples. Since the European Commission has developed a new package travel directive, the goal is to find out whether the new package travel directive governs the law in force bottlenecks in the situations encountered in practice and brings the solution. Thesis has the benefit to the Consumer Protection Board complaints in similar cases, and developing common solutions. The work provides a comprehensive overview to the author in connection with contracts for the package, which will benefit the corresponding office working.

The author hypothesized that the package special regulation in Law of Obligations don't assure the passengers protection in all circumstances related to cancellation due to force majeure and the new directive will solve the bottlenecks. The package travel agreement is canceled due to force majeure before the start of the journey, the passenger must wear unnecessary expenses in travel services. Package travel contract cancellation during the trip the traveler is not guaranteed rights to use the trip organizer's failure, ensuring equal return trip for all legal remedies.

Master's thesis is divided into two chapters. In the first chapter, the author analyzes packet contracts cancellation due to force majeure before the start of the trip. The author points out briefly the content of traveler, tour and travel package definition. The chapter describes the situation of force majeure occurrence, and analyzes as a basis for the package cancellation. By explaining the terms of the contract for the package if the standard terms and conditions and sets out the legal consequences for the package cancellation due to force majeure.

The second chapter has outlined the situation for the package cancellation of the contract of force majeure during the trip. The author points out the tour operator responsibilities of force majeure. Also, the author analyzes the tour operator's liability.

For the analysis the author used legislations which regulate package and the legislations are supplemented with literal and internet sources, also court practice. The main source is the Law of obligation. The reason for the thesis is actuality and the author pursues to solve the problems in connection. The author used analytical, deductive and comparative methods.

Under the Law of Obligations Act the rights of the passengers are not protected in all circumstances and the new package travel directive solves the bottlenecks. Which means the hypothesis is answered. Under the current directive, the European Commission as the main problem of the current non-compliance with the directive trip to the changes in the market over the last 20 years. The existing Directive ensures the protection of consumers buying package travel, in particular traditional, but because the market situation has changed significantly, has the necessary updates.

The scope should not be too tight nor specific enough to prevent the adoption of the directive would have already become obsolete. It is imperative to prevent the development of the new business, which is designed to circumvent the directive's scope. In general, it should be ensured that the new directive does not overlap with existing passenger rights regulation. The deciding factor is the fact that the rights can be aggregated only if they do not deal with the same requirement. Conversely, should always be possible to require extensive damage. The passenger should always refer to the tour operator, because the legal relations between the parties are irrelevant to him.

Package Travel Directive requires the traveler person who buys a package tour or agrees to purchase, or the person on whose behalf the principal contractor agrees to purchase the package, or the person to whom the principal contractor or any of the other beneficiaries transfers the package. By new draft directive the passenger is any person who wishes to enter into a contract falling within the scope of this Directive, or who has the right to travel under such agreement, including business travelers, if they do not travel organization specializing in business travel operator under a framework contract.

Thus, the extended treatment of traveler. The author considers that from a passenger point of view it is a good amendment because the traveler will have greater protection of passengers when the person is to be interpreted broadly.

Package Travel Directive requires the organizer of the person who, other than occasionally, organizes packages and sells or offers them for sale, whether directly or indirectly, and the broker is a person who sells or offers for sale the package tours. The new draft directive is in accordance with the organizer of the company who sells or offers for sale, and combines package tours, either directly or indirectly via another carrier, or with him. Thus, under the new draft Directive the tour is defined generally as the LOA-is. The author argues that the concept of a tour operator handling the national level should be more clearly defined than in the new draft directive, since it may lead to unnecessary treatment of a wider debate on the wearing of responsibilities.

The Court ruling C-400/00 considers that the trip is a package, even if the travel package was a passenger on the initiative and in consultation with, as can often happen that turns out to be a trip organized by a travel agency directive. The amendment is for the package contents more clearly outlined, which leaves less room for interpretation, and sets clearer boundaries, which is a package tour.

Force majeure is a legal term which is no single definition. Force Majeure The primary assumption is the circumstance which prevents the fulfillment of the obligation under. Force majeure can only be considered as such by the fact that the debtor had no influence. Thus, the cause of the fact to be objective, ie the debtor is not an act or omission caused themselves. Caused by the debtor's own circumstances can not be regarded as force majeure circumstance. Force majeure circumstances are still quite limited. Classical examples are the forces of nature (tornado, earthquake, etc.); social and political occurrences (terrorism, war, riots, a general strike).

Force majeure is a situation that is unexpected, and that neither party has provided. Obviously, the situation in which a person can be a heart attack, it is not foreseeable (leaving here, further analyze any previous signs). The author considers that the provisions of the tour operator travel conditions under which the 72 hours before the start of the trip has not been able to travel back to get a reward, not a consumer in respect of sense. As outlined in the Consumer Complaints Commission's decision 30/06/2014 7-1-00-2863-157-14, the operator must take into account the professional service provider that customers travel failures occur and be ready also to offer the best deal.

The new draft directive has new concepts "extraordinary and unavoidable circumstances" and "non-compliance". The concept of the explanation for the situation in which the company can not control, and the consequences of which could not have been avoided even if all reasonable measures had been taken into account. The second explanation of the concept is involved in the package tour omission and no proper provision. The term "inevitable and extraordinary circumstances" is similar to the Law of Obligations § 103 used in the definition of force majeure, which begs the question of whether the terms are synonymous, and whether they are similar to force majeure. However, there are differences in the content of concepts, namely the concept of "inevitable and extraordinary circumstances" does not include measures relating to the debtor-sided test. Force majeure can not be reasonably expected from the debtor principle, the fact that it would prevent or hinder or circumstance beyond its consequences. It should be taken into account that the uniform application of the law to the European Union regulating the use of these concepts are based on the principle of autonomous interpretation. So do not spend the definitions set out in the legislation of the European Union, the national law of similar terms but they must be given an independent meaning.

Author agrees with the opinion that the Directive should establish general principles or rules on how to calculate the required compensation to the consumer. The fee should not be disproportionate or excessive. According to Article 10 clause 2 of the passenger has the right to terminate the contract before the start of the tour package of compensation, if the destination or in its immediate vicinity appear inevitable, and extraordinary circumstances that significantly affect a package. Author find that this is a good provision, which allows the consumer to cancel the contract due to unforeseen and non-responsive to the control of reasons, such as a natural disaster or war destination. However, the wording of the article leaves unclear the existence of an obligation to pay compensation to the passenger in a situation where each party has the right to terminate the contract unavoidable and unforeseen circumstances. Thus, it would be necessary to specify the provision of this section.

The author argues that the passenger information, particularly in the LOA § 868, § 869 and § 870 of the requirements contained important because clearly affect the journey. If the operator fails to inform passengers, specific requirements for different trips, the situation may arise where the journey may remain unsettled, since all the necessary requirements are not met by the traveler, ignorance.

The author considers that the situation in Egypt, which had already occurred several months (since January 2014) as well as the recommendations had been issued earlier not to travel to Egypt, then the author's vision is not a case of force majeure. The situation was dangerous and Estonian Ministry of Foreign Affairs decided to take the position of the tour should not be taken due to force majeure. The tour operator is responsible for their passengers, and previously it would have to foresee that the situation is dangerous and not to risk the organization of package tours. The author argues that, in a situation where tour operators were aware of the increased risk, however, decided to carry out a trip can be an act of unjust enrichment in terms of the LOA § 1027. By understanding that the surrounding circumstances, it is clear that the events in the further development of Egypt was a trip of contracts cancellation and passengers safely home at the time in an unpredictable and there was a likelihood that the situation in Egypt could lead to new attacks on tourists, and it was possible that travelers run into the contract to continue the event of a terrorist attack victim. However, the author believes that, given the pre-existing information, the situation has become more dangerous in Egypt, tour operators have been able to avoid the additional cost of travel to the cancellation before the start of the trip.

The draft of Package Travel Directive will certainly be considered a positive effect of a clear demarcation of responsibilities for the provision of a package of services and the responsibility of the organizer. It is also positive that the organizer and the retailer will receive more specific obligations of package holidays.

The author proposes a tour of breach of duty to pay liquidated damages to the passenger. LOA § 158 subsection 1 of the penalty clause in the contract provided for the defaulting party is obliged to pay the injured party a sum of money specified in the contract. Thus, liquidated damages shall be breaches of the obligation. This means that the party promises to pay the agreed amount of the penalty, if it violates the obligation, and vice versa: the right to demand a penalty depends on the fact of violation of the obligation secured by a fine deal. Essentially, therefore, a contractual remedy of interest to remedy the creditor violated. The author argues that the penalty of an institution would also be situations where the property does not comply with the agreed terms.

Appendix 1 will reveal the results of the survey. The survey reveals that slightly more than half of the passengers the opportunity to know that the package travel contract can be canceled due to force majeure. In general, the results show that passenger awareness is rather poor in this respect.

Although the term force majeure refers to the general strike, it was not mentioned by travelers in particular. The main event of force majeure circumstance is considered a natural disaster and war, and acts of terrorism. 13 passengers in an unexpected illness called force majeure. Unexpected illness called repeatedly unexpected illness, and illness that requires hospitalization, thus it can be concluded that the sudden illness refers to a disease which occurs suddenly, such as heart attack and requires hospitalization, such as a dangerous road traffic accident. Although respondents are given in infectious diseases, viral diseases, bone fracture, the authors believe that this is an ambiguous cases, and certainly every situation should be analyzed separately.

Author was surprised that the tour operator did not know the 6 cases of force majeure for the package the possibility of terminating the contract. All respondents indicated that a natural disaster is to force majeure, war and terrorism, both got 18 votes. A strike is considered the tour operators, to a lesser extent, force majeure. Although the second question did not meet someone unexpected illness, then the third question is responded to one of the tour that has an unexpected illness of cancer. However, the author finds that the cancer is usually a disease that is longer lasting and only became aware of an unexpected moment. If you have an unexpectedly rapid course of the disease, this situation will be analyzed separately.

Tour operators have a number of different scenarios for the package canceled the contract. The most notable natural disasters and unrest, as well as the ash cloud. Thus, it has been the situations that have had a very strong impact on both travel agents and travelers. Tour operators are, however, pointed out that, due to force majeure for the package cancellation of the contract is the exception rather than the normal situation. The positive is that the greater part of the trip organizers are thinking of security in the event of force majeure, in order to bear the costs incurred. The author hopes that this is not only the spirit, but also realized the situation.

Author thinks it is good that the 14 respondents have concluded a package of reisitörkekindlustuse. However, the survey responses reveal that in spite of the fact that consumer protection law has been talked about a lot in recent years, travelers have knowledge of the rights of passengers, rather chaotic and relatively few. Consumers are not familiar with a package of contracts on the basis of the termination of force majeure. The author argues that through different campaigns should be given more information to consumers. These activities reduce the situation where passengers are not aware of their rights and obligations.

The author thinks that the need special regulation needs amendments before the package travel directive is adopted, so far as it significantly changes the conditions laid down in the current law. However, the package travel directive should also review the draft of the bottlenecks and make them clearer.

Kasutatud allikad

Kasutatud kirjandus

1. Bech Serrat, J.M. When the Package Holiday is Not Realized. *European Journal of Law Reform* 2010(12) 3-4.
2. Cartwright, R.Y. Food and waterborne infections associated with package holidays. *Journal of Applied Microbiology* 2003, 94.
3. Dickerson, Th A. Standard defences used by us tour operators travel agents and internet travel sellers. *International Travel Law Journal* 2005.
4. Echtermeyer, S. The tragic side of a package: The tortious liability of German tour operators in the German courts. *International Travel Law Journal* 2007.
5. Euroopa Majandus-ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal: „Ettepanek Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv pakettreiside ja toetatud reisikorraldusteenuste kohta, millega muudetakse määrust (EÜ) nr 2006/2004 ja direktiivi 2011/83/EL ning tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 90/314/EMÜ”. KOM(2013) 512, 2013/0246.
6. Evans, P.. Recent Developments in Law and Practice in the Travel Industry. *International Travel Law Journal* 2006, Issue 4 xiv-xxv.
7. Faure, M.G., Weber, F. Security Mechanisms for Insolvencies in the Package Travel Sector: an Economic Analysis. *Journal of Consumer Policy*, 36.4, December 2013.
8. Guidance on unfair terms in package holiday contracts. Office of Fair Trading. 2004 UK
9. Halbhuber, H., Hondius, E. Guarantee funds for the travel industry: Protection of the consumer against the insolvency of his organizer/retailer. *Journal of Consumer Policy*, 19 (3), 1996.
10. Hallik, L. Tahte ja tahteavalduse seoste teooriate kohta. Tahteavaldus tsiviilõiguses, magistratöö, Tartu 2005.
11. Herber, R., Czerwenka, B. Internationales Kaufrecht. Kommentar zu dem Übereinkommen der Vereinten Nationen vom 11. April 1980 über Verträge über den Internationalen Warenkauf. München: C.H.Beck'sche, 1991.
12. Hess, B. Europäisches Zivilprozessrecht. Verlag C.F. Müller 2010.
13. Ikkonen, K. Avalik huvi kui määratlemata õigusmõiste. *Juridica* 3/2005.
14. Kalamees, P. Hinna alandamine õiguskaitsevahendite süsteemis, doktoritöö, Tartu Ülikooli kirjastus 2013.

15. Kalamees, P. Hinna alandamise suhe teiste üldiste õiguskaitsevahenditega. *Juridica* 10/2013
16. Komisjoni teatis „Euroopa kui maailma soosituim turismisihtkoht – uus Euroopa turismi tegevuskava“ KOM (2010) 352, 30.06.2010.
17. Kingisepp, M. Tarbijakaitseõigus Euroopa Liidus ja Eestis. Läte 2011.
18. Kull, I. Lepingud. Näidised ja kommentaarid. Käsiraamatute kirjastus 2002
19. Kull, I. Lepingute sõlmimise õiguslik reguleerimine. Tartu 1996.
20. Kull, I., Parrest, I. Teatamiskohustus võlaõigusseaduse kontekstis. *Juridica* 4/2003.
21. Kull, I., Torga, M. Case 134/11 Jürgen Blödel-Pawlik v HanseMerkur Reisesversicherung AG. *European Review of Contract Law*, 2012, 4, 481–486.
22. Kõve, V. Lepingu ühepoolse lõpetamisega seotud küsimused võlaõigusseaduses. *Juridica* 4/2003.
23. Käosaar-Sasi, L. Tüüptingimuste regulatsioon: analüüs finantsteenuse osutaja vaatenurgast. *Juridica* 3/2001.
24. Lando, O., Beale, H. *Principles of European Contract Law. Parts I and II.* Kluwer Law International 2000.
25. Livingston, A. Annual Essay Contest: First Year Contract Law. *Queen Mary Law Journal* 2013.
26. Macleod, J.K. *Consumer Sales Law.* Butterworths London 1989.
27. Micklitz, H. Obligation of clarity and favourable interpretation to the consumer: Five years on the unfair terms directive. Brussels 1999.
28. Mäll, A. Lennureisijate õiguste kaitse Euroopa Liidus. Viibivad lennud. *Juridica* 10/2006.
29. Münchener Kommentar zum BGB § 651j. Auflage 12. Rn 16. *JZ* 2006, 499, 505.
30. Palandt. Gesetz zur Modernisierung des Schuldrechts. Ergänzungband zu Palandt, Bürgerliches Gesetzbuch. 61 tr München: C.H.Beck, 2002.
31. Report From the Commission to the European Parliament and the Council. – Brüssel, 14.8.2013, COM (2013) 587 final.
32. Revision of the package travel directive. BEUC position. The consumer voice in Europe. X/2013/082 - 29/11/2013.
33. Ryan, C. Trends Past and Present in the Package Holiday Industry. *The Service Industries Journal*, Volume 9, Issue 1, 1989.
34. Sander, A. Leppetrahv. *Juridica* 10/2003.
35. Schlectriem, P. *Internationales UN-Kaufrecht.* 2. Aufl. Mohr-Siebeck 2003.

36. Schlechtriem, P., Stoll, H. Kommentar zum Einheitlichen UN-Kaufrecht. 3. Aufl. Beck 2000.
37. Sein, K. Mis on vääramatud jõud? Juridica 8/2004.
38. Sein, K. Tarbijate õiguste kaitse Euroopa müügiõiguse eelnõus: Kas kõrgem tase Eesti tarbija jaoks? Juridica 1/2013.
39. Sein, K., Värvi, A. Lennureisija õigus saada hüvitist. Euroopa Liidu lennureisijate õiguste määrus. Juridica 2/2013.
40. Smithers, R. Terms and conditions: not reading the small print can mean big problems. Guardian, 11 May 2011.
41. Tammiste, H. Mittevõrrelistest kahjust Eestis kohtupraktikas. Juridica 2/2004.
42. Tonner. Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch 5. Auflage 2009 § 651a
43. Tarros, K. Kompromiss Eestis kohtupraktikas: olemus ja probleemistik. Juridica 10/2008.
44. Towards a reform of EU law on package travel. Library briefing. Library of the European Parliament, 05.08.2013.
45. Varul, P. jt. Võlaõiguse seadus I. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn Juura 2006.
46. Varul, P. jt. Võlaõiguse seadus III. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn Juura 2009.
47. Varul, P. Tahteavaldus ja selle tegemine. Juridica 7/2010.
48. Wilhelmsson, T. Good Faith and the Duty of disclosure in Commercial Contracting. Dartmouth, Aldershot 1998.

Kasutatud normatiivmaterjalid

49. Turismi harta. – VI Ülemaailmsel Turismiorganisatsiooni Assambleel 1985.a.
50. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 13.juunist 1990 90/314/EMÜ reisipakettide, puhkusepakettide ja ekskursioonipakettide kohta. EÜT L 158,23.06.1990.
51. Eesti Vabariigi põhiseadus. – RT 1992, 26, 349.
52. United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods, 11.04.1980. Eestis ratifitseeritud seadusega 16.06.1993 – RT II 1993, 21/22, 52.
53. Turismiseadus. - RT I 2000, 95, 607.
54. Võlaõiguse seadus. – RT I 2001, 81, 487.
55. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. – RT 2002, 35, 216.
56. Rahvusvahelise õhuveo nõuete ühtlustamise konventsioon. - RT II 2003, 7, 24.
57. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus nr 261/2004, 11.02.2004. ELT L 46, 17.02.2004.
58. Tarbijakaitse seadus. - RT I 2004, 13, 86.

59. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus 23. oktoobrist 2007 1371/2007 rongireisijate õiguste ja kohustuste kohta. ELT L 315.
60. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi ettepaneku seletuskiri 2013. Arvutivõrgus kättesaadav: [<http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2013/ET/1-2013-512-ET-F1-1.Pdf>] (21.01.2015).

Kasutatud kohtupraktika

61. Court of Appeal, [1877] 2 CPD 416, Parker v South Eastern Railway.
62. BGH NJW 2002, 3700 = Rra 2002, 260 im Anschluss daran OLG Frankfurt a. M NJW-RR 2003, 1139 = Rra 2003, 110.
63. Tlnl.Ko 2/5/32-8351/00.
64. OLG München, 24.01.2002 – 8 U 2053/01
65. EKo 30.04.2002, C-400/00, *Club Tour, Viagens e Turismo*.
66. RKTko 3-2-1-77-02.
67. RK 3-2-1-111-03.
68. Tribunal Supremo. Sala de lo Civil, Madrid. STS 6032/2005 - ECLI:ES:TS:2005:6032.
69. RKTko 3-2-1-131-05.
70. Tribunal Supremo. Sala de lo Civil, Madrid. STS 393/2006 - ECLI:ES:TS:2006:393.
71. TlnRnKo 2-04-2122.
72. Audiencia Provincial, Malaga. SAP MA 1394/2007 - ECLI:ES:APMA:2007:1394.
73. Audiencia Provincial, Santander. SAP S 984/2007 - ECLI:ES:APS:2007:984.
74. VMK 2-05-15911.
75. HMK 2-07-39897.
76. HMK 2-08-91944.
77. RKTko 3-2-1-156-11.
78. TlnHK 3-12-1977.
79. EKo 16.02.2012, C-134/11, *Jürgen Blödel-Pawlik vs HanseMercur Reiseversicherung AG*.
80. EKo 31.01.2013, C-12/11, *Denise McDonagh vs Ryanair Ltd*.
81. EKo 14.03.2013, V-509/11, *ÖBB vs Austrian National Enforcement Body*.

Internetimaterjal

82. Ash Cloud Costs Could Hit \$3.3 Billion. Businessweek, 24.04.2010. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.businessweek.com/globalbiz/content/apr2010/gb20100427_110426.htm (21.02.2015).
83. Euroopa Komisjon. Pakettreisei valinud puhkajad on paremini kaitstud, 10.07.2013. Arvutivõrgus kättesaadav: http://ec.europa.eu/news/transport/130710_et.htm (21.01.2015).
84. Fullana, A.P. Case studies on personal injury in Spanish (and European) travel law. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.powershow.com/view1/24c12e-ZDc1Z/Case_studies_on_personal_injury_in_Spanish_and_European_travel_law_power_point_ppt_presentation (11.03.2015).
85. Kalevatravel koduleht. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.kalevatravel.ee/?section=226521&class=document&action=print> (09.02.2015).
86. Reporter 31.03.2014. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.reporter.ee/2014/03/31/vm-valtige-reisimist-egiptusesse/feed/> (27.02.2015).
87. Pakettreiside korraldaja keeldub komisjoni otsust täitmast. Tarbija24.ee. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://tarbija24.postimees.ee/2858749/pakettreiside-korraldaja-keeldub-komisjoni-otsust-taitmast> (23.01.2015).
88. Seletuskiri. Eesti seisukohad Euroopa Komisjoni teatise, mis käsitleb pakettreiside regulatsiooni digiajastusse viimist, ning Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiivi pakettreiside ja toetatud reisikorraldusteenuste kohta, eelnõu suhtes. Arvutivõrgus kättesaadav: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:Ix7MfmVP7RIJ:www.riigikogu.ee/%3Fop%3Ddemsplain%26page%3Dpub_file%26file_id%3D1ac31a16-9e64-48b2-8559-a1cf63253fb8%26+&cd=1&hl=en&ct=clnk&gl=ee (12.03.2015).
89. Tarbijakaitseameti pressiteade. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://tarbijakaitseamet.ee/et/node/4942> (27.02.2015).
90. Unidroit' printsiipide ametlikud kommentaarid art 7.1.7 kohta. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.unilex.info/dynasite.cfm?dssid=2377&dsmid=13637&x=1> (20.01.2015).

Kasutatud kohtuvälise menetleja praktika (Tarbijakaebuste komisjoni otsused) 2013 – 2014.a:

91. Tarbijakaebuste komisjoni otsus nr 7-1-11555-07-13, 28.01.2013.

92. Tarbijakaebuste komisjoni otsus nr 7-1-09041-21-13, 05.02.2013.
93. Tarbijakaebuste komisjoni otsus nr 7-1/02051-125-13, 03.06.2013.
94. Tarbijakaebuste komisjoni otsus nr 7-1/07793-258-13, 09.12.2013.
95. Tarbijakaebuste komisjoni otsus nr 7-1-002863-157-14, 30.06.2014.
96. Tarbijakaebuste komisjoni otsus nr 7-1-004394-209-14, 15.09.2014.

Lisa 1

Autor läbi pakettreise pakkuvate reisibüroode ning reisijate seas küsitluse. Töö autor saatis küsitluse läbi connect.ee küsitlusportaali reisibüroodele ja eraisikutest reisijatele. Küsitlusele vastas 21 reisikorraldajat ja 28 reisijat. Autor leiab, et valim on piisav analüüsi teostamiseks. Töö autor valis küsitluse subjektiks pakettreise pakkuvad reisikorraldajad ning reisijad, kuna nemad on vahetud isikud antud teemas. Küsitluse põhjal on võimalik välja tuua, kui teadlikud on osapooled pakettreise lepingu üles ütlemise osas ning mida peetakse vääramatuks jõuks mõlemal juhul.

Töö autor koostas pakettreise pakkuvates reisikorraldajate hulgas vastamiseks küsitluse järgnevate küsimustega:

1. Kas teadsite, et VÕS § 879 lg 1 kohaselt võib kumbki lepingupool pakettreisilepingu üles öelda, kui reisiteenuse osutamine muutub võimatuks või oluliselt raskendatuks või ohtlikuks vääramatu jõu tõttu?
2. Mida peate vääramatuks jõuks? (valida saate nii mitu varianti, kui peate õigeks): Sõda, looduskatastroof, terrorismiakt, üldstreik, rahutused, ootamatu haigus, muu.
3. Kui vastasite ootamatu haigus, mida peate ootamatuks haiguseks?
4. Millisel vääramatu jõu asjaoludel on reisikorraldaja pakettreisilepingu üles öelnud?
5. Kui sageli on esinenud olukordi, kus olete pakettreisilepingu vääramatu jõu olukorrale tuginedes üles öelnud?
6. Kas olete mõelnud kindlustusele, kui peaks juhtuma vääramatu jõu olukord, mis korvaks tekkinud kulutused?

Ning reisijatele järgnevate küsimustega:

1. Kas teadsite, et VÕS § 879 lg 1 kohaselt võib kumbki lepingupool pakettreisilepingu üles öelda, kui reisiteenuse osutamine muutub võimatuks või oluliselt raskendatuks või ohtlikuks vääramatu jõu tõttu?
2. Mida peate vääramatuks jõuks? (valida saab nii mitu varianti, kui peate õigeks) (Sõda, looduskatastroof, terrorismiakt, üldstreik, rahutused, ootamatu haigus, muu.
3. Kui vastasite eelmisele küsimusele ootamatu haigus, siis mida peate ootamatuks haiguseks
4. Kas olete kunagi lõpetanud või on teiega lõpetatud pakettreisileping vääramatu jõu tõttu

5. Kui teie või teiega on lõpetatud pakettreisileping, kas olete saanud hüvitist? (kui olukorda pole olnud, liikuge edasi järgmise küsimuse juurde).
6. Kas olete sõlminud pakettreisi puhul reisirõrke kindlustust?
7. Kas olete saanud hüvitist reisirõrkekindlustusega väärmatu jõu tõttu ärajäänud pakettreisi eest?

Autor toob esialgu välja vastused reisirõraldajate küsimustele, siis reisijate vastused küsimustele ning seejärel analüüsi.

21st vastanud reisirõraldajatest 15 teadsid, et pakettreisilepingu võib üles öelda VÕS § 879 lg 1 kohaselt, 6 vastanutest ei teadnud. Kõik vastanutest vastasid teisele küsimusele, et peavad looduskatastroofi on väärmatuks jõuks, 18 vastasid ka sõda ja terrorismiakt, 10 vastasid üldstreik, 11 rahutused. Keegi ei vastanud ootamatu haigus ega muu. Kolmandale küsimusele vastasid 20 et ei vastanud ootamatu haigus ning üks vastas, et ootamatuks haiguseks võib pidada vähki.

Reisirõraldajad on väärmatu jõu asjaoludel pakettreisilepingu üles öelnud:

- kriisiolukord Egiptuses;
- rahutuste oht;
- looduskatastroofid (4), sõda (1), rahutused sihtkohas (1), terrorismi oht (1);
- Euroopas levinud Islandi tuhapilve tõttu (4), kuna planeerivad reise ette vähemalt aasta, siis potentsiaalselt ohtlikesse piirkondadesse võimalusel reise ei korralda. See vähendab tõenäosust vajadusele hiljem leping üles öelda;
- sõjad, mässud, üleujutused;
- tormi tõttu merel (Ruhnu);
- riigipööre;
- pole üles öelnud (8).

Viiendale küsimusele vastasid enamus, et ei ole esinenud olukordi (10), kus on pakettreisileping väärmatu jõu olukorrale tuginedes üles öeldud, üks vastas, et ei ole korraldaja, vaid edasimüüja, 7 vastasid, et väga harva, 1 vastas et 1 kord alates 1992.aastast, 1 vastas, et 1 kord ning 1 vastas, et paar korda- Islandi vulkaanipurse, Egiptuse rahutused kahel aastal.

13 reisikorraldajat on mõelnud kindlustusele, kui peaks juhtuma vääramatu jõu olukord, 8 vastasid, et ei ole mõelnud.

Autorit üllatas, et 6 reisikorraldajat ei teadnud vääramatu jõu korral pakettreisilepingu lõpetamise võimalusest. Kõik vastanutest tõid välja, et looduskatastroof on vääramatu jõud, sõda ja terrorism said mõlemad 18 häält. Streiki pidasid reisikorraldajad vähesemal määral vääramatuks jõuks. Kuigi teisele küsimusele ei vastanud keegi ootamatu haigus, siis kolmandale küsimusele on vastanud üks reisikorraldaja, et peab ootamatuks haiguseks vähki. Siiski leiab autor, et vähk on enamasti haigus, mis on pikemaajalisem ning ootamatu ainult teadasaamise hetkel. Kui haiguse kulg on ootamatult kiire, siis tuleb seda olukorda eraldi analüüsida.

Reisikorraldajad on mitmel eri juhul pakettreisilepingu üles öelnud. Kõige märgatavamad on looduskatastroofid ja rahutused, samuti ka tuhapilved. Seega tegemist on olnud olukordadega, millel on olnud väga tugev mõju nii reisikorraldajatele kui ka reisijatele. Reisikorraldajad on siiski välja toonud, et vääramatu jõu tõttu pakettreisilepingu ülesütlemine on pigem erand kui tavapärane olukord. Positiivne on, et suurem osa reisikorraldajaid on mõelnud kindlustusele, kui peaks juhtuma vääramatu jõu olukord, et kanda tekkinud kulutused. Autor loodab, et tegemist pole ainult mõttega, vaid ka realiseeruva olukorraga.

Reisijatest teadis 15 vastanutest, et vääramatu jõu tõttu võib pakettreisilepingu üles öelda, 13 ei teadnud. Vääramatuks jõuks pidas 26 inimest looduskatastroofi, 24 inimest sõda ja terrorismiakti, 14 inimest üldstreiki, 17 inimest rahutust ning 13 inimest ootamatut haigust. Ootamatuks haigusena toodi välja infarkt (1); äkki ja ootamatult avaldaunud haigushoog (nakkus, viirus) (2); kips/luumurd (2); õnnetus (2); äge kiiret meditsiinilist sekkumist nõudev haigus/ ootamatu operatsioonivajadus (1); midagi rasket/haigus, mis nõuab haiglaravi (3); mistahes nakkushaigus, äge krooniline haigus, allergiline/astmaatiline hoog jne (1).

Ühegi vastanutege ei ole pakettreisilepingut või tema pole pakettreisilepingut lõpetanud vääramatu jõu tõttu. 14 vastanutest on sõlminud pakettreisi puhul reisitõrke kindlustuse, 12 ei ole ning 2 ei teadnud, millega tegu. 1 vastanutest on saanud hüvitist reisitõrkekindlustusega vääramatu jõu tõttu ärajäänud pakettreisi eest, 27 ei ole saanud hüvitist.

Küsitlusest selgub, et reisijatest veidi üle poolte teavad võimalusest, et pakettreisilepingut on võimalik vääramatu jõu tõttu üles öelda. Üldjoontes näitavad tulemused, et reisijate teadlikkus

on selles osas pigem kesised. Kuigi vääramatu jõu mõiste all peetakse silmas ka üldstreiki, siis seda reisijad eriti välja ei toonud, sarnaselt reisikorraldajatega.. Peamiseks vääramatu jõu asjaoluks peetakse looduskatastroofi ja sõda ning terrorismiakti. Reisijatest 13 nimetasid ootamatut haigust vääramatu jõuna. Ootamatu haigusena nimetati korduvalt ootamatut haigust ning haigust, mis nõuab haiglaravi, seega võib järeldada, et ootamatu haiguse all peetakse silmas haigust, mis tekib ootamatult, nt infarkt ning nõuab haiglaravi, nt ohtlik liiklusõnnetus. Kuigi vastajad on välja toodud ka nakkushaigust, viirushaigust, luumurdu, siis autori arvates on tegemist mitmetimõistetava juhtudega ning kindlasti tuleks igat olukorda analüüsida eraldi.

Autori arvates on hea, et vastanutest 14 on sõlminud pakettreisei puhul reisirõõmkindlustuse. Siiski küsitluse tulemusel selgub vastustest, et vaatamata sellele, et tarbijakaitseõigusest on räägitud viimastel aastatel palju, on reisijate teadmised reisijate õigustest pigem kaootilised ja suhteliselt vähesed. Tarbijad ei ole kursis pakettreisilepingute lõpetamisest vääramatu jõu alusel. Autor leiab, et tarbijate seas tuleks teha rohkem teavitustööd, nt Tarbijakaitse kampaania raames. Nimetatud tegevus vähendaks olukorda, kus reisijad ei ole oma õigustest ja kohustustest teadlikud.